

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI DE PRIMĂ INSTANȚĂ (Camera întâi)

10 martie 1992*

**Shell International Chemical Company Ltd
împotriva
Comisiei Comunităților Europene**

„Concurență - Noțiuni de acord și de practici concertate - Răspundere colectivă”

Cauza T-11/89

Faptele aflate la originea acțiunii	3
Procedura	8
Pretențiile părților	9
Cu privire la fond.....	9
Cu privire la dreptul la apărare	10
1. Lipsa imparțialității în elaborarea deciziei	10
2. Omiterea comunicării documentelor în cadrul comunicării privind obiecțiunile	13
3. Obiecțiuni noi.....	16
Cu privire la dovedirea încălcării	17
1. Constatările de fapt	17
A — Acordul privind prețurile minimale	17
a) Actul atacat.....	17
b) Argumentele părților	18
c) Aprecierea Tribunalului	20
B — Contactele reclamantei cu participantele la reuniunile „patronilor” și „experților”	23
a) Actul atacat.....	23
b) Argumentele părților	24
c) Aprecierea Tribunalului	26
C — Inițiativele privind prețurile, măsurile pentru facilitarea punerii în aplicare a acestor inițiative și cotele	33
C1 — Anii 1979 și 1980.....	33
a) Actul atacat	33
b) Argumentele părților	34
c) Aprecierea Tribunalului	36
C2 — Anul 1981	39
a) Actul atacat	39
b) Argumentele părților	40
c) Aprecierea Tribunalului	42
C3 — Anul 1982.....	48
a) Actul atacat	48
b) Argumentele părților	50
c) Aprecierea Tribunalului	51
C4 — Anul 1983.....	59
a) Actul atacat	59
b) Argumentele părților	61
c) Aprecierea Tribunalului	63
D — Aprecierea argumentelor generale	67
2. Aplicarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE.....	71
a) Actul atacat.....	71

* Limba de procedură: engleza.

b) Argumentele părților	72
c) Aprecierea Tribunalului.....	72
3. Concluzie	74
Cu privire la încălcarea imputabilă reclamantei (SICC).....	74
A — Actul atacat.....	74
B — Argumentele părților.....	75
C — Aprecierea Tribunalului.....	75
Cu privire la motivare	78
Cu privire la amendă	79
1. Prescripția	79
2. Durata încălcării	79
3. Gravitatea încălcării	80
A — Rolul jucat de reclamantă.....	80
B — Insuficiența considerării contextului crizei economice	82
C — Luarea în considerare a efectelor încălcării.....	83
D — Absența unei încălcări anterioare.....	85
Cu privire la redeschiderea procedurii orale.....	86
Cu privire la cheltuielile de judecată.....	86

În cauza T-11/89,

Shell International Chemical Company Ltd, societate de naționalitate engleză, cu sediul în Londra, reprezentată de J. F. Lever, QC, K. B. Parker, Barrister și J. W. Osborne, Solicitor, cu domiciliul ales în Luxemburg la cabinetul lui J. Hoss, 15, cote d'Eich,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul A. McClellan, consilier juridic principal și doamna K. Banks, membră a Serviciului Juridic, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg la domnul R. Hayder, reprezentant al Serviciului Juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

având ca obiect anularea Deciziei Comisiei din 23 aprilie 1986 privind o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE (IV/31.149-Polipropilenă, JO L 230, p. 1),

TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ (Camera întâi),

compus din domnii J. L. Cruz Vilaça, președinte, R. Schintgen, D. A. O. Edward, H. Kirschner și K. Lenaerts, judecători,

avocat general: domnul B. Vesterdorf

grefier: domnul H. Jung

având în vedere procedura scrisă și în urma procedurii orale desfășurate în perioada 10-15 decembrie 1990,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 10 iulie 1991,

pronunță prezenta

Hotărâre

Faptele aflate la originea acțiunii

1 Prezenta cauză are ca obiect o decizie a Comisiei care a aplicat unui număr de 15 producători de polipropilenă o amendă pentru încălcarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE. Produsul care face obiectul deciziei atacate (denumită în continuare „decizie”) este unul dintre principalii polimeri termoplastici bruți. Polipropilena este vândută de producători întreprinderilor de prelucrare, care o transformă în produse finite sau semifinite. Principalii producători de polipropilenă au o gamă de peste 100 de calități diferite, care acoperă o mare varietate de utilizări finale. Principalele calități de bază ale propilenei sunt denumite rafie, homopolimer pentru formare prin injecție, copolimer pentru formare prin injecție, copolimer high impact și film. Destinatarii deciziei sunt cu toții producători importanți de produse petrochimice.

2 Piața vest-europeană a polipropilenei este aprovizionată aproape în exclusivitate de la unități de producție stabilite în Europa. Înainte de 1977, această piață era aprovizionată de zece producători, respectiv Montedison (devenită Montepolimeri SpA, devenită ulterior Montedipe SpA), Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc și Grupul Shell (denumiți în continuare cei „patru mari”), reprezentând împreună 64 % din piață, Enichem Anic SpA în Italia, Rhône-Poulenc SA în Franța, Alcludia în Spania, Chemische Werke Hüls și BASF AG în Germania și producătorul austriac Chemie Linz AG. În urma expirării brevetelor de control deținute de Montedison, șapte producători noi au apărut în Europa de Vest în 1977: Amoco și Hercules Chemicals NV în Belgia, ATO Chimie SA și Solvay & C^{ie} SA în Franța, SIR în Italia, DSM NV în Țările de Jos și Taqsa în Spania. Saga Petrokjemi AS & C^{ie}, producător norvegian, și-a început activitatea pe la mijlocul anului 1978, iar Petrofina SA în 1980. Apariția acestor producători noi care aveau o capacitate nominală de aproximativ 480 000 tone a cauzat o creștere substanțială a capacității de producție în Europa de Vest care, pe parcursul mai multor ani, nu a fost însoțită de o creștere corespunzătoare a cererii, ceea ce a avut drept consecință o utilizare redusă a capacităților de producție, care s-a redresat totuși treptat între 1977 și 1983, ajungând de la 60 % la 90 %. Conform deciziei, cererea și oferta s-au aflat într-un echilibru aproximativ începând din 1982. Cu toate acestea, în cea mai mare parte a perioadei de referință (1977–1983), piața polipropilenei s-a caracterizat fie printr-o rentabilitate redusă, fie prin pierderi substanțiale cauzate în special de nivelul costurilor fixe și de creșterea costului materiei prime, propilena. În conformitate cu decizia (punctul 8), în 1983 Montepolimeri SpA deținea 18 % din piața europeană a polipropilenei, Imperial Chemical Industries plc, grupul Shell și Hoechst AG dețineau fiecare 11 %, Hercules Chemicals NV deținea cu puțin sub 6 %, ATO Chimie SA, BASF AG, DSM NV, Chemische Werke Hüls, Chemie Linz AG, Solvay & C^{ie} SA și Saga Petrokjemi AS & C^{ie} dețineau între 3 și 5 % fiecare, iar Petrofina SA deținea aproximativ 2 %. Polipropilena a făcut obiectul unui amplu flux de schimburi comerciale între statele membre, deoarece fiecare dintre producătorii stabiliți în acea perioadă în Comunitate vindea în toate sau aproape toate statele membre.

3 Grupul Shell făcea parte din producătorii care aprovizionau piața înainte de 1977 și se număra printre cei „patru mari”. Cota sa de piață se situa între 10,7 și 11,7 % aproximativ.

4 La 13 și 14 octombrie 1983, funcționarii ai Comisiei au efectuat, în conformitate cu articolul 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor 85 și 86 din tratat (JO 1962, 13, p. 204; ediție specială în limba română: capitol 08 volum 01 p. 3 – 5; denumit în continuare „Regulamentul

nr. 17”), verificări simultane la sediile următoarelor întreprinderi producătoare de polipropilenă și furnizoare pe piața comunitară:

- ATO Chimie SA, în prezent Atochem (denumită în continuare „ATO”);
- BASF AG (denumită în continuare „BASF”);
- DSM NV (denumită în continuare „DSM”);
- Hercules Chemicals NV (denumită în continuare „Hercules”);
- Hoechst AG (denumită în continuare „Hoechst”);
- Chemische Werke Hüls (denumită în continuare „Hüls”);
- Imperial Chemical Industries plc (denumită în continuare „ICI”);
- Montepolimeri SpA, în prezent Montedipe (denumită în continuare „Monte”);
- Shell International Chemical Company Ltd (denumită în continuare „Shell”);
- Solvay & C^{ie} SA (denumită în continuare „Solvay”);
- BP Chimie (denumită în continuare „BP”).

Nu s-au efectuat verificări la sediul Rhône-Poulenc SA (denumită în continuare „Rhône-Poulenc”) și nici la sediul Enichem Anic SpA.

5 În urma acestor verificări, Comisia a adresat solicitări de informații, în conformitate cu articolul 11 din Regulamentul nr. 17 (denumite în continuare „solicitări de informații”), nu doar întreprinderilor menționate anterior, ci și următoarelor întreprinderi:

- Amoco;
- Chemie Linz AG (denumită în continuare „Linz”);
- Saga Petrokjemii AS & C^{ie}, care în prezent face parte din Statoil (denumită în continuare „Statoil”);
- Petrofina SA (denumită în continuare „Petrofina”);
- Enichem Anic SpA (denumită în continuare „Anic”).

Linz, întreprindere cu sediul în Austria, a contestat competența Comisiei și a refuzat să răspundă solicitării. În conformitate cu articolul 14 alineatul (2) din regulamentul menționat anterior, funcționarii Comisiei au efectuat ulterior verificări la sediile Anic și Saga Petrochemicals UK Ltd, filiala engleză a societății Saga, precum și la agențiile de vânzări ale societății Linz cu sediul în Regatul Unit și în Republica Federală Germania. Societății Rhône-Poulenc nu i-a fost adresată nicio solicitare de informații.

6 Dovezile obținute în cadrul verificărilor respective și conform solicitărilor de informații au condus Comisia la concluzia conform căreia, contrar articolului 85 din Tratatul CEE, între

1977 și 1983 producătorii respectivi au stabilit periodic, printr-o serie de inițiative privind prețurile, prețuri țintă și au elaborat un sistem de control anual al volumelor vânzărilor în scopul împărțirii pieței disponibile în funcție de tonajele sau procentele convenite. Astfel, Comisia a decis la 30 aprilie 1984 să inițieze procedura prevăzută la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17, iar în mai 1984 a adresat o comunicare privind obiecțiunile în scris întreprinderilor menționate anterior, cu excepția Anic și Rhône-Poulenc. Toți destinatarii au răspuns în scris.

7 La 24 octombrie 1984, consilierul-auditor desemnat de Comisie a reunit consilierii juridici ai destinatarii comunicării privind obiecțiunile pentru a conveni anumite reguli de procedură în vederea audierii prevăzute în cadrul procedurii administrative, care trebuia să înceapă la 12 noiembrie 1984. În cadrul reuniunii respective, Comisia a anunțat pe de altă parte că, având în vedere argumentele elaborate de întreprinderi în răspunsurile lor la comunicarea privind obiecțiunile, le va prezenta în curând mijloace de probă complementare celor deținute deja cu privire la punerea în aplicare a inițiativelor privind prețurile. Astfel, la 31 octombrie 1984, Comisia a trimis consilierilor juridici ai întreprinderilor un teanc de documente incluzând copii ale instrucțiunilor privind prețurile trimise de producători birourilor de vânzări, precum și tabele rezumând documentele respective. Pentru a garanta respectarea secretului de afaceri, Comisia a atașat comunicării respective anumite condiții; în special aceea că documentele comunicate nu trebuiau să fie aduse la cunoștința serviciilor comerciale ale întreprinderilor. Avocații câtorva întreprinderi au refuzat să accepte condițiile respective și au trimis documentele înainte de audiere.

8 Având în vedere informațiile oferite în răspunsurile scrise la comunicarea privind obiecțiunile, Comisia a decis să includă în procedură societățile Anic și Rhône-Poulenc. În acest scop, acestora le-a fost adresată la 25 octombrie 1984 o comunicare privind obiecțiunile asemănătoare celei adresate celorlalte 15 întreprinderi.

9 O primă sesiune de audieri s-a desfășurat între 12 și 20 noiembrie 1984. În cursul acesteia, au fost ascultate toate întreprinderile, cu excepția Shell (care a refuzat să participe la orice audiere), Anic, ICI și Rhône-Poulenc (care au considerat că nu au avut posibilitatea să își pregătească dosarul).

10 În cadrul acestei sesiuni, câteva întreprinderi au refuzat să abordeze problemele menționate în documentele care le fuseseră adresate la 31 octombrie 1984, susținând că orientarea argumentației Comisiei suferise o schimbare radicală și că era necesar, cel puțin, să li se ofere posibilitatea de a-și prezenta observațiile scrise. Alte întreprinderi au susținut că nu au avut timp suficient pentru a studia documentele în cauză înaintea audierii. O scrisoare comună în acest sens a fost trimisă Comisiei la 28 noiembrie 1984 de avocații întreprinderilor BASF, DSM, Hercules, Hoechst, ICI, Linz, Monte, Petrofina și Solvay. Prin scrisoarea din 4 decembrie 1984, Hüls a declarat că se alătură punctului de vedere astfel exprimat.

11 Din acest motiv, la 29 martie 1985, Comisia a transmis întreprinderilor o nouă serie de documente, care reproduceau instrucțiunile privind prețurile date de întreprinderi birourilor de vânzări, însoțite de tabele privind prețurile, precum și de un rezumat al dovezilor referitoare la fiecare dintre inițiativele privind prețurile pentru care existau documente disponibile. Comisia a invitat întreprinderile să îi răspundă atât în scris, cât și în cadrul altei sesiuni de audieri și a precizat că ridică restricțiile prevăzute inițial cu privire la comunicarea către serviciile comerciale.

12 Printr-o scrisoare având aceeași dată, Comisia a răspuns la argumentele invocate de avocați, conform cărora aceasta nu a prezentat o definiție juridică precisă a pretinsului cartel,

în sensul articolului 85 alineatul (1) din tratat și a invitat întreprinderile să îi prezinte observațiile lor scrise și orale.

13 A doua sesiune de audieri s-a desfășurat între 8 și 11 iulie 1985 și la 25 iulie 1985. Anic, ICI și Rhône-Poulenc au prezentat observațiile lor, iar celelalte întreprinderi (cu excepția Shell) au comentat problemele menționate în cele două scrisori ale Comisiei din 29 martie 1985.

14 Procesul-verbal provizoriu al audierilor, însoțit de documentele relevante, a fost transmis membrilor Comitetului consultativ pentru înțelegeri și poziții dominante (denumit în continuare „Comitetul consultativ”) la 19 noiembrie 1985 și a fost trimis întreprinderilor la 25 noiembrie 1985. Comitetul consultativ a emis avizul în cursul reuniunii cu numărul 170 din 5 și 6 decembrie 1985.

15 La finalul acestei proceduri, Comisia a adoptat la 23 aprilie 1986 decizia în litigiu, care cuprinde următoarea parte dispozitivă:

„Articolul 1

Anic SpA, ATO Chemie SA (în prezent Atochem), BASF AG, DSM NV, Hercules Chemicals NV, Hoechst AG, Chemische Werke Hüls (în prezent Hüls AG), ICI plc, Chemische Werke Linz, Montepolimeri SpA (în prezent Montedipe), Petrofina SA, Rhône-Poulenc SA, Shell International Chemical Co. Ltd, Solvay & C^{ie} și Saga Petrokjemii AG & Co. (în prezent fuzionată cu Statoil) au încălcat dispozițiile articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE prin participarea:

- în cazul Anic, începând aproximativ din noiembrie 1977 până la sfârșitul lui 1982 sau începutul lui 1983;
- în cazul Rhône-Poulenc, aproximativ din noiembrie 1977 până la sfârșitul lui 1980;
- în cazul Petrofina, din 1980 până în noiembrie 1983 cel puțin;
- în cazul Hoechst, ICI, Montepolimeri și Shell, de la mijlocul lui 1977 până în noiembrie 1983 cel puțin;
- în cazul Hercules, Linz, Saga și Solvay, aproximativ din noiembrie 1977 până în noiembrie 1983 cel puțin;
- în cazul ATO, din 1978 cel puțin până în noiembrie 1983 cel puțin;
- în cazul BASF, DSM și Hüls, la un moment dat între 1977 și 1979 până în noiembrie 1983 cel puțin;

la un acord și o practică concertată datând de la mijlocul anului 1977, în conformitate cu care producătorii care aprovizionau cu polipropilenă teritoriul pieței comune:

- a) s-au contactat și s-au întâlnit periodic (de la începutul anului 1981 de două ori pe lună) în cadrul unor reuniuni secrete, pentru a examina și defini politica lor comercială;
- b) au stabilit periodic prețuri „țintă” (sau minimale) la vânzarea produsului respectiv în fiecare stat membru al Comunității;

c) au convenit diverse măsuri pentru facilitarea aplicării respectivelor prețuri țintă, inclusiv (și mai ales) limitări temporare ale producției, un schimb de informații detaliate privind livrările, desfășurarea unor reuniuni locale și, începând din 1982, un sistem de «account management» având ca obiectiv aplicarea unor creșteri de prețuri pentru anumiți clienți;

d) au efectuat creșteri de prețuri simultane, în conformitate cu țintele respective;

e) și-au repartizat piața alocând fiecărui producător o țintă sau o „cotă” anuală de vânzări (1979, 1980 și cel puțin o parte din 1983) sau, în lipsa unui acord definitiv pentru întregul an, obligând producătorii să își limiteze vânzările lunare în raport cu o perioadă anterioară (1981, 1982).

Articolul 2

Întreprinderile menționate la articolul 1 încetează de îndată încălcările menționate anterior (dacă nu au procedat astfel deja) și se abțin în viitor, în sectorul polipropilenei, de la orice acord sau practici concertate care ar putea avea un obiect sau un efect identic sau similar, inclusiv orice schimb de informații de tipul celui protejat în general de secretul profesional, prin intermediul căruia participanții sunt informați în mod direct sau indirect cu privire la producția, livrările, nivelul stocurilor, prețurile de vânzare, costurile sau planurile de investiții ale altor producători individuali sau care le permit să urmărească punerea în aplicare a unui acord expres sau tacit ori a unei practici concertate care se referă la prețuri sau la împărțirea piețelor în Comunitate. Orice sistem de schimburi de informații generale la care s-au abonat producătorii (ca de exemplu Fides) se administrează astfel încât să se excludă orice informație care permite identificarea comportamentului anumitor producători; întreprinderile se abțin în special de la efectuarea unor schimburi de informații suplimentare care se referă la concurență și care nu fac obiectul unui asemenea sistem.

Articolul 3

Întreprinderilor menționate de prezenta decizie li se aplică următoarele amenzi, ca urmare a încălcării constatate la articolul 1:

i) Anic SpA, o amendă de 750 000 ECU, respectiv 1 103 692 500 LIT;

ii) Atochem, o amendă de 1 750 000 ECU, respectiv 11 973 325 FF;

iii) BASF AG, o amendă de 2 500 000 ECU, respectiv 5 362 225 DM;

iv) DSM NV, o amendă de 2 750 000 ECU, respectiv 6 657 640 HFL;

v) Hercules Chemicals NV, o amendă de 2 750 000 ECU, respectiv 120 569 620 BFR;

vi) Hoechst AG, o amendă de 9 000 000 ECU, respectiv 19 304 010 DM;

vii) Hüls AG, o amendă de 2 750 000 ECU, respectiv 5 898 447,50 DM;

viii) ICI plc, o amendă de 10 000 000 ECU, respectiv 6 447 970 UKL;

ix) Chemische Werke Linz, o amendă de 1 000 000 ECU, respectiv 1 471 590 000 LIT;

- x) Montedipe, o amendă de 11 000 000 ECU, respectiv 16 187 490 000 LIT;
- xi) Petrofina SA, o amendă de 600 000 ECU, respectiv 26 306 100 BFR;
- xii) Rhône-Poulenc SA, o amendă de 500 000 ECU, respectiv 3 420 950 FF;
- xiii) Shell International Chemical Co. Ltd, o amendă de 9 000 000 ECU, respectiv 5 803 173 UKL;
- xiv) Solvay & C^{ie}, o amendă de 2 500 000 ECU, respectiv 109 608 750 BFR;
- xv) Statoil, Den Norske Stats Oljeselskap AS (care în prezent include Saga Petrokjemi), o amendă de 1 000 000 ECU, respectiv 644 797 UKL.

Articolele 4 și 5

[...]” [traducere neoficială]

16 La 8 iulie 1986, procesul-verbal definitiv al audierilor cuprinzând corecturile, completările și eliminările textuale solicitate de întreprinderi le-a fost trimis acestora.

Procedura

17 În aceste împrejurări, printr-o cerere depusă la grefa Curții la 5 august 1986, reclamanta a introdus prezenta acțiune pentru anularea deciziei. 13 din ceilalți 14 destinatari ai deciziei respective au introdus, de asemenea, o acțiune pentru anularea deciziei (cauzele T-1/89–T-4/89, T-6/89–T-10/89 și T-12/89–T-15/89).

18 Procedura scrisă s-a derulat în întregime în fața Curții.

19 Prin Ordonanța din 15 noiembrie 1989, Curtea a trimis această cauză și pe celelalte 13 în fața Tribunalului, în conformitate cu articolul 14 din Decizia 88/591/CECO, CEE, Euratom a Consiliului din 24 octombrie 1988 de instituire a Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene (denumită în continuare „Decizia Consiliului din 24 octombrie 1988”; JO L 319, p. 1; ediție specială în limba română: capitol 01 volum 01 p. 67).

20 În conformitate cu articolul 2 alineatul (3) din Decizia Consiliului din 24 octombrie 1988, președintele Tribunalului a desemnat un avocat general.

21 Prin scrisoarea din 3 mai 1990, grefierul Tribunalului a invitat părțile să participe la o ședință informală pentru a stabili regulile de organizare a procedurii orale. Ședința a avut loc la 28 iunie 1990.

22 Prin scrisoarea din 9 iulie 1990, grefierul Tribunalului a solicitat părților să își prezinte observațiile cu privire la o eventuală conexare a cauzelor T-1/89–T-4/89 și T-6/89–T-15/89 pentru buna desfășurare a procedurii orale. Niciuna dintre părți nu a formulat obiecțiuni în această privință.

23 Prin Ordonanța din 25 septembrie 1990, Tribunalul a conexas cauzele menționate anterior pentru buna desfășurare a procedurii orale, din motive de conexitate, în conformitate cu articolul 43 din Regulamentul de procedură al Curții, la acea dată aplicabil *mutatis mutandis*

procedurii în fața Tribunalului în temeiul articolului 11 al treilea paragraf din Decizia Consiliului din 24 octombrie 1988.

24 Prin Ordonanța din 15 noiembrie 1990, Tribunalul s-a pronunțat asupra cererilor de tratament confidențial introduse de reclamantele din cauzele T-2/89, T-3/89, T-9/89, T-11/89, T-12/89 și T-13/89 și le-a acceptat parțial.

25 Prin scrisorile depuse la grefa Tribunalului între 9 octombrie și 29 noiembrie 1990, părțile au răspuns la întrebările care le-au fost adresate de Tribunal prin scrisorile grefierului din 19 iulie.

26 Având în vedere răspunsurile la aceste întrebări și în urma raportului judecătorului raportor, după ascultarea avocatului general, Tribunalul a decis deschiderea procedurii orale fără a dispune măsuri de cercetare judecătorească prealabile.

27 În cadrul ședinței din perioada 10–15 decembrie 1990, au fost ascultate susținerile orale ale părților și răspunsurile acestora la întrebările Tribunalului.

28 Concluziile avocatului general au fost ascultate în ședința din 10 iulie 1991.

Pretențiile părților

29 Societatea Shell International Chemical Company Ltd solicită Tribunalului:

- 1) să anuleze Decizia Comisiei din 23 aprilie 1986 (IV.31/149-Polipropilenă), în măsura în care se referă la reclamantă;
- 2) sau să anuleze amenda ori să reducă semnificativ valoarea acesteia;
- 3) să oblige Comisia la plata cheltuielilor efectuate de reclamantă.

În ceea ce o privește, Comisia solicită Tribunalului:

- să respingă acțiunea;
- să oblige reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la fond

30 Tribunalul consideră că este necesar să examineze, în primul rând, obiecțiunile reclamantei referitoare la încălcarea dreptului la apărare în măsura în care Comisia nu și-ar fi îndeplinit obligația de imparțialitate în cadrul elaborării deciziei (1), în măsura în care Comisia ar fi omis să îi comunice reclamantei anumite documente pe care și-a bazat decizia (2) și în măsura în care toate obiecțiunile reținute împotriva reclamantei în decizie nu ar fi făcut obiectul comunicării privind obiecțiunile (3); în al doilea rând, obiecțiunile referitoare la dovedirea încălcării care se referă la, pe de o parte, constatările de fapt făcute de Comisie (1) și, de altă parte, la aplicarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE la aceste fapte (2); în al treilea rând, obiecțiunile referitoare la imputarea acestei încălcări reclamantei; în al patrulea rând, obiecțiunile referitoare la motivare; în al cincilea rând, obiecțiunile referitoare la stabilirea amenzii, care a fost parțial prescrisă (1) și care nu corespunde nici duratei (2), nici gravității (3) încălcării pretinse.

Cu privire la dreptul la apărare

1. Lipsa imparțialității în elaborarea deciziei

31 Reclamanta susține că, până în 1985, organizarea internă a Comisiei reducea riscul de parțialitate și de incorectitudine în deliberările acesteia, întrucât, încă din etapa preliminară a procedurii, funcția de investigare se diferenția de funcția de urmărire penală. În cursul procedurii administrative derulate în speță, însă, Direcția Generală Concurență a fost reorganizată astfel încât un singur funcționar îndeplinea funcția de investigator/inspector și de evaluator/raportor. Astfel, au dispărut garanțiile de imparțialitate și echitate.

32 Aceasta adaugă, în replica sa, că - în pofida celor afirmate de Comisie - noul sistem instituit nu oferă neapărat toate garanțiile dorite, căci fiind instituit în 1985 era posibil să nu se aplice în speță și că, în orice caz, nu a putut compensa pentru lipsa separării funcțiilor încă din etapa preliminară. Reclamanta citează exemple extrase din decizie, din care rezultă că inconvenientele acestei reorganizări nu sunt pur ipotetice din moment ce demonstrează cum Comisia a interpretat anumite documente în mod parțial sau părtinitor. În cele din urmă, aceasta declară că Comisia nu pretinde că noul sistem a fost aplicat prezentei proceduri în ansamblu.

33 Reclamanta susține că, având în vedere această reorganizare a Direcției Generale Concurență, ea conferea o importanță specială posibilității de a fi ascultată efectiv în cadrul procedurii administrative. Însă consilierul-auditor însărcinat cu asigurarea bunei desfășurări a audierilor a avertizat întreprinderile că, având în vedere instrucțiunile primite, nu va putea interveni în mod eficient după audiere în cazul în care considera că proiectul de decizie era viciat de erori sau că mergea prea departe și că nu va putea interveni după audiere decât asupra chestiunilor de procedură. Acesta a solicitat precizări cu privire la rolul său, fără succes însă; se găsea, potrivit propriilor afirmații, într-o „poziție foarte proastă”. Shell a dedus din aceste declarații că respectivul consilier-auditor nu era în măsură să protejeze în mod eficient dreptul la apărare și să joace rolul de mediator imparțial, adică de a exersa efectiv atribuțiile pe care i le conferă mandatul său, care este descris în *Al treisprezecelea raport al Comisiei privind politica în domeniul concurenței*. Acesta este motivul pentru care, în pofida tuturor măsurilor luate în acest sens, reclamanta a trebuit să renunțe la participarea la audieri, de teamă să nu se expună riscului mare ca declarațiile sale să fie interpretate greșit sau folosite împotriva sa de o instituție a cărei obiectivitate fusese compromisă. În final, aceasta subliniază că acuratețea versiunii date declarației făcute de consilierul-auditor nu este contestată de Comisie.

34 Comisia explică, la rândul ei, că reorganizarea Direcției Generale Concurență, efectuată în 1985, avea obiectivul de a obține combinația optimă dintre eficiență și imparțialitate. Astfel, garanțiile de obiectivitate, imparțialitate și coerență au fost mărite prin crearea unei noi direcții însărcinate cu coordonarea luării deciziilor și cu asigurarea compatibilității dintre deciziile referitoare la același tip de comportamente anticoncurențiale în diverse sectoare. Această reorganizare a fost descrisă în *Al paisprezecelea* și *Al cincisprezecelea raport al Comisiei privind politica în domeniul concurenței*.

35 Aceasta arată, în replica sa, că nu este adevărat faptul că de prezenta cauză s-au ocupat aceiași funcționari de la începutul și până la sfârșitul procedurii administrative din moment ce mai mult de 20 de persoane s-au ocupat de investigarea acesteia. Reluând exemplele menționate de reclamantă pentru a ilustra o pretinsă lipsă de imparțialitate din partea Comisiei, aceasta susține că aceste exemple se referă la o etapă a procedurii ulterioară comunicării privind obiecțiunile și că, prin urmare, acestea nu pot servi la susținerea tezei

conform căreia lipsa separării funcțiilor de investigator și raportor ar fi prejudiciabilă. Aceasta adaugă că exemplele respective nu permit nici să se concluzioneze că s-a efectuat o analiză eronată a faptelor sau documentelor de către Comisie și cu atât mai puțin că această analiză s-a datorat organizării interne a lucrărilor Comisiei.

36 Comisia reamintește obiectivul urmărit de instituția consilierului-auditor și detaliază termenii mandatului atribuit acestuia. Având în vedere aceste considerații, aceasta observă că reclamanta nu aduce nicio dovadă care să arate că procedura derulată în speță nu a fost corectă. Aceasta precizează că afirmația reclamantei, conform căreia tot ceea ce ar fi putut spune în cursul audierii ar fi fost „folosit împotriva sa” și conform căreia informațiile orale care ar fi putut fi furnizate cu această ocazie nu ar fi fost folosite în mod obiectiv, constituie un pur proces de intenție gratuit și nedrept. Aceasta adaugă că, din moment ce reclamanta nu a dorit să beneficieze de o audiere, nu se cuvine ca ea să susțină că intervenția consilierului-auditor ar fi permis evitarea pretinselor erori care apar în decizie.

37 Tribunalul constată, cu titlu introductiv, că în cererea sa reclamanta susține că s-a adus atingere dreptului său la apărare prin modificarea organizării interne a serviciilor Comisiei și prin abandonarea garanțiilor de imparțialitate oferite de vechea procedură specifică acestei organizări. În replica sa, reclamanta susține că nu este cert faptul că noua organizare și noua procedură oferă toate garanțiile de imparțialitate pe care Comisia le atribuie acestora în memoriul său în apărare, ci afirmă dimpotrivă că nu a putut beneficia de garanțiile oferite de noua procedură din moment ce aceasta nu a fost aplicată în speță.

38 Pentru a depăși aparenta contradicție care se regăsește în argumentația reclamantei, care se plânge mai întâi că vechea procedură nu a fost aplicată în cazul său și apoi că nu a beneficiat nici de noua procedură, trebuie să se țină seama de faptul că reclamanta consideră că dreptul său la apărare a fost încălcat din moment ce, având în vedere că reorganizarea serviciilor Comisiei a avut loc în cursul derulării procedurii administrative care a dus la adoptarea deciziei atacate, în cazul său s-au aplicat pe rând vechea și noua procedură, ceea ce ar fi avut ca efect privarea fiecăreia dintre aceste proceduri de garanțiile pe care le oferă separat.

39 Tribunalul consideră că intervenția anumitor funcționari ai Comisiei în cadrul procedurii administrative în calitate atât de investigatori, cât și de raportori, nu anulează legalitatea deciziei. Într-adevăr, din jurisprudența Curții rezultă că Comisia nu poate fi calificată drept „tribunal” în sensul articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Cu toate acestea, în cursul procedurii administrative în fața Comisiei, aceasta este obligată să respecte garanțiile procedurale prevăzute de dreptul comunitar. Astfel, articolul 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17 obligă Comisia, înainte de a adopta o decizie, să ofere persoanelor interesate posibilitatea de a-și face cunoscut punctul de vedere referitor la obiecțiunile pe care aceasta le-a reținut în privința lor. De asemenea, acesta este motivul pentru care, în Regulamentul nr. 99/63/CEE din 25 iulie 1963 privind audierile prevăzute la articolul 19 din Regulamentul nr. 17 (JO 1963, 127, p. 2268), Comisia a instituit o procedură contradictorie care cuprinde o comunicare privind obiecțiunile de către Comisie, posibilitatea întreprinderilor de a răspunde în scris acestei comunicări într-un termen stabilit și, după caz și mai ales în cazurile în care Comisia intenționează să aplice amenzi, o audiere. În conformitate cu articolul 4 din respectivul regulament al Comisiei, aceasta nu poate în deciziile sale să ia în considerare decât obiecțiunile aduse întreprinderilor cu privire la care acestea din urmă au avut ocazia de a-și face cunoscut punctul de vedere. Aceste dispoziții pun în aplicare un principiu fundamental de drept comunitar care impune respectarea dreptului la apărare în cadrul oricărei proceduri, chiar și administrative și care stabilește, în special, că întreprinderea respectivă a avut posibilitatea, în cursul procedurii administrative, de a-și face cunoscut punctul de vedere privind realitatea și relevanța faptelor și circumstanțelor pretinse, precum

și cu privire la documentele folosite de Comisie în sprijinul afirmației că există o încălcare a Tratatului CEE (Hotărârea Curții din 7 iunie 1983, *Musique Diffusion française/Comisia*, punctele 7–10, cauzele conexe 100/80–103/80, Rec., p. 1825).

40 Cu toate acestea, Tribunalul constată că garanțiile procedurale prevăzute de dreptul comunitar nu îi impun Comisiei să adopte o organizare internă care să împiedice posibilitatea unuia și aceluiași funcționar de a avea, în același caz, calitate atât de investigator, cât și de raportor.

41 Rezultă că, deși obiecția întemeiată pe organizarea internă a Comisiei nu poate fi acceptată ca atare, dreptul comunitar conține toate elementele necesare pentru examinarea obiecțiilor legate de încălcarea dreptului la apărare al reclamantei și de a le susține, dacă este cazul.

42 Pe de altă parte, este necesar să se arate că reclamanta nu a putut preciza care sunt motivele pentru care încălcările dreptului său la apărare și erorile de fapt a căror existență o invocă ar trebui imputate reorganizării Direcției Generale Concurență în cauză.

43 Tribunalul subliniază, pe de altă parte, că dispozițiile relevante din mandatul consilierului-auditor, care este anexat la *Al treisprezecelea raport privind politica în domeniul concurenței*, sunt următoarele:

„Articolul 2

Consilierul-auditor are ca misiune să asigure buna desfășurare a ședinței și să contribuie astfel la caracterul obiectiv al ședinței precum și al eventualei decizii ulterioare. Acesta se asigură în special ca toate elementele pertinente, fie că sunt favorabile sau defavorabile părților interesate, să fie în mod corespunzător luate în considerare la elaborarea proiectelor de decizie ale Comisiei în domeniul concurenței. În exercițiul funcțiilor sale, acesta asigură respectarea dreptului la apărare, ținând seama totodată de necesitatea unei aplicări eficiente a regulilor de concurență, în conformitate cu dispozițiile în vigoare și principiile acceptate de Curtea de Justiție.

[...]

Articolul 5

Consilierul-auditor adresează Directorului General pentru Concurență rapoarte privind desfășurarea ședinței și privind concluziile la care ajunge. Acesta formulează observații proprii cu privire la desfășurarea procedurii. Aceste observații pot privi, printre altele, necesitatea de informații suplimentare, renunțarea la unele puncte din obiecțiuni sau comunicarea unor obiecțiuni suplimentare.

Articolul 6

În exercițiul funcțiilor definite la articolul 2 anterior, consilierul-auditor poate, dacă el consideră necesar, să transmită observațiile sale direct membrului Comisiei însărcinat cu domeniul concurenței atunci când prezintă acestuia proiectul de decizie destinat Comitetului consultativ pentru înțelegeri și poziții dominante.

Articolul 7

Dacă este necesar, membrul Comisiei însărcinat cu domeniul concurenței poate să decidă, la cererea consilierului-auditor, să conexeze avizul final emis de acesta la proiectul de decizie prezentat Comisiei, astfel încât să ofere garanția că aceasta, atunci când se pronunță cu privire la o cauză individuală în calitate de instanță de decizie, este informată pe deplin despre toate elementele cauzei.”

44 Declarațiile pe care reclamanta le atribuie consilierului-auditor constituiau, din partea acestuia din urmă, procese de intenție făcute Comisiei și, prin urmare, depășeau cadrul mandatului său. Reclamanta nu poate justifica refuzul său de a participa la audieri bazându-se pe aceste procese de intenție și pretinzând ulterior că i-a fost încălcat dreptul la apărare.

45 Prin urmare, această obiecție trebuie să fie respinsă.

2. Omiterea comunicării documentelor în cadrul comunicării privind obiecțiunile

46 Reclamanta enumeră, în memoriile sale, un număr de documente sau serii de documente cu privire la care Comisia a omis să îi atragă atenția în comunicarea privind obiecțiunile și care stau la baza deciziei sale. Aceasta consideră că astfel Comisia a pus-o în imposibilitatea de a oferi explicații cu privire la conținutul documentelor și astfel i-a încălcat dreptul la apărare.

47 Printre aceste documente, reclamanta subliniază că un document descoperit, se pare, la sediul Solvay, care este datat 6 septembrie 1977 și care prezintă o întâlnire între un angajat al Solvay și un angajat al reclamantei (decizie, punctul 16 penultimul paragraf) și o serie de documente găsite la sediul ATO, referitoare la schimbul de informații privind livrările efectuate de producătorii francezi și la aplicarea cotelor pe piața franceză în 1979 [decizie, punctul 15 litera (h)], nu sunt menționate nici în comunicările privind obiecțiunile care i-au fost adresate, nici în anexele la acestea.

48 Aceasta arată în continuare că alte două documente, pe care Shell le-a furnizat Comisiei în anexa la răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, au fost folosite împotriva sa în decizie fără ca aceasta să fi avut posibilitatea de a oferi explicații privind conținutul acestora, întrucât nu a știut că acestea ar putea fi folosite împotriva sa. Este vorba de două procese-verbale ale reuniunilor interne ale Shell care au avut loc la 5 iulie și, respectiv, 12 septembrie 1979 (decizie, punctele 29-31).

49 În concluzie, reclamanta susține că, întrucât Comisia nu i-a permis să formuleze observații cu privire la valoarea probatorie a acestor documente, aceasta a ajuns la concluzii eronate, în special prin neluarea în considerare a elementelor dezincriminatoire pe care aceste documente puteau să le conțină. În acest sens, reclamanta observă că documentele descoperite la sediul ATO nu o menționează pe Shell Chimie (Franța) și susține că acest lucru dovedește că societățile Shell nu au participat la înțelegerile privind cotele. Aceasta afirmă în continuare că documentul descoperit la sediul Solvay nu conține nicio trimitere la acordurile de preț și că acest lucru dezmente încheierea unor astfel de acorduri în 1977.

50 Prin urmare, reclamanta susține că, în decizie, Comisia utilizează două documente în sprijinul obiecțiunilor, care sunt diferite de cele pe care ar fi trebuit să le susțină în comunicarea privind obiecțiunile. Este vorba, pe de o parte, despre o notă internă a Shell, din 20 octombrie 1982, care menționează o reuniune internă a Shell din 7 septembrie 1982 care ar fi fost utilizată în comunicarea specifică privind obiecțiunile adresată reclamantei, constituind anexa 30 la aceasta, pentru a demonstra existența unui acord de preț la sfârșitul anului 1982, în timp ce decizia face trimitere la acest document la punctul 68 al doilea paragraf pentru a

afirma că reclamanta se număra printre „liderii” înțelegerii la sfârșitul anului 1982. Pe de altă parte, este vorba despre un document intern al Shell, intitulat „PP W. Europe Pricing” (comunicare specifică privind obiecțiunile adresată societății Shell, anexa 49, denumită în continuare „comunicare specifică, Shell, anexă”), la care Comisia ar fi făcut trimitere în comunicarea specifică privind obiecțiunile adresată reclamantei în vederea stabilirii participării sale la un acord privind cotele pentru anul 1983, în timp ce, la punctul 49 din decizie, aceasta a utilizat documentul pentru a dovedi participarea Shell la un acord privind prețurile în iulie 1983. Reclamanta susține că, având în vedere că îi este imposibil unei întreprinderi pe care Comisia o acuză de încălcarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE să inventarieze fiecare document anexat comunicării privind obiecțiunile și să prezinte fiecare concluzie care, în opinia sa, nu ar putea fi dedusă din acest document, Comisia nu poate să utilizeze în decizie documentele menționate în comunicarea privind obiecțiunile în sprijinul unor obiecțiuni diferite de cele în sprijinul cărora erau invocate în această comunicare.

51 La rândul său, Comisia susține că i-a permis reclamantei să își prezinte poziția cu privire la toate documentele care o interesau și care puteau fi folosite împotriva ei. Prin urmare, documentele găsite la sediul ATO fie nu făceau decât să confirme documentele găsite la sediul ICI și i-au fost comunicate, fie nu o priveau pe Shell și nu necesitau așadar să îi fie comunicate.

52 Comisia susține că documentul de la Solvay menționat la punctul 16 al cincilea paragraf din decizie a fost pus la dispoziția reclamantei în cadrul procedurii de acces la dosar și că aceasta a luat o copie a acestuia la data respectivă. Aceasta adaugă că documentul este utilizat în decizie în principal pentru a stabili data la care Solvay a început să participe la discuțiile privind prețurile și că, în mod incidental, acesta confirmă că în perioada respectivă au avut loc discuții despre acest subiect.

53 În ceea ce privește cele două documente interne ale Shell din 5 iulie și 12 septembrie 1979, Comisia observă că primul nu face decât să confirme un detaliu referitor la calendarul inițiativelor privind prețurile din 1979 și că, întrucât a fost prezentat chiar de reclamantă, aceasta trebuia să țină seama de importanța acestui document și, prin urmare, să îl comenteze pe loc; același lucru se aplică și în cazul celui de al doilea document.

54 În final, în ceea ce privește folosirea documentului intitulat „PP W. Europe Pricing” în sprijinul unor obiecțiuni diferite de cele în sprijinul cărora era menționat în comunicarea privind obiecțiunile, Comisia afirmă că este adevărat că acest document nu era citat în mod specific în comunicările privind obiecțiunile adresate reclamantei decât în legătură cu stabilirea cotelor pentru anul 1983, în timp ce, în decizia sa, acesta este folosit pentru a dovedi participarea reclamantei la inițiativa privind prețurile din iulie 1983. Cu toate acestea, Comisia consideră că, din cauza strânsei legături dintre aceste două elemente, reclamanta ar fi trebuit să își dea seama de faptul că menționarea unei „șinte pentru iulie” în acest document ar putea fi folosită împotriva sa.

55 Tribunalul constată că din jurisprudența Curții rezultă că ceea ce contează nu sunt documentele ca atare, ci concluziile pe care le-a desprins Comisia din acestea și că, deși documentele respective nu au fost menționate în comunicarea privind obiecțiunile, întreprinderea respectivă a putut în mod întemeiat să considere că documentele nu prezentau importanță pentru cauză. Întrucât nu a informat o întreprindere că anumite documente vor fi utilizate în decizie, Comisia a împiedicat-o să își exprime în timp util opinia cu privire la valoarea probatorie a acestor documente. Rezultă că aceste documente nu pot fi considerate mijloace de probă valide în ceea ce o privește (Hotărârea din 25 octombrie 1983, AEG-

Telefunken/Comisia, cauza 107/82, Rec., p. 3151, punctul 27 și a se vedea în ultimul rând Hotărârea din 3 iulie 1991, AKZO Chemie/Comisia, cauza C-62/86, Rec., p. I-3359, punctul 21).

56 În speță, este necesar să se sublinieze că numai documentele menționate în comunicarea generală sau cea specifică privind obiecțiunile ori în scrisoarea din 29 martie 1985 ori cele anexate la acestea fără a fi în mod specific menționate pot să fie considerate mijloace de probă opozabile reclamantei în cadrul prezentei cauze. În ceea ce privește documentele anexate la comunicările privind obiecțiunile, dar care nu sunt menționate acolo, acestea nu pot fi folosite în decizie împotriva reclamantei decât dacă aceasta a putut să deducă în mod rezonabil din comunicările privind obiecțiunile concluziile pe care Comisia intenționa să le desprindă din acestea.

57 Prin urmare, Tribunalul consideră că documentul din data de 6 septembrie 1977, descoperit la sediul Solvay, menționat la punctul 16 penultimul paragraf din decizie și documentele găsite la sediul ATO, menționate la punctul 15 litera (h) din decizie, nu pot fi opozabile reclamantei ca mijloace de probă. Totuși, acest lucru nu poate împiedica reclamanta să le utilizeze ca probe dezincrimatorii.

58 Întrebarea dacă aceste din urmă documente constituie suportul esențial pentru constatările de fapt efectuate de Comisie împotriva reclamantei în decizie ține de examinarea de către Tribunal a temeiniciei acestor constatări.

59 Pe de altă parte, cele două procese-verbale ale reuniunilor interne ale Shell, pe care aceasta le anexase răspunsului său la comunicarea privind obiecțiunile și care sunt menționate la punctele 29 și 31 din decizie, trebuie considerate mijloace de probă opozabile reclamantei în cadrul prezentei cauze. Reclamanta nu putea ignora faptul că, prin prezentarea acestor documente în cadrul procedurii administrative, risca să le vadă folosite ca probe împotriva sa de către Comisie. În fapt, din jurisprudența constantă a Curții (Hotărârea din 29 octombrie 1980, Van Landewyck/Comisia, punctul 68, cauzele conexe 209/78–215/78 și 218/78, Rec., p. 3125) rezultă că decizia nu trebuie neapărat să fie o copie a expunerii obiecțiunilor. De fapt, Comisia trebuie să țină seama de elementele care rezultă din procedura administrativă fie pentru a renunța la obiecțiunile care s-au dovedit neîntemeiate, fie pentru a adapta și a completa, atât în fapt cât și în drept, argumentația pe care o aduce în sprijinul obiecțiunilor pe care le menține. Această ultimă posibilitate nu se află în contradicție cu principiul dreptului la apărare protejat de articolul 4 din Regulamentul nr. 99/63.

60 Prin urmare, Comisia era perfect îndreptățită să folosească, în sprijinul obiecțiunilor aduse deja la cunoștința reclamantei, documente pe care aceasta le furnizase în cadrul procedurii administrative.

61 În ceea ce privește folosirea în decizie a anexei 30 la comunicarea specifică privind obiecțiunile adresată reclamantei în sprijinul altor obiecțiuni decât cele care necesitau să fie sprijinite în respectiva comunicare privind obiecțiunile, trebuie remarcat că primul dintre aceste documente constituie anexa 100 la comunicarea generală privind obiecțiunile (denumită în continuare „comunicarea generală privind obiecțiunile, anexă”) și că această anexă este utilizată în cadrul acesteia (punctul 124) în sprijinul obiecțiunilor legate de rolul specific jucat de cei „patru mari”, cum este cazul la punctul 68 al doilea paragraf din decizie.

62 Anexa 49 la comunicarea specifică privind obiecțiunile, care este menționată la punctul 49 din decizie în sprijinul obiecției întemeiate pe încheierea unui acord de preț în iulie 1983, în timp ce în comunicarea specifică privind obiecțiunile aceasta era utilizată pentru a stabili

participarea Shell la un acord privind cotele, nu poate fi folosită în decizia împotriva reclamantei decât dacă aceasta a putut deduce logic, pe baza comunicărilor privind obiecțiunile și a conținutului documentelor, concluziile pe care Comisia intenționa să le desprindă de aici. În speță, însă, trebuie să se constate, pe de o parte, că în comunicarea specifică privind obiecțiunile adresată reclamantei se menționează participarea Shell la inițiativa privind prețurile din iunie și iulie 1983 [p. 8 litera (h)] și comunicarea generală privind obiecțiunile menționează acest lucru la punctul 74, iar pe de altă parte, că primele două teze din respectivul document îi permiteau reclamantei să deducă în mod logic concluziile pe care Comisia intenționa să le tragă în sprijinul obiecțiunilor pe care le formulase. Astfel, în documentul respectiv se precizează:

„Despite 100 % loading of W. European PP effective industrial production capacity, prices have generally fallen from 1.85/1.95 DM/kg (‘marker’ grade - tape, raffia) in December 1982 to approx. 1.70 DM (gross) in May, June 1983.

This paper provides data on PP supply, demand and pricing to show the cost to the Group of failing to use the present opportunity for a general increase of prices.”

[„În pofida exploatării de 100 % a capacității de producție industrială efectivă de polipropilenă în Europa Occidentală, prețurile au scăzut în general de la 1,85/1,95 DM/kg (bandă de calitate ‘marker’, rafie) în decembrie 1982 la aproximativ 1,70 DM (brut) în mai-iunie 1983.

Prezenta notă conține informații despre ofertă, cerere și stabilirea prețurilor în domeniul polipropilenei pentru a arăta grupului care ar fi costurile în cazul nefolosirii prezentei ocazii pentru a efectua o creștere generală a prețurilor.”]

63 Prin urmare, Comisia putea utiliza acest document în sprijinul obiecției întemeiate pe încheierea unui acord de preț în iulie 1983.

3. Obiecțiuni noi

64 Reclamanta susține, în argumentația sa privind stabilirea faptelor, că în decizia sa Comisia a formulat un anumit număr de obiecțiuni care nu fuseseră exprimate în comunicările privind obiecțiunile care îi fuseseră adresate. Se pare că acesta este cazul pretensei participări a Shell la o inițiativă privind prețurile în iulie 1979 (punctul 30 din decizie), precum și a participării sale la reuniuni în 1981, participare la care se referă Comisia în sprijinul obiecției privind rolul jucat de cei patru mari producători printre care se număra și reclamanta (punctele 19, 57, 67, 68, 78 și 109 din decizie).

65 Comisia, la rândul său, susține că toate obiecțiunile incluse în decizie fuseseră formulate fie în comunicarea generală privind obiecțiunile, fie în comunicarea specifică privind obiecțiunile adresată reclamantei sau chiar în scrisoarea din 29 martie 1985.

66 Tribunalul constată că obiecția invocată la punctul 30 din decizie a fost menționată în anexa A la scrisoarea din 29 martie 1985 adresată de Comisie reclamantei (denumită în continuare „anexa A, scrisoarea din 29 martie 1985”) pentru a clarifica și completa comunicările privind obiecțiunile anterioare.

67 În ceea ce privește trimiterea de la punctele 19, 57, 67, 68, 78 și 109 din decizie la participarea societății Shell la reuniunile din 1981 cu ICI și Monte, trimitere pe care Comisia o face pentru a demonstra rolul special jucat de reclamantă în conducerea cartelului, este

necesar să se arate că aceasta nu este ceva nou din moment ce este menționată expres, sub titlul „Rolul special al celor patru mari”, la punctul 118 din comunicarea generală privind obiecțiunile, care este opozabilă reclamantei în mod individual, precum și la punctul 2 litera (a) din comunicarea specifică a motivelor care i-a fost adresată.

68 Rezultă că această obiecție trebuie să fie respinsă.

Cu privire la dovedirea încălcării

69 În conformitate cu decizia (punctul 80 primul paragraf), începând din 1977, producătorii de polipropilenă care aprovizionau Comunitatea au participat la un întreg set de planuri, dispoziții și măsuri adoptate în cadrul unui sistem de reuniuni periodice și contacte permanente. Decizia (punctul 80 al doilea paragraf) adaugă că planul global al producătorilor urmărea să organizeze întâlniri pentru a ajunge la un acord expres în privința unor puncte specifice. Aceasta adaugă că asemenea acțiuni pot intra sub incidența articolului 85 alineatul (1) ca „practici concertate”, chiar dacă părțile nu s-au înțeles în prealabil asupra unui plan comun pentru stabilirea acțiunii lor pe piață, dar adoptă sau aderă la mecanisme secrete care facilitează coordonarea comportamentului comercial al acestora. În anumite privințe, constanta cooperare și coluziune între producători la punerea în aplicare a acordului de ansamblu puteau, prin urmare, să capete anumite caracteristici specifice unei practici concertate (punctul 87 al treilea paragraf).

70 În aceste condiții, este necesar să se verifice, în primul rând, dacă într-adevăr Comisia a dovedit corespunzător cerințelor legale constatările sale de fapt referitoare la acordul privind prețurile minimale din 1977 (A), la contactele reclamantei cu participanții la reuniunile „patronilor” și „experților” (B), la inițiativele privind prețurile, la măsurile pentru facilitarea punerii în aplicare a inițiativelor privind prețurile și la stabilirea tonajelor țintă și a cotelor (C) pentru anii 1979 și 1980 (C1), pentru anul 1981 (C2), pentru anul 1982 (C3) și pentru anul 1983 (C4), ținând seama de actul atacat (a) și de argumentele părților (b), înainte de aprecierea acestora (c); în continuare, este necesar să se aprecieze temeiul argumentelor generale referitoare la constatările de fapt prezentate de reclamantă (D) și trebuie să se verifice, în ultimul rând, aplicarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE la aceste fapte.

1. Constatările de fapt

A — Acordul privind prețurile minimale

a) Actul atacat

71 Decizia (punctul 16 primul, al doilea și al treilea paragraf; a se vedea de asemenea punctul 67 primul paragraf) precizează că în cursul anului 1977, după apariția celor șapte noi producători de polipropilenă în Europa de Vest, producătorii existenți au început discuții pentru a încerca să evite o cădere bruscă a prețurilor și pierderile care ar rezulta astfel. În cadrul acestor discuții, producătorii principali, Monte, Hoechst, ICI și Shell, au luat inițiativa unui „acord privind prețurile minimale” care trebuia să intre în vigoare la 1 august 1977. Acordul inițial nu implica o reglementare a volumelor, dar, în caz de reușită, au fost prevăzute unele restricții la tonaje pentru 1978. Acordul trebuia să se aplice pe o perioadă inițială de patru luni, iar dispozițiile acestuia au fost comunicate celorlalți producători, în special Hercules, al cărui director de marketing a notat ca prețuri minimale pentru calitățile principale, pentru fiecare stat membru, un curs indicativ de 1,25 DM/kg pentru calitatea rafia.

72 Conform deciziei (punctul 16 al cincilea paragraf), ICI și Shell recunosc că au avut contacte cu alți producători pentru a studia mijloacele pentru eliminarea căderii prețurilor. În opinia ICI, este posibil să se fi făcut o sugestie cu privire la nivelul prețurilor sub care ar fi interzis să se coboare. ICI și Shell confirmă că discuția nu s-a limitat la cei „patru mari”. Un document din data de 6 septembrie 1977, descoperit la sediul Solvay, arată că s-a desfășurat o reuniune pe 30 august 1977 între Solvay și Shell. Decizia arată că, deși Hercules era bine informată cu privire la rezultatele discuțiilor referitoare la prețuri, identitatea celorlalți producători implicați în aceste discuții nu a putut fi, totuși, stabilită. Totuși, aceasta adaugă (punctul 78 al treilea paragraf) că inițiativa luată la 1 decembrie 1977 de Monte, Hoechst, ICI și Shell a beneficiat de susținerea expresă a cel puțin cinci alți producători. Nu s-a putut obține nicio informație precisă cu privire la funcționarea acordului privind prețurile minimale. Cu toate acestea, în noiembrie 1977, când prețul rafiei se pare că scăzuse în jur de 1,00 DM/kg, Monte și-a anunțat intenția de a-l aduce la 1,30 DM/kg începând de la 1 decembrie, iar la 25 noiembrie presa de specialitate a menționat sprijinul acordat de ceilalți trei mari acestei inițiative și intenția acestora de a efectua creșteri similare la aceeași dată sau în decembrie.

73 Decizia (punctul 17 primul și al doilea paragraf) arată că la puțin timp după acest moment s-a instituit sistemul de reuniuni periodice ale producătorilor de polipropilenă și că ICI susține că înainte de decembrie 1977 nu a avut loc nicio reuniune, dar recunoaște că producătorii mențineau contacte între ei deja de dinainte, probabil prin intermediul telefonului și atunci când se vedea necesar. Shell a recunoscut posibilitatea ca membrii conducerii „să fi discutat prețurile cu Montedison în noiembrie 1977 sau în jurul acelei date și Montepolimeri să fi menționat o eventuală majorare a prețurilor și să fi observat reacția (Shell) față de această eventualitate”. Din aceasta se deduce că Shell face parte din producătorii care, în urma acordului privind prețurile minimale, au luat o inițiativă pentru 1 decembrie 1977 (punctul 78 al treilea paragraf). Decizia (punctul 17 al treilea paragraf) precizează că, deși nu există nicio dovadă directă că au avut loc reuniuni ale grupului înainte de decembrie 1977 pentru stabilirea prețurilor, producătorii informau deja o asociație profesională de clienți, European Association for Textile Polyolefins (denumită în continuare „EATP”), în cadrul reuniunilor din mai și noiembrie 1977, cu privire la necesitatea de a organiza o acțiune comună pentru a ameliora nivelul prețurilor. Din mai 1977, Hercules a subliniat că inițiativa ar trebui să vină de la „liderii tradiționali” din sector, în timp ce Hoechst a dat de înțeles că este de părere că prețurile ar trebui să crească cu 30–40 %.

74 Acesta este contextul în care decizia (punctul 17 al patrulea paragraf, punctul 78 al treilea paragraf și punctul 104 al doilea paragraf) acuză un anumit număr de producători, printre care nu se numără și reclamanta, că au declarat că vor sprijini anunțul făcut de Monte prin intermediul unui articol apărut la 18 noiembrie 1977 în presa de specialitate (*European Chemical News*, denumită în continuare „ECN”) privind intenția societății de a crește prețul rafiei la 1,30 DM/kg de la 1 decembrie. Diversele declarații făcute în acest sens în cadrul reuniunii EATP desfășurate la 22 noiembrie 1977, astfel cum reies din procesul-verbal, dovedesc că prețul de 1,30 DM/kg stabilit de Monte fusese adoptat de ceilalți producători ca „țintă” pentru întregul sector.

b) Argumentele părților

75 Reclamanta explică faptul că, pentru a demonstra existența acestui pretins acord privind prețurile minimale, Comisia se bazează pe o singură notă scrisă de mână pregătită de directorul de marketing al Hercules în cursul primei jumătăți a anului 1977 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 2). Această notă - pe care reclamanta a caracterizat-o în cursul audierii ca fiind „a scrappy handwritten note” („o mângălitură”) - nu poate fi folosită ca probă din cauza condițiilor în care a fost elaborată, a ambiguității conținutului său și a

dificultăților ridicate de interpretarea sa. Într-adevăr, în răspunsul la solicitarea de informații (comunicarea specifică, Hercules, anexa 1), Hercules a lăsat să se înțeleagă că autorul notei nu își mai amintea împrejurările în care a întocmit documentul respectiv, dar că este de părere că este vorba despre o notă scrisă în cursul unui apel telefonic al altui producător, „probabil ICI”. Mai mult, afirmațiile din această notă nu sunt raportate decât la a doua mână, fără să se poată identifica intermediarii care puteau să se fi înșelat întru totul sau să fi repetat ceea ce nu era altceva decât un zvon pe piață sau chiar să fi inventat existența acestui acord încheiat între cei „patru mari” în scopul de a convinge societatea Hercules, nou venită și dornică să își asigure o cotă din piață, să nu practice prețuri mai mici decât cele în vigoare pe piață.

76 În orice caz, reclamanta susține că procesele-verbale ale reuniunilor interne ale Shell arată în aceeași perioadă desfășurarea de către societățile din grupul Shell a unei politici comerciale de „key accounts” („clienți-cheie”) total incompatibilă cu încheierea sau punerea în aplicare a unui acord privind prețurile. Mai mult, nu s-a dovedit că producătorii au încercat să pună în aplicare pretinsul preț minimal.

77 Reclamanta reamintește că documentul descoperit la sediul Solvay, care arată că Solvay și Shell SA, societatea de exploatare belgiană a acesteia, s-au reunit la 30 august 1977 pentru a discuta prețurile polipropilenei, nu poate fi folosit împotriva sa în cadrul prezentei proceduri și că, mai mult, acesta nu demonstrează în niciun fel existența unor acorduri ilicite privind prețurile. Conținutul acestuia demonstrează chiar contrariul, întrucât documentul respectiv nu conține o trimitere la astfel de acorduri. Mai mult, reclamanta susține că tocmai printr-o reproducere selectivă și parțială a răspunsului dat de Shell la comunicarea privind obiecțiunile Comisia pretinde că deduce participarea Shell la pretinsul acord privind prețurile minimale.

78 Aceasta subliniază că, pe de altă parte, contrar comunicării privind obiecțiunile, decizia nu se bazează nici pe declarațiile făcute de Shell în cadrul reuniunilor EATP, ci numai pe discuțiile referitoare la prețuri care au avut loc între Shell și Monte, precum și pe o declarație a Shell în ECN (comunicarea generală, anexa 3), în care aceasta s-a declarat în favoarea unei creșteri a prețurilor în urma anunțului unei creșteri a prețurilor în noiembrie 1977. Aceste ultime două elemente sunt în mod evident insuficiente, potrivit reclamantei, pentru a constata încălcarea articolului 85 alineatul (1) de către societățile Shell în noiembrie 1977.

79 În final, reclamanta susține în replica sa că nu este posibil ca, în fața Tribunalului, Comisia să pretindă că acordul din noiembrie 1977 nu era în realitate decât punerea în aplicare tardivă a pretinsului acord privind prețurile minimale încheiat la jumătatea anului 1977. Într-adevăr, această afirmație nu a fost niciodată formulată nici în cursul procedurii administrative, nici în decizie și în orice caz este nejustificată din moment ce pretinsul acord încheiat la jumătatea anului 1977, care stabilește prețurile la 1,25 DM/kg, viza „stoparea pierderilor” și trebuia pus în aplicare la 1 august, în timp ce acordul din noiembrie viza creșterea prețurilor la 1,30 DM/kg pentru 1 decembrie. Aceasta subliniază, în acest sens, că nu a fost prezentată de către Comisie dovada unei legături între aceste două pretinse acorduri.

80 Comisia explică, la rândul său, că nota directorului de marketing al Hercules (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 2) nu este singurul document pe care se bazează pentru a stabili existența acordului privind prețurile minimale și că această notă trebuie citită în contextul contactelor societății Shell cu alți producători în vederea stabilirii prețurilor, contacte a căror existență a fost recunoscută de Shell în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile (punctele 3.10–3.15). Ținând seama de acest context, Comisia ar fi putut considera că această notă dovedea în mod fiabil, precis și detaliat existența unui acord privind prețurile minimale, chiar dacă nu a fost ICI, ci un alt producător cel care informase societatea Hercules. În ceea ce privește documentul descoperit la sediul Solvay, Comisia reamintește că

acesta este utilizat în decizie în principal pentru a stabili data la care Solvay a început să participe la discuțiile privind prețurile și că acesta confirmă faptul că discuțiile cu privire la acest subiect au avut loc cu adevărat, astfel cum a recunoscut de altfel reclamanta.

81 Aceasta susține că documentele presupuse că ar dovedi un comportament concurențial al Shell nu sunt pertinente întrucât se consideră îndreptățită să utilizeze documente care dovedesc existența unei înțelegeri, chiar dacă sunt însoțite de denegări și înregistrări care arată existența unei concurențe considerabile.

82 Pe de altă parte, în ceea ce privește acordul din noiembrie 1977, Comisia susține că, după ce a stabilit că Shell participase la acordul privind prețurile minimale, decizia nu face constatarea unei inițiative separate privind prețurile în noiembrie 1977, ci constată doar că acordul privind prețurile minimale a fost pus în aplicare în mai multe etape. Drept dovadă, aceasta arată că decizia (punctele 16 și 17) reia în mare acordul inițial privind prețurile minimale și inițiativa din noiembrie 1977 în cadrul aceleiași rubrici intitulată „acordul inițial privind prețurile minimale” și că, prin urmare, nu le-a separat.

83 În fine, aceasta explică diferența de țintă (1,25 DM/kg pentru vară și 1,30 DM/kg pentru noiembrie) prin faptul că Monte, constatând o cădere a prețurilor la 1,00 DM/kg, și-a dat seama între timp că vor fi necesare eforturi considerabile pentru a atinge nivelul dorit. Acesta este motivul pentru care ea a stabilit un obiectiv oarecum superior prețului pe care spera să îl atingă.

c) Aprecierea Tribunalului

84 Tribunalul constată că reclamanta a arătat, în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, că

„SICC/SCITCO has made enquiry of executives concerned with polypropylene in 1977. There is no record or recollection of such agreement (the alleged ‘floor price’ agreement in June 1977). On the basis of these enquiries, it appears likely that views were exchanged in 1977 with other producers, including Montepolimeri (then Montedison), Hoechst and ICI as to how the sharp fall in prices might be checked. SICC may have urged operating companies not to sell below a price level corresponding with variable cost. Shell operating companies however, were not prepared to lose market share to give effect to any such recommendation, for at that time they were following a policy of ‘Key Accounts’... SICC does not accept that any discussions between producers in mid-1977 were limited to the ‘Big Four’... (g.g. ann. 2) itself makes clear that other companies were involved. Any such discussions were not in any way connected with subsequent multilateral meetings in the period 1978-1982, which SICC/SCITCO did not attend. With the flood of new capacity in 1977, market conditions were chaotic and producers were incurring serious financial losses. SICC does not know what level of prices may have been considered in any discussions in mid-1977, but the price of 1.25 DM/kg referred to in the Hercules note cited ... would have barely covered variable production costs. In any event, as the Commission fairly acknowledges (paragraph 34 of the Statement of Objections), any attempt by producers to implement any such ‘stop-loss’ floor price agreement wholly failed in the face of the continuation of unbridled price competition ... (Concerning) the alleged price initiative of November 1977, again, the same difficulties in reconstructing events many years ago arise as in the case of the alleged floor price agreement. However, SICC’s researches indicate that executives from the service company may have had discussions concerning price with Montepolimeri in or about November 1977 and Montepolimeri may have suggested the possibility of increasing prices and may have sought SICC’s views on its reactions to any increase. Shell companies continued to lose heavily on

their polypropylene businesses; SICC's policy was to recommend the operating companies to support any moves towards increasing prices that would enable losses to be reduced but it recognised that other producers, particularly new entrants, would be likely to hold prices at uneconomic levels to win market share. In that event, Shell operating companies were obliged to meet competitors' offers to retain their market share and to ensure a minimum acceptable loading of the Shell polypropylene plants in Western Europe. For that reason and because of the Shell Group structure SICC could not give Montepolimeri or any producer a commitment that operating companies would sell at increased prices."

[„SICC/SCITCO i-a chestionat pe directorii implicați în sectorul polipropilenei în 1977. Nimeni nu își amintește de existența unui astfel de acord (acordul privind «prețurile minimale», pretins a fi fost încheiat în iunie 1977) și nu există nicio urmă scrisă a acestuia. În baza acestor chestionare, pare probabil faptul că în 1977 au avut loc schimburi de opinii privind modul de a ține sub control căderea abruptă a prețurilor împreună cu alți producători, printre care Montepolimeri (denumită la data respectivă Montedison), Hoechst și ICI. Este posibil ca SICC să le fi cerut societăților de exploatare să nu vândă la un preț inferior unui nivel al prețurilor corespunzător costurilor variabile. Societățile de exploatare ale Shell nu erau totuși dispuse să piardă cote de piață pentru a se supune unei astfel de recomandări întrucât, la data respectivă, acestea aplicau o politică a „clienților-cheie”... SICC contestă că discuțiile dintre producători de la jumătatea anului 1977 s-au limitat la cei „patru mari”... (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 2) aceasta arată clar că erau implicate și alte societăți: niciuna dintre aceste discuții nu avea nici cea mai mică legătură cu reuniunile multilaterale care au urmat în cursul perioadei 1978-1982 și la care SICC/SCITCO nu a participat. Cu valul de capacitate nouă creat în 1977, condițiile pieței erau haotice, iar producătorii se confruntau cu grave pierderi financiare. SICC nu știe ce nivel al prețurilor ar fi putut să se preconizeze în cursul discuțiilor de la jumătatea anului 1977, însă prețul de 1,25 DM/kg, la care se face trimitere în nota citată anterior a societății Hercules [...] abia ar fi acoperit costurile variabile de producție. În orice caz, astfel cum Comisia recunoaște corect ... orice tentativă a producătorilor de a pune în aplicare un asemenea acord privind prețurile minimale pentru stoparea pierderilor a eșuat în totalitate din cauza unei concurențe excesive prin preț ... (În ceea ce privește) inițiativa privind prețurile care a fost luată în noiembrie 1977, reapar aceleași dificultăți în reconstituirea evenimentelor după mai mulți ani ca cele întâmpinate în cazul pretinsului acord privind prețurile minimale. Cu toate acestea, cercetările efectuate de SICC arată că este posibil ca unii directori ai companiei de servicii să fi avut discuții privind prețurile cu Montepolimeri în noiembrie 1977 sau în jurul datei respective, ca Montepolimeri să fi sugerat posibilitatea creșterii prețurilor și să fi cerut societății SICC părerea despre o astfel de creștere. Societățile Shell au continuat să înregistreze pierderi serioase în sectorul polipropilenei; politica SICC era de a recomanda societăților de exploatare să își ofere sprijinul la toate operațiunile de creștere a prețurilor care permiteau reducerea pierderilor, însă a recunoscut că alți producători, în special cei nou veniți, vor menține probabil prețurile la niveluri nerentabile pentru a câștiga cote de piață. În astfel de condiții, societățile de exploatare ale Shell au fost obligate să se alinieze la ofertele concurenților pentru a-și păstra cota de piață și a-și asigura o exploatare minimă acceptabilă a capacității de producție a uzinelor de polipropilenă Shell situate în Europa Occidentală. Din acest motiv, și având în vedere structura grupului Shell, SICC nu a putut să garanteze societății Montepolimeri sau altui producător că societățile de exploatare vor vinde la prețuri majorate.”]

85 În lumina acestor elemente ar trebui să se examineze nota întocmită de directorul de marketing al Hercules (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 2), în care Comisia vede expresia intențiilor comune ale celor „patru mari”. Conform acestei note:

„Major producers have made agreement (Mont., Hoechst, Shell, ICI) 1. No tonnage control; 2. System floor prices - DOM less for importers; 3. Floor prices from July 1. definitely Aug. 1st when present contracts expire; 4. Importers restrict to 20 % for 1 000 tonnes; 5. Floor prices for 4 month period only - alternative is for existing; 6. Com.(panies) to meet Oct. to review progress; 7. Subject (of the) scheme working - Tonnage restrictions would operate next year.”

[„Principalii producători (Mont., Hoechst, Shell, ICI) au convenit următoarele puncte: 1. Fără control asupra tonajelor; 2. Sistem de prețuri minimale pentru DOM (producători naționali) cu excepția importatorilor; 3. Prețuri minimale de la 1 iulie sau cel târziu 1 august când expiră contractele actuale; 4. Importatorii limitează la 20 % pentru 1 000 tone; 5. Prețuri minimale pentru o perioadă de numai 4 luni - alternativa este pentru ce există; 6. Societățile se vor întâlni în octombrie pentru a evalua progresul; 7. Subiectul regimului în vigoare - restricțiile asupra tonajelor se vor aplica de anul viitor.”]

(urmează o listă de prețuri pentru trei calități de polipropilenă în patru monede naționale, dintre care 1,25 DM/kg pentru rafie).

86 Tribunalul constată că indiciile pe care reclamanta le invocă pentru a infirma valoarea probatorie a acestei note a directorului de marketing al Hercules nu pot contrazice concluziile deduse de Comisie din notă. Într-adevăr, textul notei este lipsit de ambiguitate, iar faptul că este impropriu redactată, nesemnată și nedatată este normal din moment ce este vorba despre o notă luată în cursul unei conversații, cel mai probabil telefonice, al cărei obiect anticoncurențial a constituit pentru autorul notei un motiv de a nu lăsa nici cea mai mică urmă posibilă. Imprecizia amintirilor autorului acestei note în ceea ce privește condițiile de întocmire a acesteia nu o privează de valoarea sa probatorie din moment ce conținutul acesteia arată că informațiile pe care le conține au fost furnizate de unul din cei „patru mari”, fără a fi necesar să se precizeze care dintre ei. Pe de altă parte, faptul că aceste informații sunt raportate la a doua mână este lipsit de importanță întrucât Comisia utilizează în mod explicit nota ca dovadă scrisă și contemporană a faptelor, care atestă că alți producători decât autorul notei au încheiat un acord. În fine, exactitatea acestor informații face cu totul improbabilă ipoteza că ar fi vorba doar de zvonuri de pe piață sau de informații în întregime eronate sau inventate.

87 Mai mult, întrucât reclamanta a recunoscut că în perioada respectivă producătorii purtau discuții despre prețuri, Tribunalul consideră că era îndreptățită constatarea Comisiei că a apărut o intenție comună privind stabilirea prețurilor minimale între diverși producători, printre care se numără și reclamanta, fără a fi necesar să se stabilească dacă și alți producători decât cei „patru mari” au fost de acord cu aceste prețuri.

88 Faptul că prețurile minimale convenite nu au putut fi realizate nu este de natură să infirme aderarea reclamantei la prețurile respective, în măsura în care Tribunalul consideră că, presupunând că s-a dovedit acest fapt, acesta ar tinde cel mult să demonstreze că prețurile minimale nu au fost puse în aplicare. Însă decizia (punctul 16 ultimul paragraf), departe de a afirma că prețurile minimale au fost realizate, precizează că prețul rafiei a scăzut în jur de 1,00 DM/kg în noiembrie 1977.

89 În ceea ce privește întrebarea dacă decizia susține existența unei legături între acordul privind prețurile minimale și inițiativa privind prețurile din decembrie 1977, trebuie să se observe că din lectura punctelor 16 și 17, pe de o parte, coroborată cu cea a punctului 78 din decizie, pe de altă parte, rezultă că aceasta consideră că acordul privind prețurile minimale și inițiativa privind prețurile de la sfârșitul anului 1977 constituie un întreg în decizie. Această opinie se bazează pe faptul că Shell recunoscuse posibilitatea ca membrii conducerii „să fi

discutat prețurile cu Montedison în noiembrie 1977 sau în jurul acelei date și Montepolimeri să fi menționat o eventuală majorare a prețurilor și să fi observat reacția (Shell) față de această eventualitate”, fapt din care se deduce (punctul 78 al treilea paragraf) că Shell făcea parte din producătorii care au lansat o inițiativă pentru 1 decembrie 1977, în urma acordului privind prețurile minimale.

90 În acest sens, Tribunalul constată că în mod întemeiat Comisia a dedus, din răspunsul dat de Shell la comunicarea privind obiecțiunile coroborat cu participarea acesteia la acordul privind prețurile minimale, că Shell lansase, în continuarea acordului, această inițiativă împreună cu Monte, ICI și Hoechst. Într-adevăr, este permis să se deducă din răspunsul dat de Shell că, între încheierea acordului privind prețurile minimale și anunțul făcut de Monte în ECN cu privire la intenția sa de a mări prețurile de la 1 decembrie 1977, Shell a avut contacte cu Monte cu privire la creșterea prețurilor din moment ce se poate vedea din răspunsul respectiv:

„However, SICC’s researches indicate that executives from the service company may have had discussions concerning price with Montepolimeri in or about November 1977 and Montepolimeri may have suggested the possibility of increasing prices and may have sought SICC’s views on its reactions to any increase.”

(„Cu toate acestea, cercetările efectuate de SICC arată că este posibil ca directorii ai companiei de servicii să fi avut discuții privind prețurile cu Montepolimeri în noiembrie 1977 sau în jurul datei respective, ca Montepolimeri să fi sugerat posibilitatea creșterii prețurilor și să fi cerut societății SICC părerea despre o astfel de creștere”).

91 În fața acestor dovezi, reclamanta nu a demonstrat că, în cursul acestor contacte, le specificase concurenților săi că refuza să participe la orice acțiune concertată de acest gen.

92 Din considerentele precedente rezultă că astfel Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta se număra printre producătorii între care au apărut intenții comune privind prețurile minimale la jumătatea anului 1977 și, în continuarea acestora, privind un preț țintă de 1,30 DM/kg pentru 1 decembrie 1977.

B — Contactele reclamantei cu participantele la reuniunile „patronilor” și „experților”

a) Actul atacat

93 Decizia (punctul 18, punctul 19 al treilea paragraf și punctul 78 primele trei paragrafe) recunoaște că Shell nu a asistat la reuniunile plenare ale producătorilor de polipropilenă, la care au participat, pe de o parte, directorii însărcinați cu administrarea sectorului polipropilenei reprezentând unii producători („patroni”) și, pe de altă parte, la un nivel mai puțin înalt, cadre specializate în marketing („experți”), reuniuni care aveau ca obiect, în special, stabilirea țăintelor pentru prețuri și volumele vânzărilor și verificarea respectării acestora de către producători. Cu toate acestea, decizia arată că Shell a fost implicată atât în acordul inițial privind prețurile minimale, cât și în discuțiile din jurul acestuia și că a participat la reuniuni „ad hoc” împreună cu ceilalți mari producători. Shell însăși a recunoscut că, anterior reuniunilor „patronilor” și „experților”, era uneori invitată să își exprime opinia cu privire la o posibilă majorare a prețurilor și că, ulterior respectivelor reuniuni, era informată de Monte și ICI cu privire la țintele propuse și că transmitea aceste informații societăților de exploatare. Documentele interne ale Shell confirmă că aceasta era la curent cu „inițiativele” privind prețurile și că participa la acestea, uneori chiar în calitate de lider recunoscut. Mai mult, începând de la sfârșitul anului 1982, reprezentantul Shell a asistat în mod regulat la

„pre-reuniunile” celor patru producători principali, care aveau loc cu o zi înainte de reuniunile „patronilor”.

94 Conform deciziei (punctul 68 al doilea și al treilea paragraf), aceste „pre-reuniuni” au oferit celor patru mari producători un cadru corespunzător pentru a conveni o poziție comună înainte de ședința plenară, în scopul de a încuraja o mișcare de stabilizare a prețurilor prin prezentarea unui front unic. ICI a recunoscut că subiectele discutate în cadrul pre-reuniunilor erau identice cu cele menționate în cadrul reuniunilor „patronilor” care le urmau; în schimb, Shell a negat că reuniunile celor „patru mari” au pregătit, în vreun mod, reuniunile plenare sau că au servit la coordonarea unei poziții comune înainte de reuniunea următoare. Cu toate acestea, decizia afirmă că procesele-verbale ale unora dintre aceste reuniuni (octombrie 1982 și mai 1983) contrazic afirmația societății Shell.

95 Decizia (punctul 78 al doilea paragraf) arată, în cele din urmă, că societățile de exploatare ale grupului Shell participau la reuniuni locale care erau dedicate punerii în aplicare la nivel național a măsurilor convenite în cursul reuniunilor plenare (decizie, punctul 20). Chiar și înainte de a începe să participe la „reuniunile pregătitoare” ale celor „patru mari” în octombrie 1982, Shell se întâlnește cu ceilalți mari producători pentru a discuta în detaliu chestiunile abordate în cursul sesiunilor periodice ale „patronilor” și „experților” (decizie, punctul 109 al patrulea paragraf).

96 La punctele 16, 17, 19, 30, 31, 35, 45, 47, 48, 57, 62, 63, 67 și 109 din decizie se face în continuare trimitere la diversele contracte dintre Shell și producătorii participanți la reuniunile „patronilor” și „experților”.

b) Argumentele părților

97 Reclamanta subliniază faptul că decizia pune accentul în mod decisiv pe existența unor reuniuni ale producătorilor în cursul cărora s-au convenit diverse măsuri de coluziune. Cu toate acestea, Comisia nu poate contesta faptul că societățile Shell nu au participat la niciuna dintre aceste reuniuni. Prin urmare, aceste societăți nu au luat parte la discuțiile care au condus printre altele la stabilirea prețurilor sau volumelor țintă ori la adoptarea de măsuri adiacente. Astfel, situația societății Shell este identică cu cea a societăților Amoco și BP, cărora Comisia nu le-a imputat încălcarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE (decizie, punctul 78 ultimul paragraf).

98 Reclamanta precizează că situația Shell era în realitate următoarea: aceasta știa de existența reuniunilor; i s-a cerut opinia cu privire la condițiile generale ale pieței uneori înaintea reuniunilor; câteodată, dar nu în mod sistematic, era informată că au fost propuse anumite ținte; transmitea aceste informații societăților de exploatare, sfătuindu-le ocazional cu privire la acțiunile pe care ar trebui să le întreprindă, însă aceste societăți au fost în întregime libere în deciziile lor.

99 Reclamanta recunoaște că, într-adevăr, un reprezentant al Shell a participat la anumite reuniuni care se desfășurau cu o zi înainte de reuniunile „patronilor” și la care asistau reprezentanți ai ICI, Monte și Hoechst. Însă, conform reclamantei, aceste reuniuni preliminare nu s-au ținut decât în ultimele zece luni ale perioadei incriminate, iar Shell nu a asistat decât la aproximativ jumătate din acestea. Această împrejurare nu poate fi așadar invocată în mod valid pentru a stabili că societățile Shell au participat la înțelegeri ilicite.

100 Reclamanta adaugă că în 1981 nu au avut loc decât două reuniuni izolate la care nu au participat decât ICI, Shell și Monte, nu și Hoechst, care se numără totuși printre cei „patru

mari”. Conform acesteia, nu s-a încheiat niciun acord, aranjament sau înțelegere, astfel cum reiese din procesul-verbal al reuniunii din 15 iunie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64b). Comisia a indus o impresie înșelătoare cu privire la frecvența și natura acestor reuniuni și le-a conferit, în contextul general al pretinselor aranjamente ilicite, o importanță pe care nu o aveau. În măsura în care, pe de altă parte, în memoriile pe care le-a prezentat Tribunalului, Comisia a invocat contacte periodice pe care reclamanta le-a menținut cu ceilalți „mari” începând din 1977 și pe parcursul întregii perioade, acesta constituie un argument nou care, în orice caz, exagerează în descrierea celor câteva contacte foarte sporadice care nu au putut modifica situația periferică a Shell în raport cu o presupusă înțelegere ilicită.

101 În ceea ce privește participarea sa la un anumit număr de pre-reuniuni organizate începând cu sfârșitul anului 1982 și până la mijlocul anului 1983, reclamanta observă că aceste reuniuni nu au început decât cu vreo zece luni înainte de sfârșitul perioadei de șapte ani, cât ar fi durat pretinsa înțelegere, că ea nu a asistat decât la pre-reuniunile care au precedat aproximativ jumătate din reuniunile „patronilor” care au avut loc în cursul perioadei respective, că schimburile de opinii nu au determinat-o pe reclamantă să participe la o înțelegere ilicită și că, în final, aceste reuniuni nu erau destinate să îi permită unui presupus „directorat” să pregătească reuniunile ulterioare ale „patronilor”.

102 Comisia consideră, la rândul său, că nu trebuie exagerată importanța reuniunilor denumite „instituționalizate” în decizie. În plus, aceasta nu înțelege de ce reclamanta nu include, printre reuniunile „instituționalizate”, și pe cele dintre cei „patru mari”. Reclamanta, ea însăși sau prin intermediul SCITCO (divizie a Shell), a participat la aceste reuniuni preliminare, importanța și obiectul acestora fiind dovedite de procesele-verbale ale convorbirilor telefonice dintre reclamantă și ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 95 și 96) sau ale uneia dintre aceste reuniuni (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 101).

103 Comisia arată că reclamanta a menținut contacte periodice cu ceilalți „mari”, astfel cum a recunoscut Shell în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile (punctul 3.19), chiar dinainte ca pre-reuniunile să înceapă să se țină periodic către sfârșitul anului 1982. Aceasta adaugă că aceste contacte periodice au fost denunțate atât în comunicarea privind obiecțiunile, cât și în decizie (punctul 109 al patrulea paragraf). Mai exact, Comisia susține că se arată clar într-o notă referitoare la o reuniune a celor „patru mari” din 15 iunie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64b) că se recunoștea răspunderea comună a acestora pe piață și că aceștia considerau că le revenea conducerea acestor inițiative.

104 Ea adaugă că, astfel cum a recunoscut însăși Shell (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 9, anexa 2), societățile de exploatare din grupul Shell din statele membre au asistat la reuniunile denumite „locale” care erau consacrate modalităților de aplicare a acordurilor încheiate în cursul reuniunilor „patronilor” și „experților”. Din aceste diverse motive, situația Shell nu este comparabilă cu cea a Amoco sau BP.

105 Comisia susține că reclamanta a participat la toate pre-reuniunile despre care Comisia a fost informată și că atitudinea comună adoptată de cei „patru mari” în vederea creșterii prețurilor era legată de aceste reuniuni, în cadrul cărora discuțiile erau concrete. În acest sens, cele două documente pe care se întemeiază decizia, și anume documentul ICI, intitulat „Polypropylene Framework” („Schema pentru polipropilenă”, comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 87) și nota Shell din 20 octombrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 100 și comunicarea specifică privind obiecțiunile, Shell, anexa 30), sunt perfect relevante în măsura în care sunt interpretate în contextul reuniunilor și nu sunt separate unul de celălalt. Comisia notează în trecere că la reuniunea din 1982 au participat cei

„patru mari”, iar aceasta a constituit o reuniune preliminară și că nota de la dosar din 20 octombrie 1982 (menționată la punctul 68 din decizie) era invocată în comunicarea generală privind obiecțiunile (punctul 124).

106 În consecință, Comisia consideră că nu este decisiv faptul că reclamanta nu a asistat la reuniunile „patronilor” și „experților” și că se poate concluziona că reclamanta a contribuit stabilirea prețurilor și le-a aplicat în concertare cu societățile din grupul Shell și că a cooperat la sistemul de cote.

c) Aprecierea Tribunalului

107 Tribunalul constată că, în mod îndreptățit, Comisia a dedus din diversele elemente de probă menționate în decizie – în special din răspunsul societății ICI la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8), din diversele procese-verbale ale reuniunilor și din tabelele care prezintă cifrele de afaceri și cotele diverșilor producători – faptul că s-a creat un sistem de reuniuni periodice ale producătorilor de polipropilenă începând din decembrie 1977, că s-au ținut reuniuni ale „patronilor” și „experților” de la sfârșitul anului 1978 sau de la începutul anului 1979, că aceste reuniuni, prezidate inițial de Monte și ulterior de ICI, aveau ca obiect, în special, stabilirea țințelor pentru prețuri și volumele vânzărilor, precum și adoptarea de diverse măsuri pentru facilitarea punerii în aplicare a prețurilor țință și că, în cursul acestor reuniuni, au apărut intenții comune cu privire la aceste țințe și măsuri.

108 Pe de altă parte, trebuie să se ia act de faptul că decizia nu îi impută reclamantei participarea la reuniunile „patronilor” și „experților”, ci îi reproșează contactul strâns cu participanții la reuniunile respective prin furnizarea de date referitoare la politica sa comercială, trimiterea reprezentanților filialelor naționale la reuniunile locale consacrate punerii în aplicare la nivel național a măsurilor convenite în cadrul reuniunilor „patronilor” și „experților”, participarea la reuniuni cu anumiți participanți la reuniunile respective și întreținerea unor contacte bilaterale cu aceștia.

109 Prin urmare, trebuie să se analizeze dacă, într-adevăr, Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale existența unor contacte între reclamantă și participanții la reuniunile „patronilor” și „experților” în perioada cuprinsă între sfârșitul anului 1977 și septembrie 1983.

110 În ceea ce privește în mod specific perioada cuprinsă între finele anului 1977 și anul 1978, reclamanta a participat, în continuarea intențiilor comune apărute în 1977, la reuniunile EATP, din procesul-verbal al primei reuniuni, ținute la 22 noiembrie 1977 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 6), reieșind că diverșii producători au sprijinit anunțul public făcut de Monte cu privire la o creștere a prețurilor practicate, reclamanta declarând la rândul său că:

„any opportunity to achieve more realistic polypropylene prices will have the full support of Shell. We also noticed the moves in Italy and I feel certain that these are going to spread across Europe”.

(„Shell va acorda sprijin total întreprinderilor care doresc să obțină prețuri mai realiste pentru polipropilenă. Am remarcat, de asemenea, inițiativele luate în Italia și am convingerea că acestea se vor răspândi în Europa”).

În procesul-verbal al celei de a doua reuniuni, ținute la 26 mai 1978 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 7), se pot citi aprecierile diferiților producători cu privire la

rezultatele obținute pe piață în urma reuniunii din 22 noiembrie 1977. În cursul reuniunii din 26 mai 1978, reclamanta a declarat:

„We have heard most people, both in the informal discussions and around the table this morning plead for stability and cooperation in the economic situation of slow growth in which we find ourselves and with the situation of low demand for our products and surplus capacity ... Last November, I mentioned that the losses being incurred by the polymer producers, by the chemical producers of the world were reaching very large proportions. We have seen further company reports in the last 6 months which have confirmed this, and I put it to you that the magnitude of the sums of money being lost by the chemical industry and by the polymer producers over the coming years are going to lead to some fundamental thinking as ...”

„Atât în discuțiile neoficiale, cât și la masa discuțiilor în această dimineață, am auzit cum majoritatea participanților au pledat în favoarea stabilității și cooperării în această situație economică de încetinire a creșterii în care ne aflăm și această situație de cerere redusă a produselor noastre și excedent de producție [...] Anul trecut în noiembrie am semnalat că pierderile înregistrate de producătorii de polimer și de producătorii de produse chimice din întreaga lume atingeau proporții foarte mari. În ultimele șase luni, am citit alte rapoarte ale societăților care au confirmat această informație și vă pot asigura că sumele considerabile de bani pierdute de industria chimică și de producătorii de polimer în următorii ani vor duce la o reflecție profundă [...]”

111 Mai mult, Tribunalul constată că reclamanta a arătat în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile că, pentru perioada cuprinsă între 1978 și septembrie 1983,

„SICC/SCITCO knew that multilateral meetings between producers were taking place from time to time and that the subject matter of the discussions at such meetings included 'target' prices. Prior to meetings SICC/SCITCO's views were sometimes sought on general market conditions including as to the feasibility of price increases. After multilateral meetings had taken place, the service company was sometimes informed (by ICI or Montepolimeri) that particular price 'targets' had been proposed, and passed this market information to the operating companies. SICC/SCITCO's support might be sought for the proposed move, and in response the service company would make it clear that it could not commit the Shell operating companies even to work towards the goal of attaining the 'target' prices ... SICC/SCITCO informed the operating companies of the 'target' price as part of a general market intelligence service that it provided to the operating companies. It did not ordinarily tender advice as to the appropriate action the operating companies should take. On occasions, however, it would commend to the operating companies moves towards higher prices as a means of reducing losses; but on other occasions SICC/SCITCO would agree with operating companies that they should hold current prices so as to retain volume and market share. The operating companies would make their own pricing decision on their evaluation of the local market, bearing in mind their volume objectives.”

[„SICC/SCITCO știa că între producători aveau loc din când în când reuniuni multilaterale și că subiectul discuțiilor avute în cursul acestor reuniuni includea «prețurile țintă». Anterior acestor reuniuni, se solicita uneori opinia SICC/SCITCO cu privire la condițiile generale ale pieței, inclusiv cu privire la fezabilitatea creșterii prețurilor. În urma reuniunilor multilaterale, societatea de servicii era uneori informată (de către ICI sau Montepolimeri) că fuseseră propuse anumite «prețuri țintă» și transmitea respectiva informație despre piața societăților de exploatare. Era posibil să se solicite sprijinul SICC/SCITCO pentru operațiunea propusă și, drept răspuns, societatea de servicii să precizeze că nu putea angaja societățile de exploatare

Shell nici măcar ca să acționeze pentru a atinge obiectivul „prețurilor țintă” [...] SICC/SCITCO comunica societăților de exploatare „prețul țintă” în cadrul unui serviciu global de comunicare a datelor referitoare la piață pe care aceasta îl furniza societăților de exploatare. În general, aceasta nu oferea sfaturi cu privire la măsura corespunzătoare care trebuia adoptată de societățile de exploatare. Cu toate acestea, în unele situații, aceasta putea recomanda societăților de exploatare manevre pentru creșterea prețurilor ca mijloace pentru reducerea pierderilor; dar în alte situații, SICC/SCITCO putea conveni cu societățile de exploatare că ar trebui să mențină prețurile actuale pentru a-și păstra volumul vânzărilor și cota de piață. Societățile de exploatare adoptau decizii proprii în materie de prețuri bazându-se pe propriile evaluări ale pieței locale, ținând seama de obiectivele lor de volum.”]

112 Trebuie remarcat că reclamanta a confirmat aceste fapte în memoriile pe care le-a depus în fața Tribunalului și că răspunsul societății ICI la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8), le confirmă, de asemenea, veridicitatea din moment ce se precizează:

„The relationship between these producers (Alcudia, Amoco, BP, Hercules and Shell) and producers which participated was simply one whereby these producers would usually be advised of the upshot (if any) of meetings.”

[„Legătura dintre acești producători (Alcudia, Amoco, BP, Hercules și Shell) și producătorii care au participat a fost doar una în care aceștia din urmă erau în general avizați cu privire la rezultatul reuniunilor (dacă exista).”]

113 În plus, Tribunalul observă că aceste elemente de probă sunt confirmate de documentele doveditoare contemporane cu faptele incriminate.

114 Astfel, Tribunalul constată că existența unor contacte între reclamantă și participantele la reuniunile „patronilor” și „experților” este confirmată de mențiunea din dreptul numelui reclamantei, din diverse tabele (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 55 și următoarele, precum și comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 23, 25, 28 și 32), referitoare la cifrele de vânzări ale acesteia pentru diverse luni și diverși ani. Majoritatea reclamantelor au recunoscut în răspunsurile la o întrebare scrisă adresată de Tribunal că nu ar fi fost posibilă întocmirea tabelelor descoperite la sediile ICI, ATO și Hercules în baza statisticilor din sistemul de schimburi de informații Fides. În răspunsul său la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8), ICI a declarat cu privire la unul dintre aceste tabele că „the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves” („sursa de informare privind cifrele concrete înregistrate în acest tabel au constituit-o probabil producătorii înșiși”). Prin urmare, Comisia era îndreptățită să considere că datele referitoare la Shell din aceste tabele fuseseră furnizate de Shell însăși.

115 În acest sens, trebuie să se sublinieze că această concluzie este confirmată de răspunsul dat de ICI la solicitarea de informații întrucât acesta nu conține față de Shell aceeași rezervă ca pentru Amoco, Hercules și BP în ceea ce privește originea cifrelor sale de vânzări care figurează în aceste tabele, rezervă conform căreia acești producători

„did not report as a group, they did not report individually, and they were not represented at the meetings. In passing it should be stated that even when Hercules did attend meetings they would not report their figures.

By way of explanation, Amoco/Hercules/BP are 'grouped' together in the table because, in the absence of any specific data relating to their sales volume, their sales volume was calculated by deducting from known total sales for West Europe (derived from FIDES data) the total of sales made by other producers which had declared details of their sales volume”

[„nu furnizau date în calitate de grup, nici în mod individual și nu erau reprezentați la reuniuni. În trecere, trebuie să se semnaleze că, chiar și atunci când Hercules asista la reuniuni, aceasta nu comunica cifrele sale.

Drept explicație, Amoco/Hercules/BP sunt «grupate» în tabel deoarece, în lipsa oricărei informații specifice referitoare la volumul vânzărilor lor, s-a calculat volumul vânzărilor acestora prin scăderea totalului vânzărilor efectuate de alți producători care comunicaseră detalii despre volumul vânzărilor lor din volumul total cunoscut al vânzărilor pentru Europa de Vest (derivat din datele Fides)”].

116 La aceste elemente, trebuie adăugat, în primul rând, faptul că din răspunsul reclamantei la comunicarea privind obiecțiunile rezultă că societățile de exploatare din grupul Shell au participat la reuniuni locale pentru Regatul Unit (șase pe an), pentru Belgia (la fiecare 4-6 săptămâni), pentru Italia (periodic), pentru Danemarca (ocazional) și pentru Țările de Jos (în septembrie 1983). Însă, deși reclamanta pretinde că obiectul participării la aceste reuniuni era acela de a obține informații generale despre piață, cele două procese-verbale ale acestor reuniuni, singurele disponibile, arată că acestea aveau ca obiect discutarea la nivel local a măsurilor luate în cursul reuniunilor „patronilor” și „experților”. În fapt, procesul-verbal al reuniunii locale pentru Regatul Unit din 18 octombrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 10), la care a participat Shell UK, arată că producătorii participanți au schimbat, cu această ocazie, informații despre vânzările pe care le efectuaseră peste și sub prețul țintă, că au analizat anumite anomalii ale pieței, precum și situația în raport cu clienții corespunzători fiecăruia. Obiectul acestor reuniuni este confirmat de procesul-verbal al reuniunii „experților” din 9 iunie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 25), în care se precizează:

„From this it was felt that it was impossible to reach the target level of 36 BFR/kg etc in June, ICI & DSM pressed for a major push in Belgium as it would have beneficial effects on the surround countries + bring Shell back into the fold without any producers having to put too much at stake in terms of volume. After a lot of discussions DSM agreed to call a meeting on 16th June to be attended by some marketing managers as well as local representatives. The objectives would be to quote the target levels absolutely rigidly for July.”

(„Acest lucru a dat impresia că era imposibil să se atingă nivelul țintă de 36 BFR/kg etc. în iunie; ICI și DSM au făcut presiuni pentru a da un impuls important în Belgia întrucât acest impuls ar avea efecte benefice asupra țărilor învecinate + ar readuce societatea Shell înapoi în grup fără ca vreun producător să fie nevoit să se implice prea mult în termeni de volum. După numeroase discuții, DSM a acceptat convocarea unei reuniuni la 16 iunie la care urmau să asiste directori comerciali, precum și reprezentanți locali. Obiectivele ar fi acelea de a aplica nivelurile țintă pentru luna iulie în mod absolut strict.”)

Rezultă, însă, din răspunsul reclamantei la comunicarea privind obiecțiunile că aceasta a participat la reuniunea care s-a ținut pe 16 iunie.

117 Trebuie adăugat, în al doilea rând, că reclamanta a participat în 1981 la două reuniuni, una din 27 mai 1981, la care au participat Shell și ICI, alta din 15 iunie 1981, la care au participat Shell, ICI și Monte (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64), în 1982 a

participat la două reuniuni la care au participat reprezentanții celor „patru mari” din 13 octombrie și 20 decembrie 1982, iar în 1983, la cinci dintre aceste reuniuni. În acest sens, trebuie notat că afirmația reclamantei, conform căreia nu era vorba decât despre o parte din reuniunile celor „patru mari”, este lipsită de fundament în măsura în care reclamanta a afirmat, în răspunsul la o întrebare a Tribunalului, că ea nu are cunoștință de nicio altă pre-reuniune care ar fi avut loc între ICI, Hoechst și Monte cu orice altă ocazie.

118 Reclamanta susține că obiectul acestor reuniuni era independent de cel al reuniunilor „patronilor” și „experților”. La rândul său, Tribunalul consideră, în baza notelor privind contactele dintre reclamantă și ceilalți „mari”, că reuniunile aveau un obiect strâns legat de cel al reuniunilor „patronilor” și „experților”. Într-adevăr, procesele-verbale ale celor două reuniuni din 1981 arată că acestea aveau ca obiect discutarea nivelului prețurilor și a sistemului de cote din moment ce se precizează în primul (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64a):

„This meeting was arranged to review the polypropylene scene and to seek SICC’s views on the volume scheme put forward by Montepolimeri in Rome ... Current price levels were compared and Shell seemed to have much the same view as ourselves”

(„Această reuniune a fost programată pentru a trece în revistă piața polipropilenei și pentru a afla opinia SICC cu privire la proiectul de volum propus de Montepolimeri la Roma [...] S-au comparat nivelurile actuale ale prețurilor și Shell părea să aibă o opinie foarte similară cu a noastră”)

(urmează o listă de prețuri) și în al doilea proces-verbal (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64b):

„Possible solutions included (a) sanctions (not a great success so far on PVC), (b) control production which is within the power of the bosses [L. (le représentant de la requérante) thought propylene availability might scupper this], (c) quotas which Z. favoured but L. discounted, (d) new initiative by the 4 majors whereby they accommodated the hooligans in Europe and made up the loss by sales in ROW markets. Given that W European sales would probably not exceed 105 kt/month for the next few months and then not over 125 kt for the remainder of the year say 115 kt average for July-Sept and exports continued at 30 kt/ month there would still be a surplus of capacity of 10 kt/month. Shared by the Big Four each would have to drop 2.5 kt/m in Europe equivalent to 30 kt/yr of say 2.3 % market share. I said that despite L.’s contention about ROW prices that such a proposal would be totally unacceptable to us, (e) a flat price increase of say 20 pf/kg wef 1st July - this avoids unrealistic requirements for the lowest priced business.”

[„Soluțiile posibile includeau (a) sancțiuni (care nu au constituit un mare succes până în prezent în privința PVC), (b) controlul producției care stă în puterea patronilor (L. considera că actualele cantități disponibile de polipropilenă ar putea compromite această soluție), (c) aplicarea de cote pe care Z. le-a agreat dar pe care L. le-a dezaprobat, (d) o nouă inițiativă a celor «patru mari» pentru a concilia «huliganii» din Europa și pentru a compensa pierderile prin vânzări pe piețele ROW («rest of the world» - «restul lumii»). Dat fiind că vânzările din Europa de Vest probabil nu vor depăși 105 kilotone pe lună în cursul următoarelor luni și nu vor depăși 125 kilotone în restul anului, reprezentând o medie de circa 115 kilotone pentru perioada iulie–septembrie, precum și că exporturile vor continua într-un ritm de 30 kilotone pe lună, tot ar rămâne un excedent de capacitate de 10 kilotone pe lună. Repartizat între cei «patru mari», fiecare ar trebui să renunțe la 2,5 kilotone pe lună în Europa, ceea ce echivalează cu 30 kilotone pe an, respectiv 2,3 % din cota de piață. Am afirmat că, în pofida

afirmației lui L. privind prețurile pentru restul lumii, o asemenea propunere ar fi complet inacceptabilă pentru noi, (e) o creștere netă a prețurilor cu 0,20 DM/kg de la 1 iulie - această soluție evită cerințele nerealiste pentru piețele cu prețurile cele mai mici.”]

119 Tribunalul consideră că reuniunile celor „patru mari” care se desfășurau în ziua anterioară reuniunilor „patronilor” aveau ca obiectiv stabilirea acțiunilor pe care le puteau întreprinde împreună pentru a determina creșterea prețurilor, astfel cum o dovedește nota rezumat întocmită de un angajat al ICI pentru a-l informa pe unul dintre colegii săi despre conținutul pre-reuniunii din 19 mai 1983 la care participaseră cei „patru mari” (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 101). Această notă menționează o propunere care va fi prezentată la reuniunea „patronilor” din 20 mai. ICI precizează în răspunsul său la solicitarea de informații cu privire la această notă că:

„A meeting of the 'Big Four' which had taken place on 19 May 1983 immediately prior to a 'Bosses' meeting held on 20 May. The 'Big Four Pre-meeting' took place in Barcelona ... the outcome of the meeting was a proposal for a 'Target Price' for raffia of DM 1.85/kg with effects from 1 July 1983.”

(„O reuniune a celor «patru mari» care avusese loc la 19 mai 1983 chiar înainte de reuniunea «patronilor» desfășurată la 20 mai. „Pre-reuniunea celor «patru mari» a avut loc la Barcelona [...] această reuniune a avut ca rezultat o propunere privind un «preț țintă» de 1,85 DM/kg pentru calitatea rafia, cu efect de la 1 iulie 1983.”)

De asemenea, trebuie remarcat că procesul-verbal al reuniunii „experților” din 1 iunie 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 40), care a urmat celei din 20 mai, precizează:

„those present reaffirmed complete commitment to the 1.85 move to be achieved by 1st July. Shell was reported to have committed themselves to the move and would lead publicly in ECN”.

(„Participanții au reafirmat angajamentul total pentru obiectivul de 1,85 care urmează a fi realizat până la 1 iulie. S-a spus despre Shell că s-a angajat în această mișcare și că o va lansa public în ECN”).

În nota rezumat citată anterior se precizează: „Shell to lead - ECN article 2 weeks. ICI informed” („Shell va asuma conducerea - articol în ECN în 2 săptămâni. ICI informată”).

120 Acest lucru reiese, de asemenea, din procesul-verbal al convorbirilor telefonice pe care reclamanta le-a avut cu ICI la 9 și 10 septembrie 1982, în care se precizează:

„I spoke to L. to get his reaction to the sugges(tion) that the 4 majors might operate a compensation scheme amongst themselves whilst the price initiative was being forced through.” (g.g. ann. 95)

„Am discutat cu L. pentru a afla reacția sa cu privire la sugestia că cei «patru mari» ar putea pune în aplicare un plan de compensare între ei în timp ce inițiativa privind prețurile era impusă cu forța” (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 95).

121 Prin urmare, Tribunalul consideră că absența reclamantei de la reuniunile „patronilor” și „experților” nu se datora hazardului. Aceasta face parte dintr-o strategie deliberată a reclamantei de a beneficia de avantajele scontate ale acestor reuniuni fără a-și asuma riscurile

inerente participării la reuniunile care adunau un număr mare de producători, rămânând în contact cu aceștia fără a participa în realitate. Într-adevăr, acest lucru rezultă dintr-o notă internă a reclamantei din 15 februarie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 94) în care aceasta precizează, după ce constată ineficacitatea inițiativelor privind prețurile ale celor „patru mari”:

„SCITCO will NOT participate in any poly-competitor meetings, but will try to keep informed of their activities & ambitions through CITP bilateral contacts.”

(„SCITCO NU va participa la nicio reuniune cu un număr mare de concurenți, însă va încerca să fie la curent cu activitățile și ambițiile acestora prin contacte bilaterale la nivelul CITP”.)

Este necesar să se interpreteze în contextul întregului document în cauză termenii „poly-competitor meetings” nu ca semnificând „polypropylene competitor meetings”, ci ca semnificând „multi-competitor meetings” din două motive. Primul este că peste tot în documentul respectiv și în celelalte documente termenul „polypropylene” este înlocuit cu abrevierea „PP”, nu cu „poly” și că trebuie să se considere că termenii „poly-competitor meetings” exprimă o opoziție în raport cu termenii „bi-lateral meetings”, care apar patru rânduri mai jos în document. Al doilea motiv este că această interpretare a documentului se coroborează cu cea a altui document, din data de 18 octombrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 96), provenit de la ICI, în care se precizează:

„L. of SCITCO said that ... he would be willing to attend meetings of the big four but not wider gatherings.”

(„L. din cadrul SCITCO a afirmat că [...] ar fi dispus să participe la reuniuni ale celor «patru mari», însă nu și la reuniuni mai ample.”)

122 Mai mult, prezența societăților de exploatare din grupul Shell la reuniunile locale și prezența reclamantei la reuniunile celor „patru mari” au favorizat stabilirea țințelor pentru prețuri și volumele vânzărilor în cursul reuniunilor „patronilor” și „experților”.

123 În consecință, Tribunalul constată că reclamanta a menținut contacte periodice cu participanții la reuniunile „patronilor” și „experților” și că aceste contacte aveau un obiectiv identic cu cel al respectivelor reuniuni.

124 Tribunalul consideră că aceste constatări nu sunt infirmate de faptul că, în ceea ce privește Amoco și BP, ale căror nume figurează de asemenea în tabelele menționate anterior, Comisia nu a făcut aceleași constatări. Cazul acestor întreprinderi se distinge de cel al reclamantei prin faptul că aceste întreprinderi nu au participat la niciuna dintre reuniunile producătorilor care aveau ca obiect, în special, stabilirea țințelor pentru prețuri și volumele vânzărilor, în timp ce societățile de exploatare din grupul Shell au participat la reuniuni locale și reclamanta a participat la reuniunile marilor producători care au avut loc în 1981, 1982 și 1983. Prin urmare, Comisia a fost îndreptățită să considere că nu dispunea de probe suficiente cu privire la participarea Amoco și BP la o concertare cu obiectiv anticoncurențial (decizie, punctul 78 ultimul paragraf). Existența unei astfel de concertări constituie baza sistemului de probe aplicat în decizie. Mai mult, Amoco și BP nu se numărau printre producătorii între care au apărut intenții comune în 1977 cu privire la prețurile minimale sau la o inițiativă privind prețurile începând de la 1 decembrie anul respectiv. Rezultă că diferența dintre situațiile observate între aceste întreprinderi și reclamantă justifică faptul că li s-a rezervat un tratament diferit.

125 Din considerentele precedente rezultă că într-adevăr Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta a menținut, între 1977 și septembrie 1983, contacte periodice cu alți producători de polipropilenă, implicați într-un sistem de reuniuni periodice, că aceste contacte aveau obiect identic cu cel al reuniunilor respective, că societățile de exploatare din grupul Shell au participat la reuniuni locale al căror obiectiv constituia o extensie a celui al reuniunilor „patronilor” și „experților” la care reclamanta nu a participat și că reclamanta a participat la reuniuni împreună cu alți mari producători în 1981, 1982 și 1983.

C — Inițiativele privind prețurile, măsurile pentru facilitarea punerii în aplicare a acestor inițiative și cotele

126 Conform deciziei (punctele 28–51), a fost pus în aplicare un sistem de stabilire a prețurilor țintă prin intermediul inițiativelor privind prețurile dintre care s-au putut identifica șase, prima datând din perioada iulie–decembrie 1979, a doua din perioada ianuarie–mai 1981, a treia din perioada august–decembrie 1981, a patra din perioada iunie–iulie 1982, a cincea din perioada septembrie–noiembrie 1982, iar a șasea din perioada iulie–noiembrie 1983. Se pare că s-a convenit (decizie, punctul 26 al doilea paragraf) că, pentru ca inițiativele privind prețurile să aibă efect, era necesar să se creeze condiții favorabile creșterii prețurilor. Astfel, au fost recomandate sau convenite periodic diverse măsuri în cursul reuniunilor în vederea facilitării punerii în aplicare a unei inițiative proiectate. Mai mult, producătorii au recunoscut în genere că, pentru a crea pe piață condiții favorabile reușitei inițiativelor privind prețurile convenite, trebuia instaurat un sistem permanent de control al volumelor (decizie, punctul 52 primul paragraf).

C1 — Anii 1979 și 1980

a) Actul atacat

127 În ceea ce privește prima inițiativă privind prețurile, Comisia (decizie, punctul 29) subliniază că nu deține amănunte privind reuniunile desfășurate sau inițiativele prevăzute pentru prima parte a anului 1979. Procesul-verbal al reuniunii din 26 și 27 septembrie 1979 arată cu toate acestea că se prevăzuse o inițiativă pe baza unui preț de 1,90 DM/kg pentru calitatea rafie începând de la 1 iulie și de 2,05 DM/kg începând de la 1 septembrie. Acest lucru a fost confirmat în procesul-verbal al unei reuniuni interne a grupului Shell din 5 iulie 1979, în care se precizează: „prețul țintă pentru 1 iulie 1979 fusese stabilit la 1,90 DM/kg, însă acest nivel nu a fost atins, în special în Franța și Germania”. Conform presei de specialitate, Monte avea în vedere să-și majoreze prețurile la 2,05 DM/kg la 1 septembrie, cu sprijinul societăților Shell și ICI. Comisia deține instrucțiuni privind prețurile date de diverși producători, în afară de ICI și Shell, din care reiese că acești producători dăduseră birourilor lor de vânzări ordinul de a aplica acest nivel de preț sau echivalentul acestuia în moneda națională de la 1 septembrie, în majoritatea cazurilor înainte ca presa de specialitate să anunțe creșterea planificată (decizie, punctul 30).

128 Decizia (punctul 31) arată că, la finele lunii septembrie 1979, prețul rafiei se situa între 1,70 și 1,75 DM/kg, oarecum sub țintă. În procesul-verbal al reuniunii unui grup din sectorul polipropilenei al Shell, desfășurată la 12 septembrie 1979, se menționează în această privință că: „Președintele arată că nu s-a atins prețul-țintă pentru septembrie de 2,05 DM/kg, ceea ce este foarte supărător pentru Shell, ținând seama de dimensiunea cheltuielilor noastre generale [...] O nouă majorare a prețurilor s-a dovedit a fi dificilă fără impulsul care ar fi rezultat dintr-o majorare a prețurilor monomerilor, cu atât mai mult cu cât anumiți concurenți realizează profituri la nivelul actual al prețurilor de vânzare.”

129 Acesta este motivul pentru care, din cauza greutăților la majorarea prețurilor, producătorii au decis în cursul reuniunii din 26 și 27 septembrie 1979 să amâne cu câteva luni data prevăzută pentru atingerea țintei, adică până la 1 decembrie 1979, noul plan constând în „menținerea” pe tot parcursul lunii octombrie a nivelurilor deja atinse, cu posibilitatea unei creșteri intermediare în noiembrie, care ar aduce prețul la 1,90 sau 1,95 DM/kg (decizie, punctul 31, primele două paragrafe).

130 Decizia (punctul 32), deși recunoaște că nu s-a găsit niciun proces-verbal al reuniunilor desfășurate în 1980, afirmă că producătorii s-au întâlnit de cel puțin șapte ori în anul respectiv (se face trimitere la tabelul 3 din decizie). La începutul anului, presa de specialitate a anunțat că producătorii erau în favoarea unei creșteri semnificative a prețurilor în cursul anului 1980. Cu toate acestea, s-a constatat o scădere substanțială a cursurilor pieței, care au scăzut la nivelul de 1,20 DM/kg sau chiar mai jos, înainte de a se stabiliza începând din septembrie aproximativ.

131 Conform deciziei (punctul 31 al treilea paragraf), „necesitatea unui sistem strict de cote (a fost) recunoscută” în cursul reuniunii din 26 și 27 septembrie 1979, al cărei proces-verbal menționa un proiect propus sau convenit la Zürich pentru a limita vânzările lunare la 80 % din media atinsă în cursul primelor opt luni ale anului.

132 Decizia (punctul 52) precizează că diverse proiecte de împărțire a pieței fuseseră deja puse în aplicare anterior lunii august 1982. Deși fiecărui producător i s-a alocat un procent din volumul total estimat al comenzilor, nu a existat totuși o limitare sistematică prealabilă a producției globale. De asemenea, estimările pieței integrale au fost revizuite periodic, iar vânzările fiecărui producător, exprimate în tonaje, au fost ajustate pentru a corespunde procentului autorizat.

133 Pentru 1979 au fost stabilite ținte de volum (exprimate în tone); acestea s-au bazat cel puțin parțial pe vânzările realizate în cursul celor trei ani anteriori. Unele tabele descoperite la ICI indică „ținta ajustată” pentru fiecare producător pentru 1979, în comparație cu tonajul vândut în realitate în această perioadă în Europa de Vest (decizie, punctul 54).

134 La sfârșitul lunii februarie 1980, producătorii au convenit ținte pentru volume pentru 1980, exprimate încă în tonaje, în baza unei piețe anuale totale estimate la 1 390 000 tone. Conform deciziei (punctul 55), la sediile ATO și ICI au fost descoperite tabele care indicau „țintele convenite” aferente fiecărui producător pentru 1980. Întrucât această primă estimare a pieței totale s-a dovedit prea optimistă, cota fiecărui producător a trebuit ajustată prin scădere pentru a corespunde unui consum total pe anul respectiv de numai 1 200 000 tone. Cu excepția întreprinderilor ICI și DSM, vânzările realizate de diverși producători corespundeau în general țintei lor.

b) Argumentele părților

135 Reclamanta contestă că a luat parte la inițiativele privind prețurile care, conform deciziei, au fost convenite în cursul reuniunilor „patronilor” și „experților” la care aceasta nu a participat.

136 Reclamanta reamintește că, în cursul procedurii administrative, Comisia nu a făcut niciodată referire la o pretinsă inițiativă privind prețurile în iulie 1979, nici la participarea societăților Shell la o astfel de inițiativă și că, în decizie, aceasta menționează procesul-verbal al unei reuniuni interne a Shell desfășurată la 5 iulie 1979 (anexa 9 din răspunsul dat de Shell la comunicarea privind obiecțiunile, denumită în continuare „anexă, răspunsul Shell la

comunicarea privind obiecțiunile”), proces-verbal cu privire la care Shell nu a fost niciodată invitată de către Comisie să formuleze observații. Prin urmare, nu există nicio probă care să permită acuzarea societăților din grupul Shell de participare la un acord privind prețurile în iulie 1979, mai ales atunci când se analizează situația pieței, care era deosebit de competitivă.

137 Aceasta afirmă că, în ceea ce privește septembrie 1979, Comisia se întemeiază numai pe faptul, fără valoare probatorie, că după ce a aflat din presa de specialitate despre majorarea prețurilor planificată de Monte, Shell s-a declarat în favoarea respectivei majorări într-un articol apărut în ECN la 30 iulie 1979. Reclamanta reamintește în continuare că, în măsura în care Comisia intenționează, de asemenea, să se bazeze pe procesul-verbal al unei reuniuni interne a Shell, din data de 12 septembrie 1979 (anexa 10, răspunsul Shell la comunicarea privind obiecțiunile), se aplică, de asemenea, observațiile privind procesul-verbal al reuniunii din 5 iulie 1979. Mai mult, acest document este citat în mod inexact și, prin urmare, interpretat greșit de Comisie.

138 Aceasta subliniază că nu există nici cea mai mică dovadă că ar fi contribuit la amânarea unei ținte din septembrie până în decembrie 1979 sau că ar fi luat vreodată cea mai mică măsură în vederea punerii în aplicare a unei ținte din septembrie. Dimpotrivă chiar, probele strânse în perioada respectivă arată că, la acea dată, ea stabilea prețurile în mod independent în urma unor negocieri normale cu clienții.

139 În ceea ce privește cotele, reclamanta susține că, în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, ea a respins toate acuzațiile Comisiei, susținând în special că societățile din grupul Shell își stabileau în mod autonom propriile ținte în materie de volum; că stabilirea bugetelor acestora și a planurilor lor în materie de producție și de vânzare preceda în general reuniunile și aceasta nu era, ulterior, repusă în discuție în urma rezultatelor reuniunilor, chiar și atunci când cota de piață atribuită societății Shell de ceilalți producători depășea cota țintă pe care și-o stabilise Shell; că cifrele prevăzute de societăți și volumele vânzărilor realizate erau sensibil diferite de cele atribuite grupului Shell de ceilalți producători și, în fine, că societățile Shell nu participaseră la reuniuni și că Shell nu avea cunoștință de cotele atribuite celorlalți producători și nu schimba informații cu aceștia. Astfel, conform reclamantei, societățile din grupul Shell aveau propria lor politică, stabilită în mod complet independent, în ceea ce privește volumul vânzărilor.

140 Aceasta arată, în special, că trimiterea la „ținte” pentru Shell, făcută în diferite documente provenite de la alți producători nu are valoare probatorie, pe de o parte, din cauză că aceste cifre au putut fi atribuite de ceilalți producători reclamantei fără consimțământul acesteia pe baza unor cifre disponibile pe piață și, pe de altă parte, din cauză că aceste cifre nu corespundeau nici țăintelor interne ale Shell, nici vânzărilor pe care aceasta le-a realizat pe piață.

141 Comisia explică, la rândul său, în ceea ce privește inițiativa privind prețurile din iulie–decembrie 1979, că ea nu a constatat separat existența unui acord pentru iulie 1979, ci a luat în considerare existența unui acord și a unei practici concertate care a inclus și inițiativa din iulie–decembrie 1979.

142 În ceea ce privește luna septembrie 1979, Comisia arată că toate dovezile pe care se bazează arată clar că Shell dispunea de informații despre acțiunile celorlalți producători care nu puteau fi strânse din presă și că adoptase un obiectiv comun din moment ce dăduse instrucțiuni privind prețurile pentru Regatul Unit (anexa A, scrisoarea din 29 martie 1985), care concordau perfect cu prețurile stabilite de ICI în urma unei reuniuni a producătorilor (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 12) și cu instrucțiunile privind prețurile ale

celorlalți producători. În duplica sa, Comisia recunoaște că instrucțiunile reclamantei privind prețurile au aceeași dată cu anunțul majorării prețurilor publicat de Monte în ECN, însă consideră acest lucru lipsit de importanță, întrucât promptitudinea de care a dat dovadă reclamanta denota existența unor contacte anterioare.

143 Comisia arată, de asemenea, că nu a pretins niciodată că fusese încheiat un nou acord de preț pentru luna decembrie 1979 (nici măcar o inițiativă), ci numai că obiectivul pentru septembrie fusese amânat pentru decembrie.

144 Comisia apreciază că participarea reclamantei la acordurile privind cotele pentru anul 1979 reiese dintr-un tabel nedatat, intitulat „Producers’ Sales to West Europe” („Vânzările producătorilor în Europa de Vest”), găsit la sediul ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 55), care conține cifrele de vânzări ale tuturor producătorilor de polipropilenă din Europa de Vest exprimate în kilotone pentru 1976, 1977 și 1978, precum și cifrele menționate la rubricile „1979 actual” („cifre reale din 1979”) și „revised target” („țintă revizuită”). Grupului Shell i s-a alocat o „țintă revizuită” („revised target”) de 150,3 kilotone și o cifră „1979 actual” de 144,8 kilotone. Întrucât acest tabel conținea informații care necesitau să fie riguros păstrate ca secrete de afaceri, acesta nu s-ar fi putut întocmi fără participarea societății Shell.

145 Aceasta adaugă că procesul-verbal al reuniunii din 26 și 27 septembrie 1979 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 12) confirmă faptul că problema cotelor făcea obiectul reuniunilor producătorilor care se țineau în perioada respectivă.

146 Pentru 1980, aceasta susține că de asemenea s-a încheiat un acord privind cotele. Aceasta își întemeiază afirmația în principal pe un tabel din 26 februarie 1980, găsit la sediul ATO, care se intitulează „Polypropylene - Sales target 1980 (kt)” [„Polipropilenă - Vânzări țintă 1980 (kt)”, comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 60] și care compară pentru toți producătorii din Europa de Vest „1980 target” („țintă 1980”), „opening suggestions” („sugestii inițiale”), „proposed adjustments” („ajustări propuse”) și „agreed targets 1980” („ținte convenite 1980”). Acest document arată procesul elaborării cotelor. Comisia susține că, în răspunsul său la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8), ICI a declarat cu privire la acest document că „the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves” („sursa de informare privind cifrele concrete înregistrate din acest tabel au constituit-o probabil producătorii înșiși”). Această analiză este confirmată și de procesul-verbal al celor două reuniuni din ianuarie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 17), în cursul cărora volumele țintă ale vânzărilor au fost comparate cu cantitățile vândute efectiv de diverși producători.

147 Comisia subliniază faptul că obiectivul sistemului de cote era stabilizarea cotelor de piață. Din această cauză acordurile aveau ca obiect cotele de piață care erau ulterior convertite în tonaje pentru a servi ca cifre de referință întrucât, în lipsa acestei conversii, nu ar fi fost posibil să se constate momentul în care un participant la acord trebuia să își limiteze vânzările pentru a se conforma acordurilor. În acest scop, era indispensabil să se prevadă volumul total al vânzărilor. Pentru 1980, întrucât previziunile inițiale s-au dovedit prea optimiste, volumul total al vânzărilor prevăzut inițial ar fi trebuit să fie adaptat în mai multe etape, determinând o adaptare a tonajelor alocate fiecărei întreprinderi.

c) Aprecierea Tribunalului

148 Tribunalul consideră că trebuie analizată participarea reclamantei la inițiativa privind prețurile din iulie-decembrie 1979 și la sistemul de cote pentru anii 1979 și 1980 în lumina contactelor pe care reclamanta le-a menținut cu participanții la reuniunile „patronilor” și „expertilor”, contacte pe care Comisia le-a stabilit corespunzător cerințelor legale.

149 Trebuie să se arate că, la 30 iulie 1979, Shell a adresat societăților naționale din grupul Shell o notă internă intitulată „Polypropylene increase - 1st September, 1979”, („Polipropilenă/majorare - 1 septembrie 1979”, anexa Shell A1 la scrisoarea din 29 martie 1985, denumită în continuare „anexa Shell A1, scrisoarea din 29 martie 1985”). Această notă menționează prețurile identice celor ale concurenților săi, care trebuiau să intre în vigoare la 1 septembrie 1979. Nota face trimitere în mod explicit la un articol din ECN, apărut la 30 iulie 1979, în care se menționează anunțul făcut de Monte privind o majorare a prețurilor sale programată pentru sfârșitul lunii august și sprijinul acordat acestei inițiative de ICI și Shell. Nota vine în urma unui mesaj telex trimis de Shell societăților de exploatare din grupul său la 24 iulie 1979 (anexa A1 la răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985, denumită în continuare „anexa A1, răspuns Shell la scrisoarea din 29 martie 1985”) în care se menționează:

„ECN have advised us that Montedison have issued a statement to the effect that they will be raising their polypropylene prices in Europe w.e.f. 27/8/79 to DM 2,05 kg ... for homopolymer. This will be published in this week's ECN. Montedison also indicated that there will need to be a further increase before the end of 1979 ...”

(„ECN ne-a avertizat că Montedison tocmai a publicat o declarație în care afirmă că-și va majora prețurile polipropilenei în Europa la 2,05 DM/kg începând cu 27 august 1979 [...] pentru homopolimer. Această declarație va fi publicată în această săptămână în ECN. Monte a arătat, de asemenea, că va fi necesară o majorare suplimentară până la sfârșitul anului 1979 [...]”).

Prin urmare, Tribunalul consideră că o concertare cu privire la majorarea prețurilor la 2,05 DM/kg la sfârșit de august—început de septembrie, a avut loc între ICI, Monte și Shell, fie direct, fie prin intermediul ECN și că această concertare a dus la o intenție comună a acestor trei producători, care a fost făcută publică la 30 iulie 1979 prin intermediul ECN și al unei note interne a Shell, larg difuzată, din aceeași dată. Este vorba aici despre singurele obiecțiuni invocate împotriva reclamantei la punctele 29–31 din decizie.

150 Faptul că diferitele documente provenite de la reclamantă justifică majorarea prețurilor convenită în raport cu diferiți factori economici, cum ar fi prețul materiilor prime sau costurile salariale, nu infirmă această constatare, cu atât mai mult cu cât majorarea nu a putut fi realizată pe piață. Într-adevăr, deși factorii economici la care se face trimitere permit justificarea unei majorări a prețurilor, aceștia nu vor justifica însă o majorare cu aceeași sumă, până la ultimul pfenig, pentru toate întreprinderile sau data practic identică pentru aplicarea acesteia. Chiar dacă acest lucru ar fi fost stabilit, faptul că majorarea prețurilor decisă nu a putut fi pusă în aplicare nu ar fi de natură să infirme participarea reclamantei la stabilirea prețurilor țintă, ci ar demonstra cel mult că reclamanta nu a reușit să le pună în aplicare. De altfel, decizia nu afirmă nicăieri că reclamanta a practicat prețuri corespunzătoare întotdeauna prețurilor țintă convenite, ceea ce arată că actul atacat nu se bazează nici el pe punerea în aplicare de către reclamantă a acestor obiective pentru a dovedi participarea acesteia la stabilirea țăntelor.

151 În ceea ce privește participarea reclamantei la sistemul de cote în anii în litigiu, trebuie reamintit faptul că denumirea acesteia apare în diverse tabele (comunicarea generală privind

obiecțiunile, anexele 55–61), al căror conținut arată în mod clar că acestea erau destinate definirii volumelor țintă ale vânzărilor și la stabilirea cărora reclamanta a participat în mod activ (a se vedea considerentele 114 și 115 de mai sus).

152 Termenii utilizați în tabelele referitoare la anii 1979 și 1980 [ca de exemplu „revised target” („țintă revizuită”), „opening suggestions” („sugestii inițiale”), „proposed adjustments” („ajustări propuse”), „agreed targets” („ținte convenite”)] conduc la concluzia că au apărut intenții comune între producători cu privire la aceste volume țintă ale vânzărilor și că reclamanta a contribuit la acestea prin furnizarea cifrelor sale privind vânzările și a fost informată cu privire la acestea din moment ce ICI a indicat în răspunsul său la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8) că Shell și alți producători „would usually be advised of the upshot (if any) of meetings” [„erau în general avizați cu privire la rezultatul reuniunilor (dacă exista)”].

153 În ceea ce privește în special anul 1979, trebuie subliniat, în baza întregului proces-verbal al reuniunii din 26 și 27 septembrie 1979 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 12) și în baza tabelului nedatat găsit la sediul ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 55), intitulat „Producers’ Sales to West Europe” („Vânzările producătorilor în Europa de Vest”), care redă cifrele de vânzări ale tuturor producătorilor de polipropilenă din Europa de Vest exprimate în kilotone pentru 1976, 1977 și 1978, precum și cifrele menționate în rubricile „1979 actual” („cifre reale din 1979”), „revised target” și „79”, că necesitatea de a spori strictetea sistemului de cote convenit pentru 1979 în ultimele trei luni din anul menționat a fost recunoscută în cadrul acelei reuniuni. Termenul „tight” („strict”), interpretat în coroborare cu limitarea la 80 % a 1/12 din vânzările anuale prevăzute, arată că regimul prevăzut inițial pentru anul 1979 trebuia să devină mai strict în aceste ultime trei luni ale anului. Această interpretare a procesului-verbal este coroborată de tabelul menționat anterior deoarece acesta conține în rubrica „79” din ultima coloană la dreapta coloanei intitulate „revised target” cifre care trebuie să corespundă cotelor stabilite inițial. A fost necesară revizuirea acestora într-un sens mai strict deoarece fuseseră stabilite în baza unei piețe evaluate într-un mod prea optimist, astfel cum s-a întâmplat de asemenea în 1980. Aceste constatări nu au fost infirmate de referirea, făcută la punctul 31 al treilea paragraf din decizie, la „un proiect propus sau convenit la Zürich pentru a limita vânzările lunare la 80 % din media atinsă în cursul primelor opt luni ale anului”. Într-adevăr, această referire, interpretată în coroborare cu punctul 54 din decizie, trebuie să fie înțeleasă în sensul că volumele țintă ale vânzărilor fuseseră deja stabilite inițial pentru vânzările lunare din primele opt luni ale anului 1979.

154 În ceea ce privește anul 1980, Tribunalul constată că stabilirea unor ținte pentru volumele vânzărilor pentru întregul an reiese din tabelul datat 26 februarie 1980, găsit la ATO (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 60), care include o coloană „agreed targets 1980” („ținte convenite 1980”), precum și din procesul-verbal al reuniunilor din ianuarie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 17) în cursul cărora unii producători, printre care nu se număra reclamanta, au comparat cantitățile vândute efectiv („Actual kt”) cu țintele convenite („Target kt”). Documentele respective sunt confirmate, de asemenea, de un tabel din 8 octombrie 1980 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 57), care compară două coloane ce conțin respectiv „1980 Nameplate Capacity” („capacitate nominală 1980”) și „1980 Quota” („Cotă 1980”) pentru diverși producători.

155 Din considerentele precedente rezultă că astfel Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta se număra printre producătorii de polipropilenă între care au apărut intenții comune privind, pe de o parte, un preț țintă de 2,05 DM/kg pentru 1 septembrie 1979

în cadrul inițiativei privind prețurile din iulie–decembrie 1979 și, pe de altă parte, volumele țintă ale vânzărilor pentru anii 1979 și 1980.

C2 — Anul 1981

a) Actul atacat

156 În ceea ce privește inițiativa privind prețurile din ianuarie–mai 1981, instrucțiunile privind prețurile trimise de unii producători (DSM, Hoechst, Linz, Monte, Saga și ICI) arată că, pentru restabilirea nivelului prețurilor s-au stabilit ținte pentru decembrie 1980–ianuarie 1981 în baza prețului de 1,50 DM/kg pentru rafie, 1,70 DM/kg pentru homopolimer și 1,95–2,00 DM/kg pentru copolimer. Un document intern al Solvay conține un tabel care compară „prețurile realizate” pentru octombrie și noiembrie 1980 cu „prețurile de catalog” pentru ianuarie 1981, care s-au stabilit la 1,50/1,70/2,00 DM/kg. Inițial, s-a prevăzut aplicarea acestor niveluri de la 1 decembrie 1980 - întrucât avusese loc o reuniune la Zürich între 13 și 15 octombrie - dar această inițiativă s-a amânat până la 1 ianuarie 1981 (decizie, punctul 32 al treilea paragraf).

157 Decizia (punctul 33) menționează desfășurarea a două reuniuni ale producătorilor în ianuarie 1981, în cursul cărora a reieșit necesitatea de a efectua o majorare a prețurilor, stabilită în decembrie 1980 pentru 1 februarie 1981, în baza a 1,75 DM/kg pentru rafie, în două etape: ținta va rămâne fixată la 1,75 DM/kg pentru februarie și o țintă de 2,00 DM/kg va fi introdusă de la 1 martie „fără excepție”. Un tabel cu prețurile țintă ale celor șase calități a fost întocmit în cele șase monede naționale, iar punerea în aplicare a acestuia a fost stabilită pentru 1 februarie și 1 martie 1981. Documentele găsite la sediul Shell arată, în special, că aceasta a luat măsuri în vederea introducerii prețurilor țintă stabilite pentru februarie și martie.

158 Conform deciziei (punctul 34), planul de creștere a prețurilor la 2,00 DM/kg la 1 martie nu pare cu toate acestea să fi reușit. Producătorii și-au modificat perspectivele și au sperat să atingă nivelul de 1,75 DM/kg în martie. O reuniune a „experților”, de la care nu a rămas un proces-verbal, a avut loc la Amsterdam la 25 martie 1981, însă imediat după aceasta cel puțin BASF, DSM, ICI, Monte și Shell au dat instrucțiuni pentru aducerea prețurilor țintă (sau a „prețurilor de catalog”) la un nivel echivalent cu 2,15 DM/kg pentru rafie de la 1 mai. Hoechst a dat instrucțiuni identice pentru 1 mai, cu o întârziere de circa 4 săptămâni față de ceilalți. Unii producători au lăsat birourilor lor de vânzări o oarecare marjă de flexibilitate permițându-le să aplice prețuri „minimale” sau „minimale absolute” relativ mai mici decât țintele convenite. Prețurile au crescut semnificativ în prima parte a anului 1981, dar, deși creșterea de la 1 mai a fost sprijinită puternic de producători, ritmul a scăzut. Spre mijlocul anului, producătorii au preconizat fie să stabilizeze prețurile, fie chiar să le reducă puțin, întrucât cererea a scăzut pe parcursul verii.

159 În ceea ce privește inițiativa privind prețurile din august–decembrie 1981, decizia (punctul 35) afirmă că în iunie 1981 Shell și ICI preconizaseră deja o nouă inițiativă privind prețurile pentru septembrie/octombrie 1981, în timp ce majorarea prețurilor din primul trimestru înregistrase o încetinire. Shell, ICI și Monte s-au întâlnit la 15 iunie 1981 în scopul de a discuta metodele pentru punerea în aplicare a creșterii prețurilor pe piață. La câteva zile după această reuniune, ICI și Shell au transmis amândouă instrucțiuni birourilor lor de vânzări să pregătească piața pentru o creștere substanțială în septembrie, axată pe un preț nou de 2,30 DM/kg pentru rafie. De asemenea, la 17 iulie 1981, Solvay a reamintit biroului de vânzări din Benelux necesitatea de a aviza clienții despre o majorare substanțială de la 1 septembrie, a cărei valoare a fost stabilită în cursul ultimii săptămâni din iulie, când s-a prevăzut o reuniune a „experților” pentru 28 iulie 1981. Proiectul inițial axat pe un preț de 2,30 DM/kg în

septembrie 1981 a fost probabil revizuit în cursul acestei reuniuni; nivelul pentru august a fost stabilit la 2,00 DM/kg pentru rafie. Cel din septembrie ar fi trebuit să fie de 2,20 DM/kg. O notă scrisă de mână, găsită la Hercules și datată 29 iulie 1981 (adică a doua zi după reuniune, la care Hercules nu a asistat cu siguranță), menționa prețurile respective, considerate „oficiale” pentru august și septembrie și se referea în termeni obscuri la sursa informației. Noi reuniuni au avut loc la Geneva la 4 august și la Viena la 21 august 1981. În urma acestor sesiuni, producătorii au trimis instrucțiuni noi stabilind ținta la 2,30 DM/kg pentru 1 octombrie. BASF, DSM, Hoechst, ICI, Monte și Shell au dat instrucțiuni aproape identice pentru aplicarea prețurilor respective în septembrie și octombrie.

160 Conform deciziei (punctul 36), noul proiect prevăzuse pentru septembrie și octombrie 1981 creșterea prețurilor la un „preț de bază” de 2,20-2,30 DM/kg pentru rafie. Un document al societății Shell preciza că s-a discutat o etapă suplimentară, care să ridice prețul la 2,50 DM/kg la 1 noiembrie, dar că s-a renunțat la aceasta ulterior. Rapoartele diverșilor producători indicau că prețurile crescuseră în septembrie și că inițiativa a fost pusă în aplicare în octombrie 1981, prețurile practicate pe piață situându-se în jurul valorii de 2,00-2,10 DM/kg pentru rafie. O notă a societății Hercules arată că în decembrie 1981 ținta de 2,30 DM/kg a fost revizuită în sens descendent și a fost stabilită la un nivel mai realist de 2,15 DM/kg, dar nota adaugă că „grație hotărârii tuturor, prețurile au ajuns la 2,05 DM/kg, adică valoarea cea mai apropiată atinsă vreodată în raport cu țintele publicate (sic!)”. La sfârșitul anului 1981, presa de specialitate a anunțat pe piața polipropilenei prețuri de 1,95-2,10 DM/kg pentru rafie, adică cu aproximativ 20 pfenigi mai puțin decât prețurile țintă ale producătorilor. În ceea ce privește capacitățile, acestea au fost utilizate în proporție de 80 %, procent considerat „sănătos”.

161 Conform deciziei (punctul 56), împărțirea pieței pentru 1981 a făcut obiectul unor negocieri lungi și complexe. În cursul reuniunilor din ianuarie 1981, s-a convenit, drept măsură temporară, ca pentru a sprijini inițiativa privind prețurile din februarie–martie, fiecare producător să își limiteze vânzările lunare la 1/12 din 85 % din „ținta” pentru 1980. În așteptarea întocmirii unui plan permanent, fiecare producător a comunicat la reuniune tonajul pe care spera să îl vândă în 1981. Cu toate acestea, adăugarea „ambitiilor” respective a depășit în mare măsură estimările cererii totale. În pofida mai multor variante de compromis prezentate de ICI, nu s-a putut încheia un acord definitiv privind cotele pentru 1981. În cadrul acestor negocieri, ICI și Shell s-au întâlnit de cel puțin două ori, la 27 mai și 15 iunie 1981, Monte fiind prezentă la una dintre aceste reuniuni. Shell s-a arătat sceptică față de propunerile făcute în cursul acestor discuții, întrucât ele îi păreau întemeiate pe estimări prea ambițioase ale pieței, însă a declarat apoi că se mulțumește cu o cotă de piață de 11–12 %. Decizia (punctul 87 al treilea paragraf) arată că scepticismul manifestat de Shell cu privire la planurile de cote, chiar atunci când aceasta îi indica societății ICI cota pe care era dispusă să o accepte, poate fi privit din perspectiva următoare în care, într-un cartel complex, este posibil ca unii producători să nu își fi exprimat întotdeauna consimțământul formal pentru un comportament adoptat de ceilalți, arătându-și totodată sprijinul global pentru planul respectiv și acționând în consecință. Ca măsură temporară, în cursul reuniunii producătorii și-au alocat pentru restul anului aceeași cotă teoretică din anul precedent și au raportat vânzările lunare realizate. În consecință, vânzările realizate au fost verificate în lumina unei împărțiri teoretice a pieței disponibile pe baza cotei pentru 1980 (decizie, punctul 57).

b) Argumentele părților

162 Reclamanta contestă că ar fi participat la cele două inițiative privind prețurile din 1981, adică la cea din ianuarie–mai 1981 și cea din septembrie–decembrie 1981. Referitor la ianuarie 1981, reclamanta susține că, în memoriile pe care le-a prezentat în fața Tribunalului,

Comisia îi reproșează participarea la un acord privind prețurile, cu toate că în decizie nu apare o astfel de obiecție. Nu se justifică această obiecție întrucât similitudinea dintre prețul recomandat de reclamantă societăților de exploatare din grupul Shell și prețul presupus convenit se observă numai în cazul rafiei. Lipsa unei similitudini între prețul așa-zis convenit și prețul cerut pentru copolimer arată, de altfel, că similitudinea observată în cazul prețului rafiei nu este rezultatul unei coluziuni.

163 În ceea ce privește luna februarie 1981, reclamanta apreciază că a fost o greșeală din partea Comisiei să afirme că societățile de exploatare din grupul Shell au luat măsuri în vederea atingerii prețurilor țintă stabilite în cursul unei reuniuni a producătorilor. Dimpotrivă, „instrucțiunile” privind prețurile date de Shell după această reuniune, pe 26 ianuarie 1981 (anexa C1, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985), au determinat societățile de exploatare să factureze prețuri mai mici decât prețurile țintă.

164 În ceea ce privește luna martie 1981, reclamanta arată că una dintre societățile de exploatare din grupul Shell (Shell UK) încerca să obțină prețuri sensibil mai mici decât prețurile țintă (memorandumul Shell UK din 23 februarie 1981; anexa C2, răspuns Shell la scrisoarea din 29 martie 1985). Pe de altă parte, ea afirmă că, deși societățile de exploatare au încercat să majoreze prețurile până la un nivel corespunzător prețului țintă, nu se poate deduce de aici că ea urmărea astfel să pună în aplicare acest preț țintă, fără a interpreta eronat documentele (anexa C2 și C3, răspuns Shell la scrisoarea din 29 martie 1985).

165 În ceea ce privește luna mai 1981, aceasta susține că într-un mesaj telex din 10 aprilie 1981 (anexa Shell D3, scrisoarea din 29 martie 1985) a recomandat societăților de exploatare să practice prețuri mai mici decât prețurile țintă, că mai multe din aceste societăți au adoptat prețuri țintă chiar mai mici și au precizat că prețurile țintă nu erau accesibile (memorandumul Shell UK din 29 și 30 aprilie 1981; anexa Shell D2, scrisoarea din 29 martie 1985 și anexa D1, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985) și că, în final, prețurile reale au fost semnificativ mai mici.

166 În ceea ce privește inițiativa privind prețurile din septembrie–decembrie 1981, reclamanta face trimitere la răspunsurile sale la comunicarea privind obiecțiunile și la scrisoarea din 29 martie 1985.

167 În ceea ce privește cotele, reclamanta arată că, dacă un director al societății reclamante a arătat că Shell se putea mulțumi cu o cotă de piață de 11–12 % (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64), această declarație nu putea fi considerată ca având valoare probatorie întrucât ceilalți producători știau că aceasta nu putea angaja răspunderea societăților Shell. Procesele-verbale ale reuniunilor din mai și iunie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64) arătau în mod clar că aceste discuții nu aveau ca obiect încheierea unui acord privind cotele. Dacă au avut loc schimburi de informații *a posteriori* cu privire la cifrele de afaceri, acestea s-au făcut în vederea culegerii de date comerciale pentru a face dovada unei mai mari competitivități și nu în vederea verificării respectării unui acord privind cotele.

168 Comisia declară, la rândul său, că participarea reclamantei la inițiativele privind prețurile din anul 1981 reiese clar din dovezile pe care le-a prezentat. Astfel, pentru ianuarie 1981, prețurile recomandate de Shell au fost identice cu cele care figurează în instrucțiunile privind prețurile ale altor producători pentru calitatea-cheie (rafia) și homopolimeri. Deși Comisia admite că prețurile erau diferite pentru copolimer, aceasta consideră totuși că acest lucru nu este suficient pentru a dovedi că Shell practica o politică de prețuri complet independentă.

169 În ceea ce privește luna februarie 1981, Comisia susține că țintele fuseseră stabilite în decembrie 1980. La această dată, Shell a trimis recomandări care reiterau aceste ținte, chiar dacă este adevărat că ulterior ea a trimis noi recomandări revizuite în sens descendent.

170 Conform Comisiei, aceeași intenție de a se alinia la prețurile convenite se putea observa, de asemenea, pentru lunile martie și mai 1981. Astfel, ICI și Shell au dat instrucțiuni identice pentru aprilie și mai 1981 (anexele C3 și D1 și următoarele, scrisoarea din 29 martie 1985).

171 Comisia subliniază că faptul că una dintre societățile de exploatare din grupul Shell decisese să aplice un preț mai mic decât prețul țintă stabilit nu poate însemna că Shell nu începuse prin acceptarea prețului țintă, intenția de a trișa putând explica această atitudine.

172 Comisia recunoaște că nu s-a putut realiza un acord definitiv privind cotele pentru 1981. Însă aceasta afirmă că producătorii au ajuns la începutul anului la un acord privind un sistem temporar constând în limitarea lunară a vânzărilor la 1/12 din 85 % din țintele care fuseseră convenite pentru 1980, cum atestă procesul-verbal al reuniunilor din ianuarie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 17). În al doilea rând, producătorii au efectuat o monitorizare lunară reciprocă a vânzărilor lor reale, astfel cum arată în special tabelul din 21 decembrie 1981 găsit la sediul ICI, care indica vânzările lunare ale diverșilor producători în 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 67). În al treilea rând, ICI, Shell și Monte s-au reunit în două rânduri la 27 mai și 15 iunie 1981 pentru a discuta propunerile de acorduri privind cotele (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64).

c) Aprecierea Tribunalului

173 Tribunalul consideră că trebuie să analizeze participarea reclamantei la inițiativele privind prețurile și la sistemul de cote din cursul anului 1981 în lumina contactelor pe care reclamanta le-a menținut cu participanții la reuniunile „patronilor” și „experților”, în lumina participării sale la reuniunile din 27 mai și 15 iunie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64) și în lumina conținutului notei interne a Shell din 15 februarie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 94) intitulată „Market Quality PP.”, în care se precizează:

„Price initiatives by PP majors (Hoechst, M-E, ICI, Shell) unlikely to have much effect (as usual: there are too many PP producers with differing objectives & perceptions).”

[„Este puțin probabil ca inițiativele privind prețurile adoptate de marii PP (Hoechst, M-E, ICI, Shell) să producă efecte considerabile (ca de obicei, există prea mulți producători de PP cu obiective și percepții diferite).”]

174 În ceea ce privește inițiativa privind prețurile din ianuarie–mai 1981, Tribunalul constată că, contrar afirmațiilor reclamantei, decizia (tabelul 7B) îi reproșează participarea la stabilirea unui preț țintă pentru 1 ianuarie 1981. Aceasta se bazează pe faptul că prețurile incluse în mesajul telex trimis de Shell societăților de exploatare din grupul Shell la 17 decembrie 1980 (anexa Shell B/C1, scrisoarea din 29 martie 1985) erau identice cu instrucțiunile privind prețurile trimise de alți cinci producători între 29 octombrie și 15 decembrie 1980 pentru calitățile rafia și homopolimer și identice cu instrucțiunile a trei dintre acești producători pentru copolimer. În această privință, trebuie să se arate, pe de o parte, că rezultă din instrucțiunea privind prețurile a ICI din 1 decembrie 1980 (anexa ICI B2, scrisoarea din 29 martie 1985) că aceasta aflase de pe piață că Shell se decisese să își majoreze prețurile începând din luna noiembrie, adică înainte de reuniunea din 16 decembrie 1980 menționată de Comisie, iar pe de altă parte, că în pofida datelor din tabelul 7B din decizie, inițiativa privind

prețurile a Shell din 17 decembrie 1980 nu corespunde inițiativei niciunui alt producător în ceea ce privește copolimerii din moment ce reclamanta declară un preț de 1,80 DM/kg, în timp ce alți trei producători declară un preț de 2,00 DM/kg, iar alți doi prețul de 1,95 DM/kg, adică prețuri considerabil mai mari. Rezultă că tabelul 7B din decizie dă impresia înșelătoare de similitudine între prețul reclamantei și cel al celorlalți producători în ceea ce privește această calitate de polipropilenă. Întrucât Comisia nu a prezentat niciun alt document care să arate că prețurile reclamantei sunt identice cu cele ale celorlalți producători pentru această calitate, Tribunalul consideră că numai telexul reclamantei din 17 decembrie 1980 nu este suficient pentru a susține afirmația Comisiei privind participarea Shell la stabilirea unui preț țintă pentru 1 ianuarie 1981.

În ceea ce privește luna februarie 1981, Tribunalul constată că, pentru a implica reclamanta, Comisia s-a întemeiat pe mesajul telex al Shell din 17 decembrie 1980 (anexa Shell B/C1, scrisoarea din 29 martie 1985) și pe memorandumul intern al Shell UK din 21 ianuarie 1981 (anexa Shell C2, scrisoarea din 29 martie 1985), ambele făcând trimitere la o majorare de prețuri corespunzătoare celei preconizate de concurenții săi. Confruntată cu aceste dovezi, reclamanta a prezentat un mesaj telex al Shell cu data de 26 ianuarie 1981 (anexa C1, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985), care menționează prețuri pentru 1 februarie 1981 diferite atât de instrucțiunile anterioare și instrucțiunile altor producători, cât și de prețul țintă stabilit în cursul reuniunilor din ianuarie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 17). Ea adaugă că, în pofida afirmațiilor Comisiei, memorandumul Shell UK din 21 ianuarie 1981 (anexa Shell C2, scrisoarea din 29 martie 1985) se referă la o majorare de prețuri pentru martie 1981 și nu pentru 1 februarie 1981. Tribunalul consideră, în primul rând, că documentul prezentat de reclamantă nu este de natură să infirme concluziile trase de Comisie din documentele precedente. Astfel, conform unei practici constante, după ce au dat instrucțiuni privind prețurile care corespundeau fidel celor ale concurenților lor, societățile de exploatare din grupul Shell corectau instrucțiunile respective cu câteva zile înainte de intrarea în vigoare a acestora atunci când considerau că inițiativa privind prețurile convenită avea puține șanse de reușită. Acesta este motivul pentru care inițiativele privind prețurile au eșuat frecvent, iar prețurile practicate de reclamantă pe piață au fost frecvent mai mici decât prețurile țintă stabilite, astfel cum a recunoscut Comisia în decizie. Tribunalul consideră, în al doilea rând, că, în contradicție cu afirmațiile reclamantei, memorandumul Shell UK din 21 ianuarie 1981 face referire separat, pe de o parte, la intenția sa de a da curs majorării de prețuri anunțate pentru luna februarie de producătorii europeni, care conduce la prețul menționat atât în mesajul său telex din 17 decembrie 1980, cât și în procesul-verbal al reuniunilor din ianuarie 1981 (1,75 DM/kg pentru rafie) și, pe de altă parte, la majorarea prețurilor prevăzută pentru 3 martie. Astfel, teza reclamantei este incompatibilă cu diversele cifre citate în memorandum din moment ce menționează un preț pentru luna ianuarie de 1,50 DM/kg, adică 315 UKL/tonă și o țintă pentru februarie de 1,75 DM/kg, adică 360–370 UKL/tonă și prevede o majorare de 20 UKL/tonă la 3 martie.

176 În ceea ce privește luna martie 1981, Tribunalul constată că afirmația Comisiei conform căreia Shell era implicată în acea parte din inițiativa de prețuri în cauză se întemeiază pe memorandumul intern al Shell UK din 21 ianuarie 1981 (anexa Shell C2, scrisoarea din 29 martie 1985) și pe memorandumul Shell din 28 ianuarie 1981 (anexa Shell C3, scrisoarea din 29 martie 1985), care menționează un preț țintă de 2,00 DM/kg ce corespunde exact prețului țintă stabilit în cadrul reuniunilor din ianuarie și instrucțiunilor privind prețurile ale concurenților săi. Confruntată cu aceste dovezi, reclamanta susține că memorandumul Shell UK din 23 februarie 1981 (anexa C2, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985) menționează un preț net mai mic decât acest preț. Tribunalul constată că într-adevăr Comisia a fost îndreptățită să se bazeze pe documentele menționate anterior pentru a constata participarea reclamantei la acea parte a inițiativei privind prețurile în cauză, în măsura în care

era o practică obișnuită pentru Shell să modifice prețurile stabilite anterior cu câteva zile înainte de intrarea în vigoare a acestora. În această privință, trebuie să se sublinieze că, într-un memorandum din 27 martie 1981 (anexa Shell D1, scrisoarea din 29 martie 1985), Shell UK s-a referit implicit la propriul memorandum din 21 ianuarie 1981 ca punct de plecare în calculul prețului țintă pentru 1 aprilie 1981, preț identic celor practicate de Hoechst și Monte (fără a face în niciun fel trimitere la memorandumul său din 23 februarie 1981).

177 În ceea ce privește majorarea prețurilor prevăzută să intre în vigoare la 1 mai 1981, Tribunalul constată că, pentru a o implica pe reclamantă, Comisia se bazează pe memorandumul Shell UK din 27 martie 1981 și pe un mesaj telex al Shell din 10 aprilie 1981 (anexa Shell D3, scrisoarea din 29 martie 1985), ambele menționând un preț țintă de 2,15 DM/kg, la care cel de al doilea adaugă un preț minimal de 2,00 DM/kg. Aceasta arată că memorandumul Shell UK are aceeași dată ca instrucțiunile privind prețurile ale BASF, ICI și Monte și că este posterior cu două zile unei reuniuni ale producătorilor care s-ar fi ținut la 25 martie. Confruntată cu aceste dovezi, reclamanta declară că memorandumurile Shell UK din 29 aprilie (anexa Shell D2, scrisoarea din 29 martie 1985), 30 aprilie și 13 mai 1981 (anexele D1 și D2, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985) au arătat că nivelurile prețurilor menționate anterior nu erau accesibile. Tribunalul constată că, în mod îndreptățit, Comisia a dedus participarea Shell la o inițiativă privind prețurile prevăzută să intre în vigoare la 1 mai din memorandumul Shell UK din 27 martie 1981 și din mesajul telex al Shell din 10 aprilie 1981, prin armonizarea acestor documente cu reuniunea din 25 martie 1981 și instrucțiunile privind prețurile date de BASF, ICI și Monte. Faptul că mesajul telex din 10 aprilie 1981 conținea un preț țintă și un preț minimal dintre care numai primul corespundea instrucțiunilor privind prețurile date de ceilalți producători nu este de natură să infirme această constatare.

178 În ceea ce privește inițiativa privind prețurile din august–decembrie 1981, Tribunalul constată că, în mod îndreptățit, Comisia a considerat că reclamanta participase la pregătirea acestei inițiative alături de Monte și ICI în cursul reuniunilor din 27 mai și 15 iunie 1981. Într-adevăr, din procesul-verbal al primei dintre aceste reuniuni (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64a) rezultă că participanții la această reuniune, printre care Shell și ICI, considerau că prețul mediu al rafiei era de 1,80 DM/kg la sfârșitul lunii mai. Din procesul-verbal al celei de a doua dintre aceste reuniuni (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64b) rezultă că participanții, printre care Shell, ICI și Monte, preconizau că o soluție posibilă la nivelul excesiv de scăzut al prețurilor era o majorare cu 0,20 DM/kg de la 1 iulie și că în baza rezultatului acestei reuniuni Shell a stabilit prețul pe care l-a comunicat societăților sale de exploatare la 17 iunie 1981 (anexa Shell E1, scrisoarea din 29 martie 1985), adică 2,00 DM/kg aplicabil de la 1 iulie (adică 1,80 DM/kg + 0,20 DM/kg).

179 În ceea ce privește 1 septembrie, Tribunalul constată că acuzațiile Comisiei se bazează, de asemenea, pe un telex al Shell din 17 iunie 1981, care prevede totodată o țintă inițială de 2,30 DM/kg în septembrie. Potrivit Comisiei, această țintă a fost probabil revizuită în cursul reuniunii din 28 iulie 1981. Aceasta face trimitere în continuare la un memorandum al Shell UK din data de 4 august 1981 (anexa Shell E3, scrisoarea din 29 martie 1985), care menționează o majorare cu 40 UKL/tonă pentru homopolimer și copolimer de la 5 septembrie. La aceste dovezi se adaugă un telex al Shell din 28 august 1981 (anexa Shell E2, scrisoarea din 29 martie 1985), care menționează un preț țintă de 2,20 DM/kg pentru luna septembrie, adică cu 0,20 DM/kg „higher than existing target of 2.00 DM/kg” („peste ținta existentă de 2,00 DM/kg”). Comisia consideră că punerea în paralel a acestor instrucțiuni privind prețurile cu reuniunile din 4 și 21 august 1981 permite susținerea concluziilor la care a ajuns. Confruntată cu aceste dovezi, reclamanta susține că un telex al Shell UK din 16 iulie 1981 și un telex al Shell France din 17 iulie 1981 (anexele E2 și E3, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985) menționează prețuri țintă diferite de cele care, în opinia

Comisiei, fuseseră stabilite. Aceasta adaugă că telexurile de la Shell din 4 și 20 august 1981 (anexele E4 și E5, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985) menționează, de asemenea, prețuri țintă diferite pentru septembrie. Tribunalul consideră că astfel Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale participarea Shell la stabilirea unui preț țintă pentru 1 septembrie în măsura în care prețul menționat în telexul inițial de la Shell din 17 iunie 1981 constituia clar o țintă pe termen foarte lung („we suggest you start discussions with your customers indicating a floor PP ff level of 2.30 DM/kg”; „vă sugerăm să începeți discuții cu clienții dumneavoastră în care să le menționați un preț minimal pentru PP ff de 2,30 DM/kg”), care a făcut, prin urmare, obiectul unei revizuri, că memorandumul Shell UK din 4 august 1981 și telexul de la Shell din aceeași zi arată că, la data respectivă, ținta pentru septembrie fusese micșorată la 2,00 DM/kg și că telexul de la Shell din 28 august 1981 arată că la acea data „new business/orders should be based on a minimum of 2.20 DM for kg, 0.20 DM/kg higher than existing target of 2.00 DM per kg” („noile contracte/comenzi ar trebui să se bazeze pe un preț minimal de 2,20 DM/kg, adică cu 0,20 DM/kg peste ținta existentă de 2,00 DM/kg”). Aceste constatări sunt confirmate și de faptul că au avut loc reuniuni ale producătorilor la 28 iulie 1981, la 4 și 21 august 1981, precum și de faptul că din răspunsul societății ICI la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8) rezultă că reclamanta fusese informată cu privire la rezultatul reuniunilor producătorilor.

180 Cu privire la 1 octombrie, Tribunalul constată că, pentru a implica societatea Shell în această parte a inițiativei privind prețurile, Comisia se bazează pe telexul societății Shell din 28 august 1981 (anexa Shell E2, scrisoarea din 29 martie 1985), care indică un preț țintă de 2,30 DM/kg pentru 1 octombrie, precum și pe un memorandum al Shell UK din 8 septembrie 1981 (anexa Shell E4, scrisoarea din 29 martie 1985), care menționează o majorare de 60 UKL/tonă pentru începutul lunii octombrie. Confruntată cu aceste dovezi, reclamanta face referire la procesul-verbal al unei reuniuni interne a Shell din 24 septembrie 1981 (anexa E6, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985), în cursul căreia societățile de exploatare din grupul Shell ar fi precizat că sperau să atingă un preț minimal semnificativ mai mic decât prețurile țintă. Ea adaugă că prețurile atinse efectiv pe piață erau net mai mici decât prețurile țintă. Tribunalul consideră că argumentația reclamantei nu este de natură să conteste constatările Comisiei în măsura în care în nota din 24 septembrie 1981 se face referire la un preț țintă pentru 1 octombrie de 2,20 DM/kg, care a fost majorat la 2,30 DM/kg, ceea ce corespunde prețului țintă urmărit de ceilalți producători. Mai mult, trebuie să se sublinieze că memorandumul Shell UK din 8 septembrie 1981 a fost redactat în ziua următoare datei la care BASF și ICI au dat instrucțiunile lor privind prețurile și la doar patru zile după ce Monte și DSM au făcut același lucru.

181 Din considerentele precedente rezultă că într-adevăr Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta a subscris la cele două inițiative care s-au derulat în cursul anului 1981 și care sunt descrise la punctele 32–36 din decizie și în tabelele 7B–7G din aceasta, mai puțin în ceea ce privește începutul primei dintre aceste două inițiative.

182 În ceea ce privește participarea reclamantei la sistemul de cote, Tribunalul constată că producătorilor li se reproșează: faptul că au participat la negocieri pentru încheierea unui acord privind cotele pentru anul respectiv; faptul că, în acest context, au comunicat „aspirațiile” lor; faptul că, în așteptarea unui asemenea acord, au convenit, ca o măsură temporară, să limiteze vânzările lor lunare la 1/12 din 85 % din „ținta” convenită pentru 1980 în perioada februarie–martie 1981; faptul că și-au alocat pentru restul anului aceeași cotă teoretică din anul precedent; faptul că în fiecare lună în cadrul reuniunilor au raportat vânzările proprii și, în ultimul rând, faptul că au controlat dacă vânzările proprii respectau cota teoretică repartizată.

183 Existența negocierilor între producători în vederea instituirii unui sistem de cote și comunicarea „aspirațiilor” proprii în cursul acestor negocieri sunt atestate de diverse elemente probatorii ca de exemplu tabelele care conțin, pentru fiecare producător, cifrele „actual” („reale”) și „targets” („ținte”) pentru anii 1979 și 1980, precum și „aspirations” („aspirațiile”) pentru 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 59 și 61); un tabel redactat în italiană (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 62) care conține, pentru fiecare producător, cota pentru 1980, propunerile altor producători cu privire la cota care trebuie să i se repartizeze pentru 1981 și propriile „aspirații” pentru 1981, precum și o notă internă a societății ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 63) privind evoluția negocierilor respective în care se preciza:

„Taking the various alternatives discussed at yesterday’s meeting we would prefer to limit the volume to be shared to no more than the market is expected to reach in 1981, say 1.35 million tonnes. Although there has been no further discussion with Shell, the four majors could set the lead by accepting a reduction in their 1980 target market share of about 0.35 % provided the more ambitious smaller producers such as Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz, Anic/SIR also tempered their demands. Provided the majors are in agreement the anomalies could probably be best handled by individual discussions at Senior level, if possible before the meeting in Zurich.”

(„Printre diversele alternative discutate în reuniunea de ieri, am prefera ca volumul de repartizat să se limiteze la nivelul la care se speră să ajungă piața în 1981, respectiv 1,35 milioane de tone. Deși nu au existat alte discuții cu Shell, cei „patru mari” ar putea să dea exemplu acceptând o reducere de circa 0,35 % din cota de piață țintă pentru 1980 cu condiția ca cei mai ambițioși dintre producătorii mai mici, ca de exemplu Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz, Anic/SIR, să își tempereze și ei pretențiile. Cu condiția ca cei patru mari să fie de acord, anomaliile s-ar putea rezolva probabil cel mai bine prin discuții individuale la nivelul „patronilor”, dacă este posibil anterior reuniunii de la Zürich.”)

Acest document este însoțit de o propunere de compromis întemeiată pe date care compară rezultatul obținut de fiecare în raport cu 1980 („% of 1980 target”).

184 Adoptarea măsurilor temporare constând în limitarea vânzărilor lunare la 1/12 din 85 % din „ținta” convenită pentru anul precedent în lunile februarie și martie 1981 rezultă din procesul-verbal al reuniunilor din ianuarie 1981, la care reclamanta nu a participat, proces-verbal în care se precizează:

„In the meantime (février-mars) monthly volume would be restricted to 1/12 of 85 % of the 1980 target with a freeze on customers”.

[„Între timp (februarie-martie), volumul lunar va fi limitat la 1/12 din 85 % din ținta pentru 1980 cu blocarea clienților.”]

185 Faptul că producătorii și-au alocat pentru restul anului aceeași cotă teoretică din anul precedent și au controlat dacă vânzările respectau această cotă făcând în fiecare lună schimburi de date privind vânzările proprii este dovedit de coroborarea a trei documente. Primul document este un tabel datat 21 decembrie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 67) care conținea vânzările fiecărui producător defalcate pe luni și ale cărui ultime trei coloane, referitoare la lunile noiembrie și decembrie și la totalul anual, au fost adăugate de mână. Al doilea document este un tabel nedatat, redactat în italiană, intitulat „Scarti per societa” („Diferențe defalcate pe societăți”) și găsit la sediul ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 65), tabel care compară pentru fiecare producător pentru

perioada ianuarie–decembrie 1981 cifrele de vânzare „actual” cu cifrele „theoretic.(al)” („teoretice”). Ultimul document este un tabel nedatat găsit la sediul ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 68) care compară pentru fiecare producător pentru perioada ianuarie–noiembrie 1981 cifrele de vânzări și cotele de piață cu cele din 1979 și 1980, făcând o prognoză pentru sfârșitul anului.

186 Astfel, primul tabel arată că producătorii și-au comunicat reciproc cifrele vânzărilor lor lunare, informații pe care un operator independent le păstrează cu strictețe ca secret de afaceri, și că le-au comparat cu cele realizate în 1980, astfel cum se arată în celelalte două tabele referitoare la aceeași perioadă.

187 Participarea reclamantei la aceste diverse activități rezultă, în primul rând, din contactele pe care le-a avut cu participantele la reuniunile „patronilor” și ale „experților”. Trebuie să se reamintească faptul că, potrivit răspunsului dat de ICI la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8), reclamanta fusese informată cu privire la rezultatele acestor reuniuni, care au avut ca obiect, astfel cum se arată și în procesele-verbale ale reuniunilor din 27 mai și 15 iunie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64), la aranjamente privind volumele. Astfel, în primul dintre aceste procese-verbale se precizează că:

„this meeting was arranged to review the polypropylene scene and to seek SICCs’ views on the volume scheme put forward by Montepolimeri in Rome ... As expected, Shell were unimpressed by the volume proposals as basically they are unconvinced that they work”.

(„Această reuniune a fost programată pentru a trece în revistă piața polipropilenei și pentru a afla opinia SICC cu privire la sistemul volumelor propus de Montepolimeri la Roma [...] Cum era de așteptat, Shell nu s-a arătat impresionată de propunerile privind volumele deoarece în esență nu a fost convinsă că acestea sunt eficiente”).

În al doilea proces-verbal se menționează:

„L. repeated his comments about quotas and Z. said only DSM, Saga and ICI had commented on his proposals. Possible solutions included (a) sanctions (not a great success so far on PVC), (b) control production which is within the power of the bosses (L. thought propylene availability might scupper this), (c) quotas which Z. favoured but L. discounted ...”

(„L. și-a reiterat comentariile despre cote și Z. a afirmat că numai DSM, Saga și ICI au făcut observații privind propunerile sale. Soluțiile posibile includeau (a) sancțiuni (care nu au constituit un mare succes până în prezent în privința PVC), (b) controlul producției, care intră în atribuțiile patronilor (L. considera că actualele cantități disponibile de polipropilenă ar putea compromite această soluție), (c) aplicarea de cote pe care Z. le-a agreat dar pe care L. le-a dezaprobat [...]).”

Cu toate că aceste elemente arată rezervele exprimate de Shell cu privire la sistemul de cote, ele demonstrează totodată participarea acestora la discuțiile care au avut ca obiect instituirea unui astfel de sistem.

188 Participarea reclamantei rezultă, în al doilea rând, din menționarea numelui său în diversele documente menționate mai sus. De altfel, în aceste documente figurează anumite cifre despre care trebuie reamintit că au fost furnizate de reclamantă însăși (a se vedea punctele 114 și 115 de mai sus).

189 Tribunalul constată că Comisia a dedus în mod corect din supravegherea reciprocă, în cadrul reuniunilor „patronilor” și „experților”, pe care reclamanta a făcut-o posibilă prin furnizarea cifrelor sale de vânzări, a punerii în aplicare a unui sistem de limitare a vânzărilor lunare în raport cu o perioadă anterioară, că acest sistem fusese adoptat de producătorii de polipropilenă.

190 Din considerentele precedente rezultă că astfel Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale, mai puțin în ceea ce privește începutul inițiativei privind prețurile din ianuarie–mai 1981, că reclamanta se număra printre producătorii de polipropilenă între care au apărut intenții comune având ca obiect această inițiativă de prețuri și cea din perioada august–decembrie 1981, precum și limitarea vânzărilor lor lunare în raport cu o perioadă anterioară pentru anul 1981.

C3 — Anul 1982

a) Actul atacat

191 Conform deciziei (punctele 37–39 primul paragraf), inițiativa privind prețurile din perioada iunie–iulie 1982 se încadrează în contextul unei reveniri a pieței la echilibrul dintre cerere și ofertă. Această inițiativă a fost decisă în reuniunea producătorilor din 13 mai 1982, în cursul căreia s-a întocmit un tabel detaliat cu prețurile țintă la 1 iunie pentru diversele calități de polipropilenă, în diverse monede naționale (2,00 DM/kg pentru rafie).

192 Reuniunea din 13 mai 1982 a fost urmată de instrucțiuni privind prețurile formulate de ATO, BASF, Hoechst, Hercules, Hüls, ICI, Linz, Monte și Shell, corespunzând, sub rezerva câtorva excepții minore, prețurilor țintă stabilite în cadrul reuniunii (decizie, punctul 39 al doilea paragraf). În cursul reuniunii din 9 iunie 1982 producătorii nu au putut anunța decât majorări modeste.

193 Conform deciziei (punctul 40), în cadrul reuniunii din 20 și 21 iulie 1982 s-a stabilit o inițiativă privind prețurile pentru perioada septembrie–noiembrie 1982 pentru atingerea unui preț de 2,00 DM/kg la 1 septembrie și de 2,10 DM/kg la 1 octombrie. În cursul reuniunii din 20 august 1982, creșterea prevăzută pentru 1 septembrie a fost amânată până la 1 octombrie, această decizie fiind confirmată în cadrul reuniunii din 2 septembrie 1982 (decizie, punctul 41).

194 În urma reuniunilor din 20 august și 2 septembrie 1982, ATO, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte și Shell au dat instrucțiuni privind prețurile conforme prețurilor țintă stabilite în cadrul reuniunilor respective (decizie, punctul 43).

195 Conform deciziei (punctul 44), la reuniunea din 21 septembrie 1982 s-a efectuat o examinare a măsurilor luate pentru realizarea țintei stabilite anterior, iar întreprinderile în ansamblu și-au exprimat sprijinul pentru propunerea de a majora prețul la 2,10 DM/kg pentru perioada noiembrie–decembrie 1982. Majorarea a fost confirmată în cadrul reuniunii din 6 octombrie 1982.

196 În urma reuniunii din 6 octombrie 1982, BASF, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte, Shell și Saga au dat instrucțiuni privind prețurile pentru aplicarea majorării convenite (decizie, punctul 44 al doilea paragraf).

197 ATO, BASF, DSM, Hercules, Hüls, ICI, Linz, Monte și Saga au prezentat Comisiei instrucțiuni privind prețurile adresate birourilor lor locale de vânzări, care corespundeau nu

numai unele cu celelalte în privința valorilor și termenelor, ci corespundeau, de asemenea, tabelelor cu prețuri-țintă anexate la procesul-verbal al reuniunii „experților”, întocmit de ICI din 2 septembrie 1982. Reclamanta recunoaște că a asistat la o reuniune a celor „patru mari” la Heathrow la 13 octombrie (cu o săptămână înainte de reuniunea din octombrie a „patronilor”) și a avut contacte periodice cu ICI cu privire la inițiativa privind prețurile din octombrie în cursul lunii septembrie (decizie, punctul 45).

198 Conform deciziei (punctul 46 al doilea paragraf), reuniunea din decembrie 1982 a avut ca rezultat un acord conform căruia nivelul prevăzut pentru lunile noiembrie–decembrie ar trebui introdus până la sfârșitul lunii ianuarie 1983.

199 Pe de altă parte, în decizie [articolul 1 litera (c) și punctul 27; a se vedea, de asemenea, punctul 42] reclamantei i se reproșează că a convenit cu ceilalți producători diverse măsuri pentru facilitarea punerii în aplicare a prețurilor țintă, ca de exemplu limitări temporare ale producției, schimburi de informații detaliate privind livrările sale, desfășurarea unor reuniuni locale și, începând de la sfârșitul lui septembrie 1982, un sistem de „account management” având ca obiectiv punerea în aplicare a creșterilor de prețuri pentru anumiți clienți.

200 În ceea ce privește sistemul de „account management”, a cărei formă ulterioară și perfecționată, care datează din decembrie 1982, este cunoscută sub denumirea de „account leadership”, reclamanta, ca și ceilalți producători, a fost desemnată coordonator sau „leader” pentru cel puțin un client major, ale cărui raporturi cu furnizorii era însărcinată să le coordoneze în secret. În temeiul acestui sistem, au fost identificați clienți în Belgia, Italia, Germania și Regatul Unit, iar un „coordonator” a fost desemnat pentru fiecare în parte. În decembrie 1982, s-a propus o versiune generalizată a sistemului, care prevedea desemnarea unui conducător („leader”) având sarcina de a orienta, negocia și organiza mișcările prețurilor. Ceilalți producători, care tratau periodic cu clienții, erau cunoscuți sub denumirea de „contenders” și cooperau cu „account leader” atunci când aceasta făcea o ofertă clientului respectiv. Pentru a-i „proteja” pe „account leader” și „contenders”, oricare alt producător contactat de client ar fi fost determinat să ofere prețuri superioare țintei dorite. În pofida afirmațiilor societății ICI, conform cărora planul a eșuat după numai câteva luni din cauza aplicării parțiale și ineficiente, în decizie se afirmă că procesul-verbal complet al reuniunii din 3 mai 1983 preciza că în perioada respectivă a fost examinat în detaliu cazul unor clienți, precum și ofertele de prețuri făcute sau în curs de a fi făcute de către fiecare producător clienților săi și volumele livrate sau comandate.

201 Decizia (punctul 58) precizează că, pentru 1982, producătorii au făcut propuneri de cote complexe, în care au încercat să concilieze factori divergenți precum rezultatele anterioare, aspirațiile de pe piață și capacitățile disponibile. Piața totală de împărțit a fost estimată la 1 450 000 tone. Unii producători au propus planuri detaliate de împărțire a pieței, alții s-au mulțumit să comunice aspirațiile proprii în materie de tonaje. În cursul reuniunii din 10 martie 1982, Monte și ICI au încercat să ajungă la un acord. Decizia (punctul 58 ultimul paragraf) menționează totodată că, precum în 1981, nu s-a putut încheia un acord definitiv și că în primul semestru al anului vânzările lunare ale fiecărui producător au fost comunicate în cursul reuniunilor și comparate cu procentul realizat în cursul anului precedent. Conform deciziei (punctul 59), în cursul reuniunii din august 1982 s-au desfășurat negocieri pentru încheierea unui acord privind cotele pentru 1983, iar ICI a desfășurat cu fiecare dintre producători negocieri bilaterale pentru un sistem nou. Cu toate acestea, în așteptarea introducerii unui asemenea sistem de cote, producătorii au fost invitați să își limiteze vânzările lunare în al doilea semestru al anului 1982 la procentul din piața globală realizat de fiecare dintre ei în primele șase luni ale anului 1982. Astfel, în 1982, cotele de piață au atins un anumit echilibru (caracterizat de ATO drept „cvasi-consens”) și, dintre cei mari, ICI și Shell s-au menținut la

circa 11 %, iar Hoechst la un nivel puțin mai mic (10,5 %). Monte, care a rămas cel mai mare producător, a progresat ușor și ocupă 15 % din piață, față de 14,2 % în anul precedent.

b) Argumentele părților

202 În memoriile prezentate în fața Tribunalului, reclamanta nu contestă în mod specific participarea sa la inițiativele privind prețurile din 1982, însă consideră că, în ceea ce privește criticile sale la adresa inițiativelor privind prețurile din anii 1977, 1979, 1981 și 1983, acestea sunt exprimate numai cu titlu de exemple. Pentru restul argumentelor sale, ea face trimitere la memoriile pe care le-a depus în cadrul procedurii administrative.

203 Ea susține - fără a fi contrazisă de Comisie cu privire la acest punct - că nu a participat la reuniunile din 2 septembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 29) și din 2 decembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 33), în cursul cărora s-a propus și s-a pus la punct sistemul de „account leadership”, cu toate că, în opinia Comisiei, „toți producătorii care participau la data respectivă (începând din septembrie 1982) la reuniuni (inclusiv Shell) au fost numiți coordonatori sau „lideri” pentru cel puțin un client mare” (decizie, punctul 27 ultimul paragraf). De altfel, nu s-a stabilit că producătorii prezenți s-au înțeles să pună în aplicare acest sistem. În orice caz, Shell nu a fost informată în acest sens, iar faptul că alți producători au studiat posibilitatea ca societățile din grupul Shell să intervină în calitate de „account leader” nu este suficient pentru a demonstra că societățile respective acceptaseră să participe la acest sistem.

204 Pe de altă parte, ea apreciază că în mod eronat Comisia a crezut că poate deduce din procesul-verbal al unei reuniuni a producătorilor din primăvara anului 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 37) că reclamanta ar fi comunicat informații individualizate despre clienții săi care nu pot fi pertinente decât în cadrul unui sistem de „account leadership”. Astfel, nicio persoană din interiorul grupului Shell nu ar fi avut cunoștință de conținutul acestei reuniuni și nicio societate Shell nu ar fi participat și nu ar fi furnizat informații oricui în vederea utilizării acestora în cadrul reuniunii. O comparație a procesului-verbal al acestei reuniuni cu faptele dovedite ar fi demonstrat că trimiterile făcute de Shell se bazează pe ipoteze, în realitate imprecise, cu privire la efectivele de vânzări ale altor societăți și nu pe un raport al situației reale care ar fi fost întocmit de una dintre societățile Shell. Întreprinderea BIHR, pentru care Shell era presupusă a fi „account leader”, a avut într-adevăr prețurile stabilite în funcție de media prețurilor celorlalți furnizori ai săi, ceea ce a împiedecat societatea Shell să genereze o majorare de preț sau să indice prețurile pe care le-ar practica în ceea ce o privește, acestea neputând fi stabilite decât *a posteriori*.

205 Astfel, reclamanta susține că procesul-verbal al unei reuniuni interne a Shell din 17 martie 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 53) nu mai poate sta la baza afirmațiilor Comisiei întrucât acest proces-verbal nu demonstrează participarea reclamantei la sistem. Mai mult, Comisia omite să menționeze procesul-verbal al unei alte reuniuni interne a Shell din 14 martie 1983 (anexa 42, comunicarea specifică privind obiecțiunile Shell), care arată că Shell era de părere că, în calitate de furnizor important, nu putea majora prețurile față de un client sensibil precum BIHR. În fine, intervenția Shell într-un astfel de sistem ar fi fost contrară politicii sale, care, în perioada respectivă, era centrată pe volume.

206 În ceea ce privește cotele, reclamanta susține că, întrucât Shell a refuzat să participe la un sistem de compensări, acesta a eșuat și nu s-a încheiat un acord privind cotele. În cursul acestor discuții, un director Shell a arătat, fără îndoială, că Shell s-ar mulțumi cu o cotă de piață cuprinsă între 11 și 12 %, însă, având în vedere structura grupului Shell în care Shell nu putea să își asume niciun angajament în numele societăților de exploatare, este exclus ca

celelalte întreprinderi să fi putut înțelege această declarație ca o acceptare a unei cote. În 1982, Shell a avut o cotă de piață de peste 12 % și a funcționat la 98 % din capacitatea sa efectivă, fapt pe care ceilalți producători nu îl puteau ignora.

207 La rândul său, Comisia face trimitere la probele menționate în decizie pentru a o implica pe reclamantă în inițiativele privind prețurile din 1982.

208 Pe de altă parte, ea consideră că există probe irefutabile ale faptului că societățile Shell au participat la reuniuni ale celor „patru mari” și la reuniuni locale și că, prin urmare, nu puteau rămâne multă vreme neinformate despre sistemul de „account leadership” și despre rolul pe care acestea trebuiau să îl joace (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 29 și 33) din moment ce erau informate cu privire la conținutul reuniunilor, astfel cum a arătat ICI în răspunsul său la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8). Doar pentru că avea motive serioase să creadă că Shell era dispusă să participe la sistem, ceilalți producători au menționat-o ca un posibil „conducător”.

209 Potrivit Comisiei, procesul-verbal al unei reuniuni din primăvara anului 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 37), confirmat de procesul-verbal intern al unei reuniuni din 17 martie 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 53) demonstrează că Shell le furniza celorlalți producători informații specifice despre clienții săi în calitate sa de „conducător”, în special al BIHR.

210 Comisia subliniază în continuare că sistemul de „account leadership” nu reprezenta decât un aspect al acordurilor încheiate între producători.

211 Pentru 1982, aceasta afirmă că nu s-a putut realiza un acord definitiv privind cotele, în pofida eforturilor în acest sens pe care le demonstrează diversele planuri găsite. Cu toate acestea, s-a găsit o soluție provizorie sub forma unei orientări specifice a vânzărilor în funcție de cifrele din anul precedent. Comisia precizează că existența unor discuții referitoare la stabilirea cotelor reiese dintr-un mare număr de documente. Printre aceste documente, trebuie remarcate în special procesele-verbale ale reuniunilor întocmite de ICI, din care rezultă că se făceau schimburi de informații cu privire la cantitățile vândute (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 24–26 și 31–33). Trebuie remarcate, de asemenea, diversele planuri găsite la sediul ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 69 și 71), precum și o propunere destul de completă pentru 1982 formulată de ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 70).

212 Comisia arată că informațiile despre Shell, care figurează în aceste diverse documente trebuie să fi fost comunicate chiar de Shell, cum se arată în răspunsul dat de ICI la solicitarea de informații.

c) Aprecieră Tribunalului

213 Tribunalul consideră că trebuie să se analizeze participarea reclamantei la inițiativa privind prețurile, la măsurile pentru facilitarea punerii în aplicare a acesteia și la sistemul de cote în lumina contactelor pe care reclamanta le-a menținut cu participanții la reuniunile „patronilor” și „experților”, în lumina participării sale la reuniunile celor „patru mari” și a participării societăților de exploatare din grupul Shell la reuniunile locale.

214 În ceea ce privește inițiativa privind prețurile din iunie-iulie 1982, care definea un preț țintă pentru 14 iunie în Regatul Unit, convenit în cursul reuniunii „experților” din 13 mai 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 24), Comisia se bazează pe un

memorandum al Shell UK din 17 iunie 1982 (anexa Shell F1, scrisoarea din 29 martie 1985), care menționează o majorare a prețurilor cu 50 UKL/tonă pentru 21 iunie, ceea ce corespunde prețului țintă. Confruntată cu aceste elemente, reclamanta arată că, întrucât Comisia a recunoscut că această inițiativă nu a fost pusă în aplicare, ea nu are nimic altceva de susținut decât faptul că prețurile sale au rămas neschimbate în iunie ca și în mai. Tribunalul constată că, deși memorandumul Shell a survenit cu mai mult de o lună după reuniunea din 13 mai 1982 și cu trei zile după data intrării în vigoare a prețului țintă pentru luna iunie, acesta este totuși datat în ziua următoare unei reuniuni locale ținute la 16 iunie 1982, convocată în Belgia de DSM în urma cererii formulare de ceilalți producători în cursul reuniunii din 9 iunie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 25). Această reuniune locală, la care Shell a participat, avea obiectivul „to quote the target levels absolutely rigidly for July” („de a stabili nivelurile țintă pentru luna iulie în mod absolut strict”). Această decizie a fost luată în urma constatării de către producători că:

„It was impossible to reach the target level of 36 BFR/kg etc. in June. ICI & DSM pressed for a major push in Belgium as it would have beneficial effects on the surrounding countries + bringing Shell back into the fold (without any producers having to put too much at stake in terms of volume).”

[„Era imposibil să se atingă nivelul țintă de 36 BFR/kg etc. în iunie. ICI și DSM au făcut presiuni pentru a da un impuls important în Belgia întrucât acesta ar avea efecte benefice asupra țărilor învecinate + ar readuce societatea Shell înapoi în grup (fără ca vreun producător să fie nevoit să se implice prea mult în termeni de volum).”]

Prin urmare, Tribunalul consideră că reuniunea locală din 16 iunie 1982 a avut ca rezultat ralierea societății Shell la inițiativa privind prețurile în vigoare și că eșecul acesteia este lipsit de relevanță.

215 Pentru a demonstra participarea reclamantei la inițiativa privind prețurile din perioada septembrie–decembrie 1982, Comisia se bazează pe o notă Shell UK din 26 august 1982 (anexa Shell G1, scrisoarea din 29 martie 1985), care invita biroul de vânzări să informeze clienții din Regatul Unit cu privire la o majorare aplicabilă de la 1 octombrie 1982 și stabilea „niveluri țintă” care corespund exact celor enumerate în procesul-verbal al reuniunii „experților” din 2 septembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 29). O notă din data de 1 noiembrie cu privire la „politica comercială în materie de poliiolefine” recomandă menținerea structurii prețurilor minimale în vigoare, însă cu o majorare de 20 UKL/tonă în Regatul Unit pe măsură ce pe piața din Benelux și piața scandinavă se vor consolida prețurile la 2,00 DM/kg, iar europenii vor începe să ceară zece pfenigi în plus în noiembrie și în decembrie (anexa Shell G2, scrisoarea din 29 martie 1985). La aceasta, Comisia adaugă o notă din 25 noiembrie 1982 care recomandă introducerea majorării de 20 UKL/tonă în decembrie și aducerea „nivelurilor minimale” la 490 UKL/tonă pentru rafie cât de repede posibil la începutul lui decembrie (anexa Shell G3, scrisoarea din 29 martie 1985). Mai mult, procesul-verbal al unei reuniuni care a avut loc la 30 noiembrie și a fost prezidată de SITCO și la care au asistat celelalte societăți Shell menționează „ținte pentru decembrie” de 2,10 DM/kg pentru rafie, 2,30 DM/kg pentru homopolimer și 2,50 DM/kg pentru copolimer (anexa Shell G4, scrisoarea din 29 martie 1985). Astfel, o notă a ICI cu privire la mișcările prețurilor în urma reuniunilor producătorilor din decembrie conține o remarcă semnificativă: „Shell & ourselves have made good progress towards the UKL 490 December levels ...” („Shell și noi am făcut progrese notabile către nivelurile de 490 UKL pentru decembrie [...]”); comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 34). Cu toate acestea, Shell și-a exprimat către ICI rezervele cu privire la o inițiativă viitoare, ceea ce îl face pe autorul notei să adauge: „The most I could persuade them to consider was + UKL 20/t in

February to UKL 510/t ...” („Tot ceea ce i-am putut convinge să ia în considerare este o majorare de 20 UKL/t în februarie, până la 510 UKL/t [...]”). Procesul-verbal al reuniunii Shell din 30 noiembrie arată că ținta societății Shell UK pentru 1 februarie 1983 era într-adevăr de 510 UKL. Ca răspuns la aceste diverse elemente, reclamanta susține că memorandumul Shell UK din 26 august 1982 a fost redactat cu o săptămână înaintea reuniunii din 2 septembrie 1982 în cursul căreia, potrivit Comisiei, ar fi fost fixat prețul țintă pentru octombrie și că memorandumul respectiv nu constituie o instrucțiune privind prețurile. Aceasta adaugă că afirmațiile sale sunt confirmate, pe de o parte, de procesul-verbal al reuniunii interne PIM a Shell din 7 septembrie 1982 (anexa 30, comunicarea specifică privind obiecțiunile, Shell), în cursul căreia a declarat că ar fi dificil de atins ținta din cauza refuzului anumitor societăți de exploatare din grupul Shell de a pierde cote de piață pentru a duce o politică de prețuri nerezonabilă și, pe de altă parte, de documente provenite de la alți producători, conform cărora Shell ar fi aplicat o politică de prețuri foarte competitivă. Reclamanta continuă afirmând că nota din 1 noiembrie nu menționează nicio majorare de prețuri din partea Shell și că cea din 25 noiembrie conține o explicație a necesității majorării prețurilor în decembrie și anume slaba cotație a lirei sterline. Ea completează aceste elemente prin trimiterea la o notă a Shell UK din 14 decembrie (anexa G1, răspunsul Shell la scrisoarea din 29 martie 1985), conform căreia această majorare ar fi fost anulată, situație care ar fi confirmată printr-o notă a ICI, intitulată „W. European Polypropylene situation December 1982” (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 34; „Situația polipropilenei în Europa Occidentală în decembrie 1982”), în care s-ar fi făcut trimitere la politica de prețuri agresivă aplicată de Shell. Prudența Shell în privința majorării prețurilor ar fi scoasă în evidență și de procesul-verbal al reuniunii din 30 noiembrie 1982. Tribunalul constată că, deși precede reuniunea din 2 septembrie 1982, memorandumul din 26 august 1982 este ulterior reuniunii „patronilor” din 20 august 1982 și reuniunii locale din 23 august 1982 care era consacrată Belgiei și la care a participat o societate de exploatare a reclamantei. Însă, ținta de 2,00 DM/kg de atins la 1 octombrie 1982 a fost stabilită tocmai în cursul reuniunii din 20 august 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 28). Cu privire la procesul-verbal al reuniunii interne din 7 septembrie 1982 (anexa 30, comunicarea specifică privind obiecțiunile Shell), trebuie să se menționeze că se arată că într-adevăr contextul economic este favorabil unei majorări de prețuri, dar că nivelul de 2,00 DM/kg nu va putea fi atins decât în anumite cazuri. În privința celorlalte aspecte, Tribunalul constată că argumentația reclamantei urmărește doar să demonstreze că nu a putut transpune prețurile țintă pe piață și nu că nu a aderat la un acord de stabilire a prețurilor țintă respective.

216 Din considerentele precedente rezultă că Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta a subscris la cele două inițiative privind prețurile care s-au aplicat în cursul anului 1982 și care sunt descrise la punctele 37–46 din decizie și în tabelele 7H și 7J din aceasta.

217 În ceea ce privește participarea reclamantei la sistemul de „account leadership”, Tribunalul constată că reclamanta contestă nu numai participarea sa la acest sistem, ci și faptul că sistemul în cauză a fost adoptat și pus în aplicare de alți producători. Din procesele-verbale ale reuniunilor din 2 septembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 29), din 2 decembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 33) și din primăvara anului 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 37) rezultă că în cursul acestora producătorii prezenți au aderat la acest sistem. În această privință, adoptarea sistemului de „account leadership” reiese din următorul pasaj din procesul-verbal al reuniunii din 2 septembrie 1982:

„about the dangers of everyone quoting exactly DM 2.00 A.’s point was accepted but rather than go below DM 2.00 it was suggested & generally agreed that others than the major

producers at individual accounts should quote a few pfs higher. Whilst customers tourism was clearly to be avoided for the next month or two it was accepted that it would be very difficult for companies to refuse to quote at all when, as was likely, customers tried to avoid paying higher prices to the regular suppliers. In such cases producers would quote but at above the minimum levels for October”.

(„cu privire la riscurile ca toți să ceară fix 2,00 DM a fost acceptată observația lui A.; dar, în loc să se coboare sub 2,00 DM, s-a sugerat și în general a fost acceptată ideea ca producătorii, alții decât producătorii principali ai unui anumit client, să ceară un preț cu câțiva pfenigi mai mare. Cu toate că în mod clar trebuia evitat «turismul» între clienți în următoarea lună sau următoarele două luni, a fost acceptată ideea că le va fi foarte greu întreprinderilor să refuze să propună oferte atunci când, cum era probabil, clienții încercau să evite să plătească prețuri mai mari furnizorilor obișnuiți. În acest caz, producătorii vor trebui să facă o ofertă de preț, dar la un nivel superior nivelurilor minimale din octombrie”).

218 Punerea în aplicare, cel puțin parțială, a acestui sistem este atestată de procesul-verbal al reuniunii din 3 mai 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 38), în care se precizează:

„A long discussion took place on Jacob Holm who is asking for quotations for the 3rd quarter. It was agreed not to do this and to restrict offers to the end of June, April/May levels were at DKR 6.30 (DM 1.72). Hercules were definitely in and should not have been so. To protect BASF, it was agreed that CWH(uels) + ICI would quote DKR 6.75 from now to end June (DM 1.85) ...

[„A avut loc o discuție lungă cu privire la Jacob Holm care a solicitat reducerea prețurilor pentru al treilea trimestru. S-a convenit să nu se procedeze astfel și să se limiteze ofertele la sfârșitul lunii iunie, pentru lunile aprilie și mai prețurile erau de 6,30 DKR (1,72 DM). Hercules era clar implicată și nu trebuia să fie astfel. Pentru protecția BASF, s-a convenit ca CWH(üls) + ICI să vândă la 6,75 DKR de acum până la sfârșitul lunii iunie (1,85 DM).”]

Punerea în aplicare este confirmată de răspunsul dat de ICI la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8) care precizează cu privire la procesul-verbal al reuniunii:

„In the Spring of 1983 there was a partial attempt by some producers to operate the 'Account Leadership' scheme ... Since Hercules had not declared to the 'Account Leader' its interest in supplying Jacob Holm, the statement was made at this meeting in relation to Jacob Holm that 'Hercules were definitely in and should not have been so'. It should be made clear that this statement refers only to the Jacob Holm account and not to the Danish market. It was because of such action by Hercules and others that the 'Account Leadership' scheme collapsed after at most two months of partial and ineffective operation.

The method by which Hüls and ICI should have protected BASF was by quoting a price of DKR 6.75 for the supply of raffia grade polypropylene to Jacob Holm until the end of June.”

(„În primăvara anului 1983, unii producători au încercat să pună parțial în aplicare sistemul de «account leadership» [...] Deoarece Hercules nu îi declarase „account leader”-ului interesul de a aproviziona societatea Jacob Holm, în cursul acestei reuniuni s-a declarat despre Jacob Holm că «Hercules era clar implicată și nu trebuia să fie astfel». Trebuie precizat că această declarație se referă exclusiv la clientul Jacob Holm și nu la piața daneză. Din cauza acestei

acțiuni a Hercules și a altora a eșuat sistemul de «account leadership» după cel mult două luni de funcționare parțială și ineficientă.

Metoda prin care Hüls și ICI ar fi trebuit să protejeze BASF consta în fixarea prețului la 6,75 DKR pentru furnizarea de polipropilenă, calitate rafia, societății Jacob Holm până la sfârșitul lunii iunie.”)

219 Tribunalul consideră că, în mod contrar afirmațiilor reclamantei, procesul-verbal al reuniunii din 2 decembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 33) arată că sistemul de „account leadership” fusese adoptat în cursul reuniunii din 2 septembrie (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 29), în măsura în care în respectivul proces-verbal se precizează că la 2 decembrie „the idea of account management was proposed for more general adoption” („s-a propus ideea gestionării conturilor în vederea unei adoptări mai generale”), ceea ce arată că sistemul fusese deja adoptat anterior într-o măsură mai restrânsă. În ceea ce privește valoarea probatorie a menționării numelui reclamantei în tabelele anexate la procesele-verbale ale celor două reuniuni la care ea nu a participat, trebuie să se remarce că numele reclamantei apare lângă cel al unuia dintre cei mai importanți clienți din Regatul Unit atât în tabelul anexat la primul proces-verbal, cât și în cel care este anexat la al doilea, dar că numărul clienților săi a scăzut în al doilea proces-verbal în care s-a adăugat numele celui mai mare client al său din Franța. Însă, între aceste două reuniuni, o societate de exploatare din grupul Shell a participat la reuniuni locale în numele Regatului Unit la 13 septembrie, 18 octombrie și 15 noiembrie 1982, iar reclamanta a participat la o reuniune a celor „patru mari” la 13 octombrie 1982. Referitor la aceste elemente, Tribunalul consideră că nu este credibil ca reclamanta să nu fi fost informată de concurenții săi în cursul acestor patru reuniuni despre adoptarea sistemului de „account management” în cursul reuniunii din 2 septembrie 1982. Prin urmare, faptul că denumirea Shell a fost menținută pe lista „account leaders” a unora dintre clienții săi importanți în tabelul anexat la procesul-verbal al reuniunii din 2 decembrie 1982 dovedește, cel puțin, că aceasta nu formulase nicio obiecție de principiu cu privire la participarea sa la acest sistem și că abia după reuniunea din 2 decembrie 1982 reclamanta a fost informată despre existența propunerilor referitoare la „account leadership”, astfel cum afirmă aceasta. Nerefuzând să participe formal la acest sistem, reclamanta a dat, cel puțin, concurenților săi impresia că accepta să participe.

220 Referitor la chestiunea dacă, în cursul unei reuniuni locale desfășurate pentru Regatul Unit în ianuarie 1983, societatea de exploatare a reclamantei în Regatul Unit s-a opus participării sale la un astfel de sistem, Tribunalul consideră că afirmațiile reclamantei în această privință nu sunt susținute de nicio dovadă, în măsura în care aceasta nu a prezentat procesul-verbal al reuniunii locale în cursul căreia acest refuz ar fi fost formulat.

221 În ceea ce privește afirmația reclamantei conform căreia i-ar fi fost imposibil să joace rolul de „account leader” față de cei mai importanți clienți ai săi în Regatul Unit din cauza faptului că reclamanta nu își putea asuma riscul de a majora în primul rând prețurile pe care le practica față de cei mai importanți clienți ai săi, este necesar să se remarce că acest argument nu este admisibil decât în ipoteza în care concurența prin preț ar fi fost liberă în perioada respectivă. Tribunalul a constatat, pe de o parte, că producătorii de polipropilenă își coordonau politica privind prețurile și, pe de altă parte, că se pusese de acord cu privire la sistemul de „account leadership”. Rezultă că reclamanta putea să își majoreze prețurile practicate față de cei mai mari clienți ai săi fără niciun risc din moment ce știa că același lucru l-ar face și concurenții săi.

222 În ceea ce privește noua politică de prețuri pe care reclamanta ar fi practicat-o începând din ianuarie 1983 și care ar fi constat în încercarea de a obține volume suplimentare ale

vânzărilor prin stabilirea prețurilor clienților săi mari în raport cu prețurile care le-ar fi fost facturate în cursul unei perioade anterioare, cu condiția ca aceștia să mențină sau să majoreze volumul comenzilor lor, politică ce ar fi atestată de două note interne ale Shell UK din 26 ianuarie 1983 și din 16 martie 1983 (anexele 18 și 19 la răspunsul Shell la comunicarea privind obiecțiunile), Tribunalul consideră că cele două note prezentate de reclamantă, chiar dacă fac trimitere la intenția de a practica o politică centrată pe volumele vânzărilor, nu oferă nicio indicație cu privire la stabilirea prețurilor în raport cu o perioadă anterioară. Prin urmare, argumentul reclamantei trebuie respins.

223 În ceea ce privește argumentul reclamantei având ca obiect să demonstreze că nu a putut fi „account leader” al clientului său BIHR în Franța și contestația sa a valorii probatorii a notei Shell din 17 martie 1983 (anexa 41, comunicarea specifică privind obiecțiunile Shell) coroborate cu procesul-verbal al reuniunii din primăvara anului 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 37), Tribunalul consideră că întreaga argumentație a reclamantei vizează să demonstreze că i-ar fi fost imposibil să joace rolul de „account leader” al BIHR. În primul rând, deoarece ar fi fost extrem de riscant pentru ea să fie prima care să majoreze prețurile practicate față de acest client de care depindea într-o măsură foarte mare. În al doilea rând, deoarece prețurile care se facturau acestui client BIHR erau stabilite în funcție de media prețurilor pe care acesta le plătitese celorlalți furnizori ai săi în cursul trimestrului precedent. Este necesar să se arate că acest argument ar putea fi acceptat în cadrul unei piețe în care concurența nu este restrânsă. Tribunalul reamintește că producătorii de polipropilenă definiseră prețuri țintă și că aceștia adoptaseră un sistem de „account leadership”, care avea drept consecință protejarea principalului furnizor al unui client atunci când acesta majora prețurile pentru clientul respectiv. Pe de altă parte, sistemul de stabilire a prețurilor aplicat în cazul BIHR avea drept consecință obținerea unui rezultat identic cu cel al sistemului de „account leadership” din moment ce era cunoscut faptul că ceilalți furnizori ai acestui client cereau prețuri corespunzătoare sau superioare prețului țintă urmărit. Astfel, prețurile plătite de acest client reclamantei erau majorate din cauza majorării prețurilor cerute de concurenții săi. În consecință, nu există motiv pentru a considera că reclamanta nu a fost desemnată „account leader” al BIHR.

224 Tribunalul consideră, în cele din urmă, că nu trebuie explicat caracterul parțial eronat al informațiilor cuprinse în procesul-verbal al unei reuniuni din primăvara anului 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 37) în ceea ce privește în special prețurile pe care reclamanta le practica față de anumiți clienți prin faptul că aceste informații nu ar fi fost furnizate de reclamantă, ci prin faptul că, întrucât a constituit obiectul criticilor frecvente din partea concurenților săi din cauza politicii de prețuri pe care o practica, în special față de anumiți clienți pentru care fusese desemnată „account leader” (a se vedea procesul-verbal al reuniunii interne a Shell din 14 martie 1983, anexa 42, comunicarea specifică privind obiecțiunile Shell), reclamanta a încercat să dea concurenților săi impresia că practica prețuri mai apropiate de țintele convenite și, deci, mai mari decât cele pe care le practica în realitate.

225 În ceea ce privește cotele, Tribunalul subliniază că producătorilor li se reproșează, pentru anul 1982, următoarele: faptul că au participat la negocieri pentru încheierea unui acord privind cotele pentru anul respectiv; faptul că, în acest context, au comunicat „aspirațiile” lor în materie de tonaje; faptul că, în lipsa unui acord definitiv, au raportat în cadrul reuniunilor cifrele lor de vânzări lunare în primul semestru, comparându-le cu procentul realizat în cursul anului precedent și că în al doilea semestru au făcut eforturi pentru a-și limita vânzările lunare la procentul din piața globală realizat în primul semestru al anului respectiv.

226 Existența unor negocieri între producători în scopul instituirii unui sistem de cote și comunicarea aspirațiilor proprii în cadrul acestora sunt atestate, în primul rând, de un

document intitulat „Scheme for discussions «quota system 1982»” („Schemă de discuție privind un «sistem de cote 1982»”, comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 69), în care se menționează, pentru toți destinatarii deciziei cu excepția societății Hercules, tonajul la care fiecare considera că are dreptul și, pentru unii destinatari (toți cu excepția Anic, Linz, Petrofina, Shell și Solvay), tonajul care considerau ei că trebuie să fie repartizat celorlalți producători; în al doilea rând, de o notă a societății ICI intitulată „Polypropylene 1982, Guidelines” („Polipropilenă 1982, orientări”, comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 70 a), în care ICI analizează negocierile în desfășurare; în al treilea rând, de un tabel datat 17 februarie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 70 b), în care se compară diverse propuneri de repartizare a vânzărilor - dintre care cea intitulată „ICI Original Scheme” („Sistem inițial ICI”) suferă, într-un alt tabel, întocmit de mână, ajustări minore efectuate de Monte într-o coloană intitulată „Milliavacca 27/1/82” (este vorba despre numele unui angajat al societății Monte, comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 70 c) și, în ultimul rând, de un tabel întocmit în italiană (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 71) care constituie o propunere complexă (descrisă la punctul 58 paragraful al treilea *in fine* din decizie).

227 Măsurile adoptate pentru primul semestru sunt stabilite în procesul-verbal al reuniunii din 13 mai 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 24), în care se precizează în special:

„To support the move a number of other actions are needed a) limit sales volume to some agreed prop. of normal sales.”

[„Pentru a sprijini acțiunea este necesar un anumit număr de alte măsuri (a) limitarea volumului vânzărilor la o prop.(orție) convenită din vânzările normale.”]

Punerea în aplicare a acestor măsuri este atestată de procesul-verbal al reuniunii din 9 iunie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 25) la care este anexat un tabel care precizează pentru fiecare producător cifra „actual” a vânzărilor din perioada ianuarie–aprilie 1982, comparată cu cifra „theoretical based on 1981 av(erage) market share” („cifra teoretică calculată în baza cotei de piață medii din 1981”), precum și de procesul-verbal al reuniunii din 20 și 21 iulie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 26) în ceea ce privește perioada ianuarie–mai 1982 și de cel din 20 august 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 28) în ceea ce privește perioada ianuarie–iulie 1982. În această privință, caracterul teoretic al cotei care servește de referință pentru comparația cu vânzările lunare reale rezultă din faptul că nu s-a putut conveni o cotă pentru tot anul 1981, dar acesta nu privează această comparație de semnificație ca metodă de monitorizare a limitării vânzărilor lunare în comparație cu anul precedent.

228 Măsurile adoptate pentru al doilea semestru sunt dovedite de procesul-verbal al reuniunii din 6 octombrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 31), în care se precizează, pe de o parte, „In October this would also mean restraining sales to the Jan/June achieved market share of a market estimated at 100 kt.” („În octombrie, acest lucru ar implica, de asemenea, limitarea vânzărilor la cota de piață realizată în perioada ianuarie/iunie pe o piață estimată la 100 Kt”) și, pe de altă parte, „Performance against target in September was reviewed” („Rezultatele înregistrate în raport cu ținta în septembrie au fost revizuite”). La acest proces-verbal se adaugă un tabel intitulat „September provisional sales versus target (based on Jan-June market share applied to demand est(imated) at 120 Kt)” [„Vânzări prognozate în septembrie în raport cu ținta (bazată pe cota de piață din ianuarie/iunie aplicată la o cerere estimată la 120 Kt)”.]. Menținerea acestor măsuri este confirmată de procesul-verbal al reuniunii din 2 decembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa

33), la care se adaugă un tabel în care se compară, pentru noiembrie 1982, vânzările „Actual” cu cifrele „Theoretical”, calculate pe baza „J-June % of 125 Kt” („procent ianuarie-iunie din 125 kt”).

229 Tribunalul consideră că implicarea reclamantei în acest sistem de cote reiese din contactele frecvente pe care le-a avut cu participanții la reuniunile „patronilor” și „experților”, în special prin participarea societăților de exploatare din grupul Shell la numeroase reuniuni locale, în ale căror procese-verbale rar disponibile se arată că acestea se refereau la supravegherea volumelor vânzărilor diverșilor producători în diverse state membre și că implicarea respectivă reiese, de asemenea, din participarea reclamantei la reuniuni bilaterale cu alți producători. În această privință, este necesar să se arate că, în cursul unei reuniuni bilaterale desfășurate cu ICI la 26 noiembrie 1982, s-a arătat că reprezentantul reclamantei „was quick to pick up that in October only Shell's market share was in line with their Jan-June performance” („a arătat imediat că, pentru luna octombrie, numai cota de piață a Shell era conformă cu rezultatele din perioada ianuarie-iunie”; comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 99).

230 La aceste elemente trebuie să se adauge faptul că cifrele reclamantei figurează în procesele-verbale ale reuniunilor care aveau ca obiect supravegherea punerii în aplicare a sistemului de cote (a se vedea procesele-verbale ale reuniunilor din 10 martie, 9 iunie, 12 august, 20 august și 2 noiembrie 1982, respectiv comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 23, 25, 26, 28 și 32). Valoarea probatorie a acestor cifre este consolidată de faptul că, în procesele-verbale ale reuniunilor din 12 august, 6 octombrie și 2 decembrie (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 27, 31 și 33), cifrele reclamantei sunt înlocuite de litere „N.A.” (pentru „not available” – „indisponibil”), ceea ce arată că ceilalți producători nu erau în măsură să evalueze cifrele reclamantei pe baza statisticilor sistemului Fides dacă aceasta nu li le furniza. În plus, trebuie amintit că cifrele aferente reclamantei au fost furnizate de aceasta (a se vedea punctele 114 și 115 de mai sus).

231 Trebuie să se adauge la aceste elemente de probă faptul că, în cursul reuniunii din 13 mai 1982, s-a menționat redeschiderea instalațiilor Shell; că, în cursul reuniunii din 9 iunie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 25), s-a menționat necesitatea readucerii societății Shell în interiorul cartelului; că, în procesul-verbal al reuniunii din 20 și 21 iulie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 26) se arată că trebuie să se ia legătura cu producătorii absenți și că în procesul-verbal al reuniunii din 21 septembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 30) se menționează:

„pressure was needed on Shell Italy to restrain themselves to the agreed levels for October. SCIT + SCUK were reported to be fully supportive + good meeting had been held by ICI, DSM with Shell Netherlands. It was reported that SCIT had agreed to attend a 'big four' meeting subsequently fixed for 13 October”.

(„se impunea să se facă presiune asupra Shell Italia pentru a se limita la nivelurile convenite pentru octombrie. S-a raportat că SCIT+SCUK erau încurajatoare în totalitate și că reuniunea ICI, DSM și Shell Țările de Jos fusese pozitivă. S-a spus că SCIT acceptase să participe la o reuniune a celor „patru mari” stabilită ulterior pentru 13 octombrie”).

232 Tribunalul constată că în mod corect Comisia a dedus din supravegherea reciprocă a punerii în aplicare în 1982 a unui sistem de limitare a vânzărilor lunare în raport cu o perioadă anterioară, supraveghere care s-a desfășurat în cadrul reuniunilor „patronilor” și „experților” și pe care reclamanta a făcut-o posibilă prin furnizarea cifrelor sale de vânzări, că acest sistem fusese adoptat de producătorii de polipilenă.

233 Din considerentele precedente rezultă că astfel Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta se număra printre producătorii de polipropilenă între care au apărut intenții comune referitoare la inițiativele privind prețurile din perioadele iunie–iulie 1982 și septembrie–noiembrie 1982, la măsurile pentru facilitarea punerii în aplicare a inițiativelor privind prețurile și la limitarea vânzărilor lor lunare în raport cu o perioadă anterioară.

C4 — Anul 1983

a) Actul atacat

234 Conform deciziei (punctul 47), reclamanta a participat la inițiativa privind prețurile din iulie–noiembrie 1983. Astfel, în cursul reuniunii din 3 mai 1983, s-a convenit ca producătorii să facă eforturi pentru aplicarea unui preț țintă de 2,00 DM/kg în iunie 1983. Cu toate acestea, în cursul reuniunii din 20 mai 1983, ținta stabilită anterior s-a amânat până în septembrie și s-a stabilit o țintă intermediară pentru 1 iulie (1,85 DM/kg). Ulterior, în cursul reuniunii din 1 iunie 1983, producătorii prezenți și-au reafirmat hotărârea fermă de a efectua creșterea de 1,85 DM/kg. Cu această ocazie, Shell și-a asumat „angajamentul de a efectua majorarea și de a lua inițiativa în mod public în ECN”. Decizia arată în continuare că Hercules, menționată ca fiind „foarte favorabilă”, trebuia să anunțe prețuri noi în iunie. Toți participanții la această reuniune își preveniseră personalul de vânzări să informeze clienții cu privire la majorarea proiectată.

235 Decizia (punctul 48) arată că, repetând mențiunea Shell în calitate de lider „public” al inițiativei, un articol din ECN, apărut la 13 iunie 1983, ar fi afirmat că producătorii urmăreau să majoreze prețurile și să le aducă la un nivel minim de 1,90 DM/kg la 1 iulie, cu o nouă majorare în septembrie. Articolul ar fi arătat, de asemenea, că ICI și Monte vor aplica majorări de același nivel. Decizia arată că, începând din octombrie 1982, Shell participă la majoritatea „reuniunilor premergătoare” lunare ale celor „patru mari”. Articolul din ECN ar fi făcut trimitere la faptul că piața era „din ce în ce mai strânsă” și o notă redactată de ICI într-un stil ușor telegrafic către sfârșitul lunii mai ar conține mențiunea „volum iunie - restrânge 122 1/2 = piață luna iulie presupusă cf 130 + probabil”. Aceasta continuă: „Shell trebuie să conducă. Articol ECN - două săptămâni. ICI informată”.

236 Decizia (punctul 49) precizează că după reuniunea din 20 mai 1983, ICI, DSM, BASF, Hoechst, Linz, Shell, Hercules, ATO, Petrofina și Solvay au transmis birourilor de vânzări instrucțiuni pentru aplicarea unui tarif de 1,85 DM/kg pentru rafie de la 1 iulie. Documentele Shell referitoare la Regatul Unit și Franța ar arăta că societatea avea cunoștința de nivelurile convenite la 1 iulie și că își baza politica de vânzări pe aceste prețuri. Într-un document intitulat „PP W. Europe-Pricing” („Stabilirea prețurilor PP în Europa Occidentală”), Shell se referea expres la o „țintă pentru iulie” de 1,85 DM/kg sau 480 UKL/tonă. Un raport al Shell privind „calitatea pieței”, din data de 14 iunie 1983, ar semnala, de asemenea, că „în Europa Occidentală, societățile naționale Shell își blochează cotele de piață (chiar cu un anumit recul în Țările de Jos și Regatul Unit) pentru a favoriza stabilizarea prețurilor”. Aceasta adaugă că instrucțiunile privind prețurile găsite la ATO și Petrofina nu sunt decât parțiale, dar că acestea confirmă faptul că societățile menționate au ridicat nivelul prețurilor lor, cu o oarecare întârziere în cazurile societăților Petrofina și Solvay. Decizia ajunge la concluzia că astfel s-a demonstrat că, cu excepția societății Hüls, în privința căreia Comisia nu a găsit nici urmă de instrucțiuni pentru iulie 1983, toți producătorii care au participat la reuniuni ori s-au angajat să sprijine noua țintă de 1,85 DM/kg au dat instrucțiuni pentru aplicarea noului preț.

237 Decizia (punctul 50) precizează, pe de altă parte, că alte reuniuni au avut loc la 16 iunie, 6 și 21 iulie, 10 și 23 august, precum și la 5, 15 și 29 septembrie 1983, la care au fost prezenți

toți participanții obișnuiți. La sfârșitul lui iulie și începutul lui august 1983, BASF, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Solvay, Monte și Saga au trimis birourilor lor naționale de vânzări instrucțiuni aplicabile de la 1 septembrie, bazate pe un preț de 2,00 DM/kg pentru rafie, în timp ce o notă internă a Shell din 11 august referitoare la prețurile acesteia pentru Regatul Unit precizează că filiala acesteia din Regatul Unit se străduia „să promoveze” prețuri de bază aplicabile de la 1 septembrie și conforme cu țintele stabilite de ceilalți producători. Cu toate acestea, la sfârșitul lunii, Shell a dat instrucțiuni biroului de vânzări din Regatul Unit să amâne creșterea totală până când ceilalți producători ating nivelul de bază dorit. Decizia precizează că, cu unele excepții minore, instrucțiunile respective sunt identice din punct de vedere al calității și valutei.

238 Conform deciziei (punctul 50 ultimul paragraf), instrucțiunile primite de la producători demonstrează că ulterior s-a hotărât să se mențină tendința din septembrie, cu etape noi, în baza unui preț de 2,10 DM/kg la 1 octombrie pentru rafie și a unei creșteri până la 2,25 DM/kg la 1 noiembrie. Decizia (punctul 51 primul paragraf) mai precizează că BASF, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte și Solvay au transmis birourilor de vânzări instrucțiuni pentru stabilirea unor prețuri identice pentru octombrie și noiembrie, Hercules stabilind inițial niște prețuri puțin mai mici.

239 Decizia (punctul 51 al treilea paragraf) precizează că o notă internă găsită la ATO și datată 28 septembrie 1983 conține un tabel intitulat „Rappel du prix de cota (sic)”, care prezintă pentru diverse țări prețurile aplicabile în septembrie și octombrie pentru cele trei calități principale ale propilenei, prețuri identice cu cele ale societăților BASF, DSM, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte și Solvay. În cadrul verificării efectuate la ATO în octombrie 1983, reprezentanții întreprinderii au confirmat că aceste prețuri fuseseră comunicate birourilor de vânzări.

240 Conform deciziei (punctul 105 al patrulea paragraf), indiferent de data ultimei reuniuni, încălcarea a durat până în noiembrie 1983 în măsura în care acordul a continuat să își producă efectele cel puțin până în momentul respectiv, noiembrie fiind ultima lună în care se știe că s-au convenit prețuri țintă și că s-au emis instrucțiuni privind prețurile.

241 Decizia remarcă în concluzie (punctul 51 ultimul paragraf) că la sfârșitul anului 1983, conform presei de specialitate, prețurile polipropilenei s-au consolidat, prețul rafiei pe piață ajungând la 2,08 DM până la 2,15 DM/kg (comparativ cu o țintă raportată de 2,25 DM/kg).

242 Conform deciziei (punctul 60), pentru 1983, ICI a invitat fiecare producător să comunice propriile aspirații și sugestii cu privire la cota de piață care ar trebui repartizată celorlalți. Astfel, Monte, Anic, ATO, DSM, Linz, Saga și Solvay, ca și producătorii germani prin intermediul BASF, au prezentat propuneri detaliate. Ulterior, aceste propuneri diferite au fost prelucrate pe calculator pentru a obține o medie, care a fost apoi comparată cu aspirațiile fiecărui producător. Aceste operațiuni i-ar fi permis societății ICI să propună orientări pentru un nou acord-cadru pentru 1983. Pentru ICI, ar fi părut esențial pentru succesul oricărui plan nou ca cei „patru mari” să facă front comun în fața celorlalți producători. Opinia societății Shell, comunicată societății ICI, ar fi fost că Shell, ICI și Hoechst ar trebui să aibă fiecare o cotă de 11 %. Propunerea ICI pentru 1983 ar fi acordat 19,8 % producătorilor italieni, 10,9 % societăților Hoechst și Shell și 11,1 % societății ICI înseși (decizie, punctul 62). Aceste propuneri au fost discutate în cursul reuniunilor din noiembrie și decembrie 1982. O propunere limitată inițial la primul trimestru al anului a fost discutată în cursul reuniunii din 2 decembrie 1982. Procesul-verbal al acestei reuniuni întocmit de ICI arată că ATO, DSM, Hoechst, Hüls, ICI, Monte și Solvay, precum și Hercules au considerat „acceptabilă” cota care le-a fost repartizată (decizie, punctul 63). Aceste informații ar fi coroborate de rezumatul unei

convorbiri telefonice a ICI cu Hercules, datată 3 decembrie 1982. Procesul-verbal al acestei reuniuni nu ar menționa reacția Shell la propunere, însă aceasta ar fi asistat la 20 decembrie 1982 la o reuniune a celor „patru mari”, iar o notă nedată a ICI destinată pregătirii unei reuniuni cu Shell prevăzute în jurul lunii mai 1983 ar menționa că Shell „a acceptat pentru Europa Occidentală niveluri ale cotelor de 39,5 kt/tr. pentru primul și al doilea trimestru din 1983”.

243 Decizia (punctul 63 al treilea paragraf) afirmă că un document găsit la Shell confirmă că s-a încheiat un acord, din moment ce această întreprindere a făcut eforturi să nu depășească propria cotă. Acest document confirmă de asemenea că un sistem de reglementare a volumelor a continuat să se aplice în al doilea trimestru din 1983 în măsura în care, pentru a-și menține cota de piață în jur de 11 % în al doilea trimestru, societățile naționale de vânzări din grupul Shell au primit ordinul de a-și reduce vânzările. Existența acestui acord este confirmată de procesul-verbal al reuniunii din 1 iunie 1983, care, deși nu precizează cotele, menționează un schimb de informații care a avut loc între „experți” cu privire la tonajele vândute de fiecare producător în luna precedentă, ceea ce pare să indice că era în funcțiune un sistem de cote (decizie, punctul 64).

244 Decizia (punctul 65) arată că, deși nu s-a instituit niciodată un sistem de penalizare pentru depășirea cotelor, sistemul în temeiul căruia fiecare producător prezenta în cadrul reuniunilor rapoarte privind tonajul vândut în cursul lunii precedente, expunându-se astfel la eventuale critici din partea altor producători pe motiv că a dat dovadă de indisciplină, ar fi împins producătorii să respecte cota care le fusese atribuită.

b) Argumentele părților

245 În opinia reclamantei, decizia le reproșează societăților Shell nu numai faptul că participaseră la o inițiativă privind prețurile în iulie 1983, ci și faptul că s-au aflat la originea acestei inițiative. În răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, reclamanta ar fi răspuns deja că acest reproș nu se bazează pe nicio dovadă obiectivă. Deși este adevărat că o reuniune a celor „patru mari” (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 101) s-a ținut la 19 mai 1983, reclamanta decisese deja propriul preț țintă înaintea reuniunii; în plus, ea nu s-a angajat în cursul acestei reuniuni să ia o inițiativă privind prețurile și nu era, de altfel, în măsură să facă acest lucru în perioada respectivă din moment ce nu discutase încă cu societățile de exploatare (ea nu s-ar fi întâlnit cu acestea din urmă decât în cursul lunii iunie, adică după data reuniunii producătorilor). Aceasta nu participase la reuniunea producătorilor din 1 iunie 1983 în cursul căreia s-ar fi decis inițiativa privind prețurile incriminată de Comisie, iar procesul-verbal al acestei reuniuni (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 40) nu ar putea reflecta corect poziția sa, care fusese exprimată inexact de un alt producător. Deși un proces-verbal al ICI menționează sprijinul reclamantei față de această inițiativă (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 40), acesta ar fi contrazis de o altă notă a ICI care relatează discuțiile care au avut loc între cei „patru mari” la 19 mai (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 101), dar pe care Comisia nu a luat-o în considerare deoarece îi demonta teza. Pe de altă parte, articolul privind prețurile polipropilenei (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 41) pe care reclamanta avea în vedere, în mod autonom, să îl propună pentru ECN, ar fi fost un articol general în care Shell nu avea intenția să se refere la un preț specific. Cu siguranță, acesta ar fi cuprins, la cererea ECN, indicații mai precise, însă prețurile țintă pe care Shell își propunea să le atingă ar fi fost mai ridicate decât cele care se pretinde că ar fi fost convenite între producători.

246 Pe de altă parte, reclamanta susține că își demonstrase comportamentul independent în materie de prețuri.

247 În ceea ce privește cotele, reclamanta susține că reducerile de volum convenite în 1983 au rezultat nu din acordurile între producători, ci dintr-o decizie autonomă a societăților Shell în vederea majorării prețurilor. Astfel, ea îi răspunde Comisiei, care afirmă că deși Shell dusesse în mod real o politică independentă de reducere a vânzărilor sale, vânzările sale țintă ar fi fost stabilite nu în cote de piață (a se vedea anexele 50–54, comunicarea specifică privind obiecțiunile Shell), ci în tone, că dacă țintele sale ar fi fost stabilite în valoare absolută, ea ar fi fost obligată, în caz de reducere a cererii globale în raport cu previziunile, să majoreze cota sa de piață cu riscul de a declanșa un război al prețurilor cu ceilalți producători. Ea invită Comisia să dovedească, sub forma mărturiei unui expert economic independent, temeinicia „teoriei” economice prezentate în apărarea sa. Ea adaugă că faptul că a sperat - însă nu s-a așteptat - că ceilalți producători vor duce ca și ea o politică de stabilizare a cotelor de piață nu ar putea să însemne că ea era parte la o înțelegere.

248 Ea susține că nu s-a pus niciodată problema cotelor în cursul reuniunilor „preliminare” sau al reuniunilor locale la care reclamanta sau alte societăți din grupul Shell au putut participa. Comisia nu ar fi îndreptățită să pretindă, având în vedere o notă a ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 87), că reclamanta ar fi declarat societății ICI că, în opinia sa, Shell, ICI și Hoechst trebuiau să aibă fiecare o cotă de 11 % pentru 1983. În realitate, nicio societate Shell nu ar fi menționat nimănui o astfel de dorință și o analiză atentă a acestei note a ICI ar arăta că această dorință i-a fost atribuită societății Shell de un alt producător, astfel cum ar arăta faptul că cifra atribuită societății Shell este încercuită. Același lucru se aplică și în cazul tabelului ICI referitor la aspirațiile fiecărui producător pentru 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 84), în care ar figura un semn de întrebare lângă cifra atribuită societății Shell. Pe de altă parte, într-un manuscris al ICI referitor la aceeași perioadă (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 99), Comisia ar fi confundat cuvântul „L.”, angajat al SCITCO, cu „have”.

249 Reclamanta arată că nu trebuiau stabilite cotele decât în caz de adoptare a unui sistem compensatoriu. Întrucât societățile Shell au refuzat să participe la un astfel de sistem, acesta nu ar fi putut fi adoptat.

250 Conform reclamantei, Comisia persistă în eroare și continuă să trateze țintele pentru volumele interne ale societăților Shell drept cote convenite colectiv cu ceilalți producători. În perioada respectivă, societățile Shell își fixaseră, în mod independent, o țintă de 11 % din piața Europei de Vest. Planurile și bugetele corespunzătoare pentru primul trimestru al anului 1983 ar fi fost stabilite înainte ca vânzările țintă atribuite societăților Shell în cursul reuniunilor să fie cunoscute și, în consecință, acestea ar fi fost menținute.

251 Pentru al doilea trimestru din 1983, ea susține că, deși se prevăzuse o reducere a vânzărilor în cadrul grupului Shell (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 90 și 94; comunicarea specifică privind obiecțiunile, Shell, anexele 53 și 54), aceasta ar fi fost pentru respectarea volumului țintă convenit în mod independent în interiorul grupului și nu pentru a respecta pretensele cote convenite cu ceilalți producători.

252 Comisia răspunde că este prea puțin important de știut dacă Shell își stabilise deja un preț țintă anterior reuniunii din 19 mai 1983 din moment ce s-ar fi stabilit că, la finalul acestei reuniuni, cei „patru mari” ajunseseră la o poziție comună, astfel cum se arată în răspunsul ICI la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8). În cursul reuniunii producătorilor din 1 iunie 1983, aceștia ar fi fost informați cu privire la intențiile societății Shell, în special cu privire la articolul pe care aceasta își propunea să îl publice în ECN pentru a-și face cunoscute intențiile în privința majorării prețurilor (comunicarea

generală privind obiecțiunile, anexa 40). Faptul că ținta anunțată de Shell în articol este ușor mai mare decât prețul țintă stabilit la finalul reuniunii din 1 iunie trebuie apreciat, conform Comisiei, ținând seama de faptul că anunțarea unui preț ușor mai mare decât prețul așteptat constituie o practică comercială curentă.

253 Pe de altă parte, Comisia subliniază că nu trebuie exclusă posibilitatea unor contacte între Shell și societățile de exploatare înainte de 1 iunie și că, în orice caz, acestea din urmă erau favorabile unei majorări a prețurilor, cu condiția ca aceasta să nu se traducă printr-o scădere a volumelor vânzărilor (anexa 15, răspunsul Shell, comunicarea privind obiecțiunile).

254 Comisia subliniază că, în pofida scepticismului său față de sistemul de cote (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64), reclamanta a participat la reuniunile preliminare ale celor „patru mari” și că societățile de exploatare din grupul Shell au participat la reuniuni locale (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 10; comunicarea specifică privind obiecțiunile Shell, anexa 18) în anumite țări. Numeroase documente (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 8, 64, 95–97 și 99–101) ar dovedi că, în cursul acestor reuniuni, discuțiile se purtau pe subiecte indisociabil legate de cote. Ea ar fi declarat societății ICI în 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 87 și 99) că s-ar mulțumi cu o cotă de piață de 11–12 % și ar fi propus pentru anul respectiv atribuirea unei cote de 11 % pentru ICI, Shell și Hoescht (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 87). Această propunere nu a fost făcută în cadrul unui sistem de compensare, ci al unui „acord-cadru” cu privire la cotele pentru 1983. Comisia arată că reclamanta afirmă că sistemul de compensare a eșuat din cauza refuzului societății Shell de a participa la acesta, ceea ce ar arăta că înțelegerea nu ar fi putut funcționa fără participarea Shell. Comisia susține că în manuscris (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 99), trebuie să se citească „L.” și nu „have” din rațiuni gramaticale și deoarece conținutul documentului este similar celui al unui alt document (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 87) în care numele L. apare în mod incontestabil. Reclamanta ar fi determinat societățile de exploatare să accepte și să aplice această politică de limitare a volumului (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 90 și 94; obiecțiuni specifice Shell, anexele 53 și 54). Cu toate că a știut în mod pertinent că era vorba despre o înțelegere (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 37), ea ar fi dat totuși informații celorlalți participanți la înțelegere și, la rândul său, a primit informații. Astfel, a avut cunoștință de evaluarea pe care „experții” au făcut-o cu privire la piață pentru primul și al doilea trimestru al anului 1983 și și-a adaptat țintele în funcție de cota care îi era alocată.

c) Aprecierea Tribunalului

255 Tribunalul reamintește că participarea reclamantei la inițiativele privind prețurile și la sistemul de cote în anul 1983 trebuie analizată în lumina contactelor pe care reclamanta le-a menținut cu participanții la reuniunile „patronilor” și „experților” și, mai ales, în lumina participării frecvente a societăților de exploatare din grupul Shell la reuniunile locale și a frecvenței prezenței reclamantei la reuniunile celor „patru mari” destinate pregătirii reuniunilor „patronilor” și „experților”.

256 În ceea ce privește inițiativa privind prețurile din iulie–noiembrie 1983, Tribunalul constată că prețul țintă de 1,85 DM/kg pentru 1 iulie 1983 nu a fost stabilit la reuniunea din 1 iunie 1983, ci doar a fost confirmat în cadrul acestei reuniuni, astfel cum se arată în procesul-verbal al acesteia, conform căruia „Those present reaffirmed complete commitment to the 1.85 move to be achieved by 1st July. „Shell was reported to have committed themselves to the move and would lead publicly in ECN” („Părțile prezente și-au reafirmat angajamentul deplin față de majorarea la 1,85 pentru 1 iulie. S-a spus despre Shell că s-a angajat în această

mişcare și că o va anunța public în ECN”; comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 40). Acest preț țintă a fost convenit în cursul reuniunii celor „patru mari” din 19 mai 1983, astfel cum reiese din lectura combinată a procesului-verbal al acesteia și a procesului-verbal al reuniunii din 1 iunie 1983. În procesul-verbal al reuniunii din 19 mai 1983 se precizează în acest sens: „Shell to lead - ECN 2 weeks. ICI informed / S. Shell B. (L.’s boss) - commitment - but not absolute » [„Shell la conducere - ECN în 2 săptămâni - ICI la curent/ S. Shell B. (patronul L.) - angajament - dar nu absolut”]; comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 101]. Obiectivul menționat a fost ulterior propus în reuniunea „patronilor” din 20 mai 1983, în cursul căreia a fost adoptat de toți producătorii. În urma acestei reuniuni, un memorandum al Shell France din 25 mai 1983 (anexa Shell C1, scrisoarea din 29 martie 1985) a menționat prețuri identice prețurilor țintă definite în cursul reuniunii din 20 mai și instrucțiunilor privind prețurile date de DSM în aceeași zi, de ICI cu două zile mai devreme și de BASF cu două zile mai târziu, pentru categoriile rafie, homopolimer și copolimer. Un memorandum al Shell UK din 24 iunie 1983 (anexa Shell C2, scrisoarea din 29 martie 1985) menționează de asemenea prețuri identice, mai puțin în ceea ce privește copolimerii, pentru care se menționează un preț de 550 UKL/tonă, în timp ce alți producători anunță un preț de 560 UKL/tonă. Tribunalul consideră că faptul că prețul copolimerilor era puțin mai mic decât cel cerut de ceilalți producători în singurul memorandum din 24 iunie 1983 nu este de natură să infirmare participarea reclamantei la această inițiativă privind prețurile, în măsura în care reducerea țintei pentru acest produs survine încă o dată în săptămâna precedentă datei punerii în aplicare a majorării decise. În afară de aceasta, faptul că prețul anunțat în ediția ECN din 13 iunie 1983 este puțin mai mare decât prețul țintă convenit (1,90 DM/kg în loc de 1,85 DM/kg) rezultă dintr-o intenție identică celei exprimate de Shell în nota sa din 24 iunie 1983 de a anunța clienților majorări mai mari decât cele prevăzute în realitate.

257 Din considerentele precedente rezultă că reclamanta nu a prezentat elemente de natură să infirme constatările de fapt efectuate de Comisie la punctele 47–49 din decizie.

258 În ceea ce privește întrebarea dacă reclamanta a fost la originea inițiativei privind prețurile, Tribunalul reamintește că o lectură combinată a procesului-verbal al reuniunii celor „patru mari” din 19 mai 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 101) și a procesului-verbal al reuniunii din 1 iunie 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 40) permite să se considere că cei „patru mari” se află la originea inițiativei privind prețurile din iulie 1983 și că aceștia au convenit între ei că Shell va fi cea care va face publică această inițiativă prin intermediul unui articol care urmează să apară în ECN. Trebuie să se sublinieze că faptul că expresia „L. in principle only” („L. doar în principiu”) figurează în procesul-verbal al reuniunii din 19 mai 1983 nu este de natură să infirmare această constatare, în măsura în care îi este anexată o notă în care se precizează: „B. (L.’s boss) - commitment - but not absolute.” [„B. (patronul L.) - angajament - însă nu absolut”], ceea ce înseamnă că reclamanta s-a angajat, însă avea nevoie să reia contactul cu societățile de exploatare din grupul Shell pentru a-și putea da acordul definitiv. În această privință, instrucțiunile privind prețurile date de reclamantă și articolul apărut în ECN demonstrează că reclamanta a obținut acordul societăților de exploatare respective, între timp, chiar dacă ea susține contrariul fără a aduce o dovadă. Afirmatia reclamantei, conform căreia articolul pe care își propusese inițial să îl publice în ECN trebuia să fie un articol general care să nu facă trimitere la un preț specific, nu este pertinentă din moment ce articolul care a fost publicat efectiv se referea la un preț specific.

259 Rezultă că reclamanta a aplicat inițiativa privind prețurile din iulie 1983 împreună cu ceilalți trei mari producători.

260 În ceea ce privește participarea reclamantei la obținerea unui preț țintă pentru luna septembrie 1983, Tribunalul consideră că, în mod îndreptățit, Comisia a dedus această participare din concordanța prețurilor din memorandumul Shell UK din 11 august 1983 (anexa Shell I, scrisoarea din 29 martie 1985) cu instrucțiunile privind prețurile date de alți producători pentru 1 septembrie 1983. Astfel, acest memorandum a fost redactat în ziua următoare unei reuniuni a „experților” și în săptămâna care a urmat instrucțiunilor concordante ale BASF, Hercules, ICI, Linz și Saga. Trebuie să se precizeze că, în mod contrar afirmațiilor reclamantei, acest memorandum prevede pentru 1 septembrie un preț identic cu cel al majorității producătorilor (Shell face confuzie între prețul său pentru august și cel pentru septembrie). Faptul că Shell UK a corectat aceste instrucțiuni la 31 august, chiar cu o zi înainte de intrarea lor în vigoare, nu permite infirmarea participării sale la această inițiativă din motivele expuse anterior.

261 În ceea ce privește finalul acestei inițiative privind prețurile, Tribunalul constată că, din lectura combinată a tabelului 7M, a punctului 50 și a dispozitivului deciziei, reclamantei i se reproșează participarea la această inițiativă în cursul lunilor octombrie și noiembrie 1983. Astfel, trebuie să se considere că reclamanta se numără printre producătorii la care s-au descoperit instrucțiuni privind prețurile care arată că se decisese continuarea elanului din luna septembrie, cu noi etape, pe baza a 2,10 DM/kg pentru rafie la 1 octombrie și a unei majorări la 2,25 DM/kg la 1 noiembrie întrucât numele său figurează în tabelul 7M din decizie în care se compară instrucțiunile privind prețurile date de diverșii producători pentru luna octombrie. Această interpretare a punctului 50 ultimul paragraf din decizie se coroborează cu dispozitivul acesteia, în care se constată că Shell a încălcat articolul 85 alineatul (1) din Tratatul CEE până în noiembrie 1983 cel puțin, cu toate că, pentru lunile octombrie și noiembrie, singurul comportament care li se impută întreprinderilor destinate ale deciziei este participarea lor la inițiativa privind prețurile.

262 Tribunalul constată că singurul element de probă furnizat de Comisie în vederea stabilirii participării reclamantei la această inițiativă este un memorandum al Shell UK din 21 septembrie 1983, menționat în tabelul 7M din decizie. În acest tabel, această instrucțiune privind prețurile este pusă în paralel cu instrucțiunile privind prețurile date de alți producători, fie pentru 1 octombrie (BASF, Hoechst, Hüls și ICI), fie pentru octombrie, fără altă precizare (ATO, Hercules, Linz, Monte și Solvay). În coloana consacrată reclamantei figurează două prețuri, cel de al doilea corespunzând exact prețului cerut de ceilalți producători, iar primul fiind semnificativ mai mic, fără altă explicație. În urma lecturii acestui document, se pare că primul preț constituie o instrucțiune privind prețurile pentru 1 octombrie, în timp ce al doilea, care este singurul care corespunde prețului cerut de ceilalți producători pentru luna octombrie 1983 trebuie să intre în vigoare la 31 octombrie. Prin urmare, trebuie să se considere că decizia dă o impresie de concordanță înșelătoare între instrucțiunea privind prețurile a reclamantei și cele date de ceilalți producători. În afară de aceasta, Tribunalul constată că, în tabelul 7N care reia instrucțiunile privind prețurile ale diferiților producători destinate să intre în vigoare fie la 1 noiembrie (BASF, Hoechst, Hüls), fie în cursul lunii noiembrie (Hercules, ICI, Linz, Monte și Solvay), Comisia nu a inclus nicio instrucțiune privind prețurile dată de reclamantă, cu toate că partea instrucțiunii privind prețurile specifică reclamantei destinată să intre în vigoare la 31 octombrie ar fi trebuit comparată cu instrucțiunile privind prețurile date de ceilalți producători pentru 1 noiembrie. O astfel de comparație arată că prețurile cerute de reclamantă pentru 31 octombrie sunt vizibil mai mici decât cele cerute de ceilalți producători pentru 1 noiembrie 1983. În consecință, prin faptul că nu a menționat instrucțiunea reclamantei privind prețurile din 21 septembrie 1983 în tabelul 7N, Comisia a omis să arate diferența dintre instrucțiunile reclamantei privind prețurile și cele ale celorlalți producători.

263 Rezultă că participarea reclamantei la inițiativa privind prețurile din iulie–noiembrie 1983 în cursul lunilor octombrie și noiembrie nu a fost stabilită corespunzător cerințelor legale de către Comisie.

264 Pe de altă parte, trebuie reamintit faptul că participarea reclamantei la sistemul de „account leadership” în cursul ultimelor luni din anul 1982 și în prima jumătate a anului 1983 a fost stabilită corespunzător cerințelor legale de către Comisie.

265 În ceea ce privește cotele, Tribunalul constată că din documentele prezentate de Comisie (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 33, 85 și 87) rezultă că la sfârșitul anului 1982 și începutul anului 1983 producătorii de polipropilenă au discutat despre un sistem de cote pentru anul 1983 și că reclamanta a furnizat în acest context date referitoare la propriile vânzări, precum și că aceasta a participat astfel la negocierile organizate în vederea instituirii unui regim de cote pentru anul 1983.

266 Cu privire la întrebarea dacă negocierile respective s-au încheiat cu succes pentru primele două trimestre din 1983, astfel cum afirmă decizia (punctul 63 al treilea paragraf și punctul 64), Tribunalul subliniază că rezultă din procesul-verbal al reuniunii din 1 iunie 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 40), la care reclamanta nu a participat, că 10 producători au raportat în cursul reuniunii cifrele lor de vânzări din luna mai. Pe de altă parte, în procesul-verbal al unei reuniuni interne a grupului Shell din 17 martie 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 90) se precizează că:

„... and would lead to a market share of approaching 12 % and well above the agreed Shell target of 11 %. Accordingly the following reduced sales targets were set and agreed by the integrated companies”.

(„... și ar conduce la o cotă de piață apropiată de 12 % și mult peste ținta Shell convenită, de 11 %. De aceea, societățile din grup au fixat și au convenit următoarele ținte de vânzări, mai reduse.”)

Sunt comunicate noile tonaje, după care se precizează că

„this would be 11.2 Pct of a market of 395 kt. The situation will be monitored carefully and any change from this agreed plan would need to be discussed beforehand with the other PIMs members”.

(„asta ar reprezenta 11,2 % dintr-o piață de 395 kt. Situația va fi monitorizată atent și orice abatere față de planul convenit va trebui să fie discutată în prealabil cu ceilalți membri ai PIMs”).

267 În această privință, Tribunalul constată că a fost corectă deducția Comisiei din cele două documente combinate, conform căreia negocierile dintre producători conduseseră la instituirea unui sistem de cote. Nota internă a grupului Shell arată că întreprinderea solicita propriilor societăți naționale de vânzări să își reducă vânzările nu pentru a determina diminuarea volumului global de vânzări al grupului Shell, ci pentru a limita la 11 % cota de piață globală a grupului. O asemenea limitare exprimată în termenii unei cote de piață nu poate fi justificată decât în cadrul unui sistem de cote. De asemenea, procesul-verbal al reuniunii din 1 iunie 1983 constituie o dovadă suplimentară a existenței sistemului respectiv, căci un schimb de informații privind vânzările lunare ale diverșilor producători are ca scop principal controlarea respectării angajamentelor asumate.

268 În cele din urmă, trebuie subliniat că cifra de 11 % reprezentând cota de piață a Shell apare nu numai în nota internă a Shell, ci și în alte două documente, respectiv, pe de o parte, o notă internă a societății ICI, în care această societate precizează că Shell a propus această cifră pentru sine, pentru Hoechst și ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 87), iar pe de altă parte, procesul-verbal întocmit de ICI al reuniunii din 29 noiembrie 1982 dintre ICI și Shell, în cursul căreia s-a menționat propunerea anterioară (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 99).

269 Din considerentele precedente rezultă că astfel Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale, mai puțin în ceea ce privește lunile octombrie și noiembrie 1983, că reclamanta se număra printre producătorii de polipropilenă între care au apărut intenții comune privind inițiativa de prețuri din iulie–noiembrie 1983, cu privire la măsurile pentru facilitarea punerii în aplicare a inițiativelor privind prețurile și la volumele țintă ale vânzărilor pentru primele două trimestre din anul 1983.

D — Aprecierea argumentelor generale

270 Reclamanta susține la modul general că argumentele referitoare la o anumită acțiune nu pot fi respinse de Comisie prin invocarea unui presupus acord-cadru întrucât s-ar pune problema chiar a stabilirii existenței acestui acord-cadru prin stabilirea participării societăților Shell la anumite acțiuni. Ea subliniază, în replica sa, că Comisia nu își susține în niciun fel concluzia potrivit căreia societățile de exploatare din grupul Shell ar fi acceptat și pus în aplicare prețurile propuse sau ar fi participat la un sistem de cote, a cărui existență nu ar fi dovedită nici direct, nici indirect, dar la care Comisia ar fi trebuit să recurgă pentru a compensa caracterul slab al probelor de care dispune în ceea ce privește pretensele încălcări.

271 Astfel, reclamanta susține că, prin afirmația că producătorii au invitat întregul lor personal de vânzări să realizeze prețurile țintă convenite în cursul reuniunilor (decizie, punctul 74), Comisia desconsideră structura grupului Shell. Reclamanta precizează că societățile de exploatare din grup care produc sau furnizează polipropilenă în CEE dispun de o puternică autonomie și că Shell joacă un rol de consiliere și de recomandare în ceea ce le privește, însă nu are putere de constrângere asupra acestora; că punctele de vedere ale Shell și ale societăților de exploatare pot fi diferite, acestea din urmă putând, de exemplu, să prefere menținerea volumului lor de producție în detrimentul prețurilor și că aceste elemente au avut consecințe asupra relațiilor Shell cu ceilalți producători de polipropilenă. Shell nu era în măsură să le impună societăților de exploatare din grupul Shell aplicarea unui anumit preț țintă și se afla în imposibilitatea de a-și asuma un angajament în numele respectivelor societăți.

272 Mai mult, ea arată că, atunci când descrie inițiativele privind prețurile, Comisia tratează cazul Shell ca și când toate societățile de exploatare din grup ar fi acceptat și pus în aplicare prețurile convenite și ar fi dat instrucțiuni privind prețurile în acest sens, cu toate că, în aproape toate cazurile, ea făcea trimitere numai la comunicările pe care Shell UK sau ocazional Shell le-au adresat personalului lor de vânzări. Nu se poate deduce, cu riscul unei generalizări excesive, că toate societățile de exploatare ale din grupul Shell au acționat în același mod.

273 Reclamanta adaugă că, întrucât decizia le impută producătorilor faptul că „au introdus majorări simultane de prețuri prin punerea în aplicare a țintelor”, Comisia nu ar putea pretinde în memoriul său în apărare că este suficient faptul că Shell a comunicat prețuri societăților de exploatare, chiar dacă aceste societăți nici n-au acceptat, nici n-au pus în aplicare

instrucțiunile care le fuseseră date. O astfel de afirmație ar fi contrară articolului 1 litera (d) din decizie, care precizează „[...] au introdus majorări simultane aplicând prețurile țintă”.

274 Ea susține, de asemenea, că diferența între prețurile pe care le-a practicat efectiv pe piață și prețurile țintă demonstrează că și-a stabilit comportamentul în mod complet independent.

275 Reclamanta susține că, în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, a respins toate acuzațiile Comisiei, conform cărora societățile din grupul Shell erau părți la acordurile privind cotele, susținând în special că aceste societăți își stabileau în mod autonom țintele pentru volum, că stabilirea bugetelor acestora și a planurilor lor în materie de producție și de vânzare preceda în general reuniunile și nu era, ulterior, repusă în discuție în urma rezultatelor acestor reuniuni, chiar și atunci când cota de piață atribuită societății Shell de alți producători depășea cota țintă pe care și-o stabilise Shell, că cifrele prevăzute de societăți și volumele vânzărilor realizate erau semnificativ diferite de cele atribuite grupului Shell de ceilalți producători și, în fine, că societățile din grupul Shell nu participaseră la reuniuni și că Shell nu avea cunoștință de cotele atribuite celorlalți producători și nu schimba informații cu aceștia. Astfel, conform reclamantei, societățile din grupul Shell aplicau o politică proprie, stabilită în mod complet independent, în ceea ce privește volumul vânzărilor lor.

276 Comisia răspunde, mai întâi, că nu îi impută societății Shell faptul că s-a angajat în activitățile descrise la articolul 1 literele (a)–(e) din decizie. Pe de altă parte, ea afirmă că Shell a fost implicată în acordul global în temeiul căruia producătorii s-ar fi angajat în activitățile menționate mai sus și că, prin urmare, nu s-ar putea sustrage răspunderii care îi revine demonstrând că era mai puțin entuziastă sau mai puțin cooperantă în ceea ce privește anumite acțiuni sau că nu a asistat la anumite tipuri de reuniuni (decizie, punctele 81 și 83).

277 Potrivit Comisiei, este irelevant dacă Shell era în măsură să „constrângă” societățile de exploatare sau dacă aceasta le dădea „doar îndrumări” pe care acestea nu le puteau ignora cu ușurință. Structura descentralizată a grupului Shell nu ar fi constituit în niciun fel un obstacol în calea încheierii și punerii în aplicare a înțelegerii, astfel cum s-ar arăta într-un document care descrie canalul de instrucțiuni care unește Shell de societățile de exploatare din grupul Shell (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 96). Atunci când pretinde că structura exactă a grupului Shell a fost desconsiderată de Comisie, reclamanta exagerează importanța anumitor expresii scoase din context. În realitate, documentele furnizate de Comisie ar arăta că reclamanta își alinia politica de prețuri la țintele care se stabileau în cursul reuniunilor și pe care le cunoștea perfect prin intermediul contactelor cu ICI și că dădea recomandări în acest sens societăților de exploatare, care nu le puteau considera nule și neavenite.

278 Comisia subliniază că faptul că o societate de exploatare din grupul Shell a decis în cele din urmă să aplice un preț mai mic nu ar putea însemna că Shell nu începuse prin acceptarea prețului țintă, intenția de a trișa putând explica faptul că prețul țintă nu a fost respectat. În acest sens, Comisia susține, la modul general, că nu urmărește să demonstreze că prețurile țintă reușeau mereu să se impună pe piață sau erau tot timpul acceptate de societățile de exploatare, ci doar că erau stabilite și aplicate în mod concertat, fapt care face obiectul articolului 1 litera (d) din decizie, care le reproșează producătorilor faptul că au efectuat majorări simultane „ca ținte”. Conform reclamantei, autonomia serviciilor de vânzări, în măsura în care aceasta ar genera diferențe între prețurile practicate, ar face ca acordurile încheiate între organele centrale ale diverselor întreprinderi să fie lipsite de orice relevanță în raport cu dreptul concurenței.

279 Comisia susține că Shell a adresat societăților de exploatare recomandări în vederea limitării vânzărilor acestora și recunoaște că este puțin important faptul că limitarea a fost exprimată în volume sau în cote de piață. Aceasta ar dovedi că reclamanta avea certitudinea sau, cel puțin, putea conta pe faptul - și nu spera doar - că ceilalți producători vor urma aceeași politică de limitare, cu atât mai mult cu cât Shell ar afirma că societățile de exploatare și-ar centra politica mai degrabă pe cantități, decât pe prețuri.

280 Tribunalul consideră că structura grupului Shell și locul reclamantei în cadrul acesteia nu au constituit un obstacol în calea participării sale la inițiativele privind prețurile, la sistemul de „account leadership” și la sistemul de cote. Într-adevăr, rezultă dintr-o simplă analiză a structurii grupului Shell că reclamanta are, în esență, două misiuni: pe de o parte, este responsabilă de prezidarea reuniunilor PSBU (Polyolefins Strategic Business Unit), care reunește, pe lângă reclamantă, societățile de exploatare din grupul Shell (anexa 5, p. 3) și care este responsabilă de elaborarea strategiei (pe termen lung) în cadrul căreia societățile de exploatare din grup își definesc propria strategie pe propria răspundere. Pe de altă parte, aceasta are ca misiune consilierea societăților de exploatare în raport cu situația pieței.

281 În consecință, Tribunalul consideră că reclamanta intervenea atât în elaborarea politicii pe termen lung a societăților de exploatare, cât și în politica lor pe termen scurt. Deși este adevărat că reclamanta nu putea impune decizii nici într-un domeniu, nici în celălalt, nu este mai puțin adevărat că, având în vedere interesele convergente la nivel global ale diferitelor societăți de exploatare din grup și interesele convergente ale grupului Shell și ale altor producători - și anume obținerea unei majorări a nivelului general al prețurilor, încetarea unor concesiuni la nivelul volumelor vânzărilor - nu era necesar, pentru ca reclamanta să poată transmite opiniile sale societăților de exploatare, să dispună de o putere de coerciție asupra acestora. Cu atât mai mult cu cât aceste societăți de exploatare știau că „sfaturile” pe care i le adresa reclamanta erau întemeiate pe ținte convenite de producătorii de polipropilenă. Astfel, reclamanta a declarat în răspunsul său la solicitarea de informații:

„ICI often communicated to SCITCO 'target prices' for certain polypropylene grades in the local currencies of the Western European market. It was understood by SCITCO that such 'target prices' were those which had been prepared at 'bosses' or 'experts' meetings - SCITCO do not know which.”

(„ICI comunica frecvent companiei SCITCO «prețuri țintă» pentru anumite calități de polipropilenă. Aceste prețuri erau exprimate în monedele naționale ale pieței din Europa de Vest. SCITCO a considerat că aceste „prețuri țintă” erau cele care fuseseră stabilite în cursul reuniunilor „patronilor” sau „experților”. SCITCO nu știe despre ce reuniuni este vorba.”)

În plus, societățile de exploatare din grupul Shell participau la reuniuni locale cu reprezentanți ai altor producători, reuniuni care erau dedicate punerii în aplicare a prețurilor țintă convenite.

282 Această analiză este coroborată, nu infirmată, de dificultățile întâmpinate ocazional de reclamantă atunci când era necesar să se discute cu privire la un sistem de compensare care necesita concesiuni importante din partea societăților de exploatare din grupul Shell. Confruntată cu astfel de dificultăți în octombrie 1982, reclamanta le-a menționat concurenților săi și a arătat cum intenționa să le rezolve. Astfel, se poate citi într-o notă a ICI din 18 octombrie 1982, intitulată „Polypropylene Compensation Scheme” („Sistemul de compensare în sectorul polipropilenei”) (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 96) că:

„L. of SCITCO said that he & his colleagues were under pressure to improve margins on PP and that he would be willing to attend meetings of the big four but not wider gatherings. The problems of the Shell organisation were discussed and whilst the local companies were autonomous L. requested that approaches should be channelled through SCITCO. He had not been able to meet with J., V. L., etc. before this meeting but had agreement to talk about a compensation scheme. L. would be meeting with J. & others on 20/10/82 ...

L. raised the problem of not having any centralised profit centre but after discussion accepted that it was really up to Shell to agree internally who would draw or conversely provide any compensation.”

(„L. din cadrul SCITCO a afirmat că el și colegii săi erau supuși unor presiuni pentru a majora marjele privind polipropilena și că ar fi dispus să participe la reuniunile celor „patru mari”, însă nu și la reuniuni mai ample. Problemele organizației Shell au făcut obiectul unor discuții și, deși societățile locale sunt autonome, L. a cerut ca abordările să fie canalizate prin intermediul SCITCO. El nu a putut să se întâlnească cu J., V. L. etc. înainte de această reuniune, însă a fost autorizat să discute despre un sistem de compensare. L. urma să se întâlnească cu J. și ceilalți la 20 octombrie 1982 [...]

L. a ridicat problema legată de lipsa unui organism care să centralizeze beneficiile, însă în urma discuțiilor a admis că de fapt societății Shell îi revine sarcina să convină la nivel intern de la cine ar primi sau, invers, cui i-ar furniza compensarea.”)

În această privință, trebuie arătat că reuniunea din 20 octombrie 1982 a avut într-adevăr loc, chiar dacă procesul-verbal nu a fost prezentat, din moment ce atunci s-a aprobat procesul-verbal al reuniunii din 7 septembrie 1982, astfel cum atestă data „20/10/1982” care apare pe acesta din urmă.

283 Rezultă din ceea ce precedă că organizarea internă a grupului Shell nu a creat un obstacol în calea participării reclamantei la inițiative privind prețurile, la sistemul de „account leadership” și la sistemul de cote.

284 În ceea ce privește prețurile practicate de reclamantă pe piață, trebuie să se arate că decizia nu afirmă nicăieri că reclamanta a practicat prețuri corespunzătoare întotdeauna prețurilor țintă stabilite de producători, ceea ce arată că actul atacat nu se bazează nici pe punerea în aplicare de către reclamantă a acestor ținte pe piață pentru a dovedi participarea acesteia la inițiativele privind prețurile.

285 Tribunalul constată că reclamanta a afirmat, fără dovezi, că societățile Shell își stabileau politica privind volumele vânzărilor în mod complet independent. Astfel, din constatările de fapt care precedă rezultă că reclamanta cunoștea cotele atribuite celorlalți producători, făcea schimb de informații cu aceștia și se menținea cu aceștia în contact periodic în special în vederea fixării unor ținte pentru volumele vânzărilor. Faptul că vânzările reclamantei nu au corespuns întotdeauna cotelor care îi fuseseră atribuite nu este relevant întrucât actul atacat nu se bazează pe punerea în aplicare efectivă de către reclamantă a sistemului de cote pe piață pentru a dovedi participarea acesteia la sistemul respectiv. Din această perspectivă, Tribunalul constată, pe de altă parte, că reclamanta afirmă fără a avea dovezi că stabilirea de către societățile Shell a bugetelor lor și a planurilor lor în materie de producție și de vânzări preceda în general reuniunile și nu era, ulterior, repusă în discuție în urma rezultatelor acestor reuniuni, chiar și atunci când cota de piață atribuită societății Shell de ceilalți producători depășea cota de piață țintă stabilită de Shell pentru ea însăși. Astfel, pentru anii 1979 și 1980, întrucât Comisia nu a putut preciza când fusese adoptat un sistem de cote, reclamanta nu

poate pretinde că societățile Shell își definiseră planurile și bugetele anterior reuniunilor în cursul cărora s-au încheiat acorduri privind cotele. Pentru anii 1981 și 1982, Comisia nu pretinde că fusese adoptat un sistem de cote care acoperea întregul an, ci doar că fusese convenit un sistem lunar temporar. Pentru 1983, argumentația reclamantei se bazează pe premisa eronată că cifra de 11 % drept cotă de piață pentru Shell care figura în nota internă a Shell din 17 martie 1983 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 90) ar fi fost definită în mod complet independent de către aceasta. Tribunalul reamintește că a constatat că nu acesta era cazul în speță.

286 Din considerentele precedente rezultă, în primul rând, că într-adevăr Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta se număra printre producătorii între care au apărut intenții comune privind prețurile minimale și diferitele inițiative privind prețurile menționate în decizie, cu excepția începutului inițiativei din ianuarie–mai 1981 și a sfârșitului inițiativei din iulie–noiembrie 1983.

287 Trebuie adăugat că a fost corectă deducția Comisiei din răspunsul societății ICI la solicitarea de informații, în care se precizează că „‘Target prices’ for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule...” („«Prețurile-țintă» pentru calitatea de bază a fiecăreia dintre principalele categorii de polipropilenă astfel cum au fost propuse periodic de către producători de la 1 ianuarie 1979 sunt prezentate în anexă [...]”), că aceste inițiative se încadrau într-un sistem de stabilire a prețurilor țintă.

288 Rezultă, în al doilea rând, că Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta se număra printre producătorii între care au apărut intenții comune privind măsurile pentru facilitarea punerii în aplicare a inițiativelor privind prețurile menționate în decizie.

289 Rezultă, în al treilea rând, că Comisia a stabilit corespunzător cerințelor legale că reclamanta se număra printre producătorii de polipropilenă între care au apărut intenții comune privind țintele pentru volumele vânzărilor pentru 1979, 1980 și prima jumătate a anului 1983, precum și privind limitarea vânzărilor lor lunare în raport cu o perioadă anterioară pentru anii 1981 și 1982 menționate în decizie.

290 Trebuie adăugat că, din cauza țintelor identice ale diverselor măsuri pentru limitarea volumelor vânzărilor - respectiv diminuarea presiunii exercitate asupra prețurilor prin oferta excedentară -, Comisia a fost îndreptățită să deducă faptul că acestea se încadrau într-un sistem de cote.

291 De asemenea, trebuie remarcat că pentru a putea sprijini constatările de fapt precedente, Comisia nu a avut nevoie să recurgă nici la documentul descoperit la sediul Solvay, datat 6 septembrie 1977 și menționat la punctul 16 penultimul paragraf din decizie, nici la documentele luate de la sediul ATO, menționate la punctul 15 litera (h) din decizie, pe care Comisia nu le comunicase reclamantei.

2. Aplicarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE

a) Actul atacat

292 Conform deciziei (dispozitiv, articolul 1), reclamanta a încălcat dispozițiile articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE prin faptul că participase, de la jumătatea anului 1977 până în noiembrie 1983 cel puțin, la un acord și o practică concertată datând de la jumătatea anului

1977, în conformitate cu care producătorii care furnizau polipropilenă pe teritoriul pieței comune: (a) s-au contactat și s-au întâlnit periodic (de la începutul anului 1981 de două ori pe lună) în cadrul unor reuniuni secrete, pentru a examina și defini politica lor comercială; (b) au stabilit periodic prețuri „țintă” (sau minimale) pentru vânzarea produsului respectiv în fiecare stat membru al Comunității; (c) au convenit diverse măsuri pentru a facilita aplicarea respectivelor prețuri țintă, inclusiv (și mai ales) limitări temporare ale producției, un schimb de informații detaliate privind livrările, desfășurarea unor reuniuni locale și, începând de la sfârșitul anului 1982, un sistem de „account management” având ca obiectiv punerea în aplicare a unor creșteri de prețuri pentru anumiți clienți; (d) au efectuat creșteri de prețuri simultane, în conformitate cu țintele respective și (e) și-au împărțit piața, atribuindu-i fiecărui producător o țintă sau o „cotă” anuală de vânzări (1979, 1980 și în cursul unei părți cel puțin a anului 1983) sau, în lipsa unui acord definitiv pentru un an întreg, obligând producătorii să își limiteze vânzările lunare în raport cu o perioadă anterioară (1981, 1982).

b) Argumentele părților

293 Reclamanta contestă săvârșirea diverselor încălcări menționate la articolul 1 literele (a)–(e) din decizie și consideră că, având în vedere caracterul presupus unic al încălcării, Comisia nu este în măsură să se abțină de la stabilirea participării Shell la fiecare dintre aceste încălcări. În acest sens, ea susține că noțiunea de acord-cadru nu îi poate fi de niciun ajutor Comisiei în măsura în care aceasta nu ar dispune de o dovadă a încheierii unui astfel de acord, alta decât încălcările specifice despre care pretinde că există.

294 Aceasta concluzionează că, presupunând că respectivele constatări de fapt din decizie sunt stabilite, acestea nu permit să se concluzioneze în niciun fel existența unei încălcări a articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE.

295 Comisia reamintește la rândul său că nu-i impută societății Shell faptul că s-a angajat în fiecare din activitățile descrise la articolul 1 literele (a)–(e) din decizie, ci faptul că a fost implicată într-un acord global în temeiul căruia producătorii s-ar fi angajat în activitățile menționate anterior. Acestea nu ar trebui considerate ca fiind o serie de încălcări distincte, ci ca elemente din cadrul unei încălcări continue. Toate probele ar trebui așadar considerate ca formând un ansamblu care stabilește participarea Shell la un acord global.

296 Astfel, Comisia arată că, deși trebuia să admită că reclamanta nu acceptase în întregime acest acord în toate aspectele sale, aceasta a menținut contacte strânse cu ceilalți mari producători pentru o lungă perioadă, că aceasta a susținut global diferitele planuri mergând până la a face propuneri precise și că s-a comportat în consecință, îndeplinind astfel cu prisosință criteriile de coordonare și de cooperare enunțate de Curte în Hotărârea din 16 decembrie 1975, Suiker Unie/Comisia, punctul 173, cauzele conexe 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, Rec., p. 1663), criterii care trebuie îndeplinite pentru existența unei practici concertate.

c) Aprecierea Tribunalului

297 Trebuie constatat că astfel Comisia a încadrat fiecare element de fapt reținut împotriva reclamantei fie ca acord, fie ca practică concertată în sensul articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE. Astfel, din lectura combinată a punctului 80 al doilea paragraf, a punctului 81 al treilea paragraf și a punctului 82 primul paragraf din decizie rezultă că, în principal, Comisia a calificat ca „acord” fiecare dintre aceste elemente diferite.

298 În același mod, din lectura combinată a punctului 86 al doilea și al treilea paragraf, a punctului 87 al treilea paragraf și a punctului 88 din decizie rezultă că în subsidiar Comisia a încadrat ca „practici concertate” elementele încălcării în cazurile în care acestea nu făceau posibilă concluzia că părțile se înțeleaseră în prealabil în privința unui plan comun pentru acțiunea lor pe piață, ci adoptaseră sau aderaseră la mecanisme cu caracter de coluziune care facilitau coordonarea politicilor lor comerciale sau care nu permiteau să se stabilească, din cauza caracterului complex al cartelului, faptul că unii producători își exprimaseră consimțământul formal pentru un comportament adoptat de ceilalți, arătându-și totodată sprijinul general pentru planul respectiv și acționând în consecință. Astfel, decizia a ajuns la concluzia că, în anumite privințe, constanta cooperare și coluziune între producători la punerea în aplicare a unui acord general poate prezenta anumite caracteristici specifice unei practici concertate.

299 Tribunalul constată că, întrucât din jurisprudența Curții reiese că, pentru a exista un acord în sensul articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE este suficient ca întreprinderile în cauză să își fi exprimat voința comună de a se comporta pe piață într-un mod stabilit (a se vedea Hotărârea din 15 iulie 1970, ACF Chemiefarma/Comisia, punctul 112, cauza 41/69, Rec., p. 661 și Hotărârea din 29 octombrie 1980, menționată anterior, cauzele conexe 209/78–215/78 și 218/78, Rec., p. 661, punctul 86), Comisia era îndreptățită să încadreze ca acorduri în sensul articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE intențiile comune ale reclamantei și celorlalți producători de polipropilenă pe care le-a stabilit corespunzător cerințelor legale și care vizau prețurile minimale din 1977, inițiativele privind prețurile, măsurile pentru facilitarea punerii în aplicare a inițiativelor privind prețurile, țintele pentru volumele vânzărilor pentru 1979, 1980 și pentru prima jumătate a anului 1983, precum și măsurile pentru limitarea vânzărilor lunare în raport cu o perioadă anterioară pentru anii 1981 și 1982.

300 Pentru a defini noțiunea de practică concertată, este necesar să se facă trimitere la jurisprudența Curții, din care reiese că criteriile de coordonare și cooperare pe care le-a stabilit anterior trebuie să fie înțelese în lumina concepției inerente dispozițiilor Tratatului CEE referitoare la concurență, conform căreia un operator economic trebuie să stabilească în mod autonom politica pe care intenționează să o urmeze pe piața comună. Cu toate că această condiție de autonomie nu exclude dreptul operatorilor economici de a se adapta în mod inteligent la comportamentul constatat sau anticipat al concurenților lor, ea exclude vehement contactul direct sau indirect între operatori ce are ca obiect sau ca efect fie influențarea comportamentului de pe piață al unui concurent actual sau potențial, fie informarea concurentului respectiv cu privire la comportamentul adoptat sau urmând a fi adoptat de operator pe piață (Hotărârea din 16 decembrie 1975, cauzele conexe 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, menționată anterior, punctele 173 și 174).

301 În speță, reclamanta i-a contactat pe ceilalți producători și a participat la reuniunile celor „patru mari”, iar societățile sale de exploatare au participat la reuniuni locale având ca obiect stabilirea țintelor pentru prețuri și volumele vânzărilor, contacte și reuniuni în cursul cărora concurenții făceau schimburi de informații privind prețurile pe care doreau să le vadă practicate pe piață, prețurile pe care ei intenționau să le practice, pragul lor de rentabilitate, limitele volumelor vânzărilor pe care le considerau necesare, cifrele lor de vânzări sau identitatea clienților lor. Prin participarea sa la aceste contacte și reuniuni, reclamanta a luat parte, împreună cu concurenții săi, la o concertare având ca obiect influențarea comportamentului acestora pe piață și dezvoltarea comportamentului pe care fiecare producător intenționa să îl adopte pe piață.

302 Astfel, reclamanta nu numai că a urmărit obiectivul de a elimina în avans incertitudinea referitoare la comportamentul viitor al concurenților săi, ci a trebuit inevitabil să ia în seamă,

în mod direct sau indirect, informațiile obținute în cadrul contactelor și reuniunilor respective pentru a stabili politica pe care intenționa să o aplice pe piață. De asemenea, concurenții acesteia inevitabil au luat în seamă, în mod direct sau indirect, informațiile pe care reclamanta le-a dezvăluit cu privire la comportamentul pe care îl adoptase sau pe care urma să îl adopte pe piață pentru a stabili politica pe care aceștia intenționau să o aplice pe piață.

303 Rezultă că Comisia a putut în mod întemeiat să încadreze în subsidiar contactele și reuniunile periodice cu alți producători de polipropilenă la care reclamanta a participat între 1977 și septembrie 1983, din cauza obiectivului acestora, ca practici concertate în sensul articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE.

304 Cu privire la chestiunea dacă era îndreptățită concluzia Comisiei privind existența unei încălcări unice, Tribunalul reamintește că diversele practici concertate observate și diversele acorduri încheiate se încadrau, pe motivul obiectului lor identic, în sisteme de stabilire a prețurilor țintă și de cote.

305 Trebuie subliniat că aceste sisteme se încadrau într-un set de eforturi ale întreprinderilor în cauză pentru realizarea unui obiectiv economic unic, acela de a denatura evoluția normală a prețurilor pe piața polipropilenei. Ar fi artificială așadar subdivizarea acestui comportament continuu, caracterizat printr-un obiectiv unic și considerarea acestuia ca mai multe încălcări diferite. Reclamanta a participat - timp de mai mulți ani - la un ansamblu integrat de sisteme care constituie o încălcare unică a articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE care s-a concretizat treptat atât prin acorduri, cât și prin practici concertate ilicite.

306 Prin urmare, obiecția reclamantei trebuie să fie respinsă.

3. Concluzie

307 Din considerentele precedente rezultă că: în primul rând, întrucât nu au fost dovedite corespunzător cerințelor legale constatările de fapt efectuate de Comisie împotriva reclamantei pentru perioada ulterioară lunii septembrie 1983, articolul 1 din decizie trebuie anulat în măsura în care constată că reclamanta a participat la încălcare în perioada respectivă; în al doilea rând, întrucât nu au fost dovedite corespunzător cerințelor legale constatările de fapt efectuate de Comisie împotriva reclamantei în ceea ce privește participarea acesteia la începutul inițiativei privind prețurile din ianuarie-mai 1981, articolul 1 din decizie trebuie să fie anulat în măsura în care - citit în coroborare cu motivele deciziei - constată că reclamanta a participat la această inițiativă privind prețurile. În privința celorlalte aspecte, trebuie să se respingă obiecțiunile reclamantei cu privire la constatările de fapt și la aplicarea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE efectuate de Comisie în actul atacat.

Cu privire la încălcarea imputabilă reclamantei (SICC)

A — Actul atacat

308 Decizia (punctul 102) declară că, în cadrul grupului Shell, întreprinderea responsabilă de coordonare și de strategie în sectorul materialelor termoplastice este societatea de „servicii” Shell International Chemical Company. Aceasta este întreprinderea care se presupune că ar fi participat la reuniuni cu ceilalți „mari” și ar fi servit drept canal de comunicare între cartel și diversele societăți de exploatare din grupul Shell (fabricare și comercializare) pe piața comună care, la rândul lor, ar fi participat la reuniunile naționale sau locale. Întrucât Shell are răspundere generală în materie de planificare și de coordonare a activităților societăților din

grupul Shell în sectorul polipropilenei, Comisia s-a considerat îndreptățită să o considere destinatarul corespunzător al deciziei.

B — Argumentele părților

309 Reclamanta susține că încălcarea i-a fost imputată în mod greșit de către Comisie. Astfel, în cadrul grupului Shell, Shell - care este destinatarul deciziei - nu este nici producător, nici furnizor de polipropilenă pe piața comunitară, ci una dintre societățile de servicii ale grupului Shell, care, pe de o parte, consiliază societățile care funcționează în Europa de Vest cu privire la chestiunile comerciale pe termen scurt și care, pe de altă parte, se ocupă de comerț internațional. Întrucât reclamanta nu era un producător care să poată stabili prețurile și volumele vânzărilor polipropilenei, Comisia nu putea să îi impute răspunderea pentru încălcarea descrisă în decizie. Ea adaugă că, având în vedere autonomia extinsă de care dispun societățile de exploatare din grupul Shell, reclamanta nu era în măsură se le impună o decizie sau să își asume un angajament în numele acestora.

310 Comisia răspunde că Shell era reprezentanta grupului Shell la nivel internațional și că aceasta este cea care a participat la reuniunile celor „patru mari” și a fost în contact cu ICI. De asemenea, unul dintre membrii conducerii acesteia, care prezida grupurile de lucru interne ale Shell, era cel care coordona politica grupului în sectorul polipropilenei. În aceste circumstanțe, este irelevant dacă Shell era în măsură să constrângă societățile de exploatare sau dacă aceasta le dădea numai îndrumări pe care acestea nu le puteau ignora cu ușurință.

C — Aprecierea Tribunalului

311 Tribunalul consideră că, prin faptul că interzice întreprinderilor să încheie acorduri sau să participe la practici concertate care pot să afecteze comerțul dintre statele membre și care au ca obiect sau ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în interiorul pieței comune, articolul 85 alineatul (1) din Tratatul CEE se adresează entităților economice care constau fiecare dintr-o organizație unitară de elemente personale, materiale și imateriale, care urmăresc pe termen lung un scop economic determinat, organizație care poate converge spre comiterea unei încălcări vizate de dispoziția respectivă.

312 În speță, Tribunalul constată că Shell și societățile de exploatare din grupul Shell care produc și comercializează produse chimice constituie o organizație unică și unitară de elemente personale, materiale și imateriale având ca obiectiv pe termen lung, în special, acela de a produce și vinde polipropilenă în vederea maximizării profitului, chiar, după caz, în detrimentul profiturilor individuale ale diverselor sale componente. În această organizație, fiecare societate joacă un rol determinat. Societățile de exploatare produc sau vând polipropilenă, în timp ce reclamanta are un rol de stimulare și de coordonare între diversele societăți de exploatare din grup. În consecință, Shell și societățile de exploatare din grupul Shell constituie o singură întreprindere.

313 Rolul reclamantei în această întreprindere este atestat de cel puțin cinci documente; primul datează din 15 februarie 1982 și se intitulează „Market quality PP” (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 94), al doilea este un proces-verbal al convorbirilor telefonice între reprezentantul reclamantei și ICI din data de 9 și 10 septembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 95), al treilea este un document intitulat „Polypropylene compensation scheme” din data de 18 octombrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 96), al patrulea este procesul-verbal al unei convorbiri telefonice între un angajat al reclamantei și ICI din data de 8 noiembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 97) și al cincilea este procesul-verbal al unei reuniuni bilaterale

între angajații reclamantei și ICI din data de 26 noiembrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 99). În primul, se prevede:

„Integrated companies (SCUK, SNC, SC) plus SCITCO have met in group chaired by CITP, and agreed:

a) Will meet regularly (approx. quarterly) to review current state of market & formulate marketing/pricing policies for Shell PP in Europe;

b) CITP/2 will collect & disseminate market intelligence (Demand, Competition, prices) approximately monthly;

c) SCITCO will NOT participate in any poly-competitor meetings, but will try to keep informed of their activities & ambitions through CITP bi-lateral contacts;

...

ALSO SCITCO/CITP/2 is taking the following actions to try & improve European PP market quality:

e) continental liaison with Shell QUIMICLY POLIBRAZIL to ... move exportation surplus PP in ... through Shell MKT2 ... in LATIN AMERICA & S.E. ASIA: and prevent its export to W. Europe ...”

[„Societățile integrate (SCUK, SNC, SC) și SCITCO s-au întâlnit în cadrul unui grup prezidat de CITP și au convenit următoarele:

a) societățile se vor întâlni periodic (aproape în fiecare trimestru) pentru a analiza situația actuală a pieței și a defini politicile de comercializare și de stabilire a prețurilor pentru polipropilena Shell în Europa;

b) CITP/2 va aduna și va disemina informații privind piața (cerere, concurență, prețuri) aproape în fiecare lună;

c) SCITCO NU va participa la nicio reuniune cu un număr mare de concurenți, însă va încerca să fie la curent cu activitățile și ambițiile acestora prin contacte bilaterale la nivelul CITP;

...

DE ASEMENEA, SCITCO/CITP/2 întreprinde următoarele acțiuni pentru a încerca să amelioreze calitatea pieței europene a polipropilenei:

e) asigurarea legăturii pe continent cu Shell Quimicly Polibrazil ... pentru a transfera excedentele de polipropilenă la export către America Latină și Asia de Sud-Est ... prin intermediul Shell MKT2 ... și împiedicarea exportului acestora către Europa de Vest ...”],

în al doilea, reclamanta a arătat:

„I spoke with L. again today to give him the elements of the proposed scheme. His reaction was to say that he felt the group should meet to talk the scheme through & that he would be willing to join in. Particular points raised were:

1) The group as a whole should agree the point at which they would react i.e. if x % market share was lost the scheme would be abandoned.

2) Any target for Shell might have to be broken down territorially to make it organisationally operable ...”

(„Am discutat astăzi din nou cu L. pentru a-i comunica elementele sistemului propus. Reacția sa a fost că, în opinia sa, grupul ar trebui să se întâlnească pentru a discuta pe larg acest sistem și s-a declarat dispus să participe la reuniune. Punctele specifice abordate sunt următoarele:

1) Grupul în ansamblu ar trebui să convină asupra momentului în care să reacționeze, adică, dacă s-ar pierde x % din cota de piață, s-ar abandona sistemul.

2) Orice țintă stabilită pentru Shell ar trebui defalcată teritorial pentru a putea fi operabilă la nivelul organizației [...]),

în al treilea, se precizează:

„L. of SCITCO said that he & his colleagues were under pressure to improve margins on PP and that he would be willing to attend meetings of the big four but not wider gatherings. The problems of the Shell organisation were discussed and whilst the local companies were autonomous L. requested that approaches should be channelled through SCITCO. He had not been able to meet with J., V. L., etc. before this meeting but had agreement to talk about a compensation scheme. L. would be meeting with J. & others on 20/10/82

...

L. raised the problem of not having any centralised profit centre but after discussion accepted that it was really up to Shell to agree internally who would draw or conversely provide any compensation”

(„L. din SCITCO a afirmat că el și colegii săi erau supuși unor presiuni pentru a majora marjele privind polipropilena și că ar fi dispus să participe la reuniuni ale celor „patru mari”, însă nu și la reuniuni mai ample. Problemele organizației Shell au făcut obiectul unor discuții și, deși societățile locale sunt autonome, L. a cerut ca abordările să fie canalizate prin intermediul SCITCO. El nu a putut să se întâlnească cu J., V. L. etc. înainte de această reuniune, însă a fost autorizat să discute despre un sistem de compensare. L. urma să se întâlnească cu J. și ceilalți la 20 octombrie 1982.

...

L. a ridicat problema legată de lipsa unui organism care să centralizeze beneficiile, însă în urma discuțiilor a admis că de fapt societății Shell îi revine sarcina să convină la nivel intern de la cine ar primi sau, invers, cui i-ar furniza compensarea”),

în al patrulea, se prevede:

„P. said L. would be back in the office on Mon. 15th November. In the meantime he passed on the following information on the reaction of the various Shell units to the proposed compensation arrangements”

(„P. a afirmat că L. se va întoarce la birou luni, 15 noiembrie. Între timp, el a comunicat următoarele informații privind reacția diverselor entități ale Shell la mecanismele de compensare propuse”),

iar în al cincilea, se prevede:

„John L. was very interested in the new organisation within P&P Divis(ion) & in particular the responsibilities on polyolefins ... Compensation will be discussed with the local Shell companies at a meeting with J. E. L. (employé de la requérante) on 30 November. I said the scheme was not dead by any means & that it was Shell who were holding things up. J. E. L. was quick to pick up that in October only Shell's market share was in line with their Jan-June performance.”

[„John L. s-a arătat foarte interesat de noua organizare a diviziei P&P și, în special, de responsabilitățile în sectorul poliolefinelor (...) Sistemul de compensare va fi discutat cu societățile Shell locale într-o reuniune cu J. E. L. [angajat al reclamantei] la 30 noiembrie. Am spus că sistemul nu a fost deloc abandonat și că Shell era cea care întârzia lucrurile. J. E. L. a arătat imediat că, pentru luna octombrie, numai cota de piață a Shell era conformă cu rezultatele sale din perioada ianuarie–iunie.”]

314 Caracterul unitar al organizării diverselor elemente personale, materiale și imateriale este coroborat și de faptul că, în toate documentele prezentate de Comisie, cifrele de vânzări incluse pentru reclamantă se raportau la toate societățile Shell.

315 Prin urmare, Comisia a fost îndreptățită să considere că reclamanta era responsabilă de coordonarea acțiunii grupului Shell în cadrul încălcării și, drept urmare, i-a imputat răspunderea pentru încălcarea comisă.

316 Rezultă că această obiecție trebuie respinsă.

Cu privire la motivare

317 Reclamanta susține că își demonstrase comportamentul independent în privința prețurilor și că, la rândul ei, Comisia nu a explicat de ce a respins demonstrația respectivă altfel decât prin trimitere la dimensiunea deciziei.

318 Comisia consideră, la rândul ei, că a menționat suficient de precis în decizie elementele pe care își întemeia concluzia cu privire la participarea societății Shell la un acord de preț. Ea apreciază că nu era obligată să respingă argumentele invocate de reclamantă pentru a demonstra pretinsa independență a politicii sale de prețuri.

319 Tribunalul constată că din jurisprudența constantă a Curții (a se vedea în special Hotărârea din 29 octombrie 1980, cauzele conexate 209/78–215/78 și 218/78, menționată anterior, punctul 66, precum și Hotărârea din 10 decembrie 1985, Stichting Sigarettenindustrie/Comisia, cauzele conexate 240/82–242/82, 261/82, 262/82, 268/82 și 269/82, Rec., p. 3831, punctul 88) reiese că, deși în temeiul articolului 190 din Tratatul CEE, Comisia are obligația de a-și motiva deciziile menționând elementele de fapt și de drept pe care se bazează justificarea legală a măsurii și considerentele care au determinat-o să ia această decizie, aceasta nu este obligată să discute toate elementele de fapt și de drept care au fost invocate de fiecare parte interesată în cursul procedurii administrative. Rezultă că astfel Comisia nu este obligată să răspundă la acele elemente care i se par lipsite de orice relevanță.

320 În acest sens, este necesar să se sublinieze că, la punctele 74–76 din decizie, Comisia a răspuns la argumentele reclamantei referitoare la prețurile pe care aceasta le-a practicat efectiv pe piață.

321 Rezultă că obiecția nu poate fi acceptată.

Cu privire la amendă

322 Reclamanta îi reproșează Comisiei că decizia a încălcat articolul 15 din Regulamentul nr. 17 întrucât nu a apreciat în mod corespunzător durata și gravitatea încălcării reținute împotriva sa.

1. Prescripția

323 Reclamanta susține în replică faptul că, în lipsa unei legături între acordul privind prețurile minimale, încheiat în 1977 și reuniunile ulterioare, încălcările prezumtiv comise în 1977 ar intra, în orice caz, sub incidența prescripției de cinci ani prevăzute de Regulamentul (CEE) nr. 2988/74 al Consiliului din 26 noiembrie 1974 privind termenele de prescripție a acțiunilor și a aplicării sancțiunilor conform normelor Comunității Economice Europene privind transporturile și concurența (JO L 319, p. 1; ediție specială în limba română: capitol 07 volum 01, p. 78; denumit în continuare „Regulamentul nr. 2988/74”).

324 Comisia susține că prescripția invocată de reclamantă constituie un motiv nou în sensul articolului 42 din Regulamentul de procedură al Curții, aplicabil *mutatis mutandis* procedurii în fața Tribunalului în temeiul articolului 11 al treilea paragraf din Decizia Consiliului din 24 octombrie 1988 și că acest motiv este, așadar, inadmisibil. În privința celorlalte aspecte, ea arată că se află în fața unei încălcări continue care nu intră sub incidența prescripției decât începând cu ziua în care a încetat încălcarea.

325 Tribunalul constată că, în conformitate cu articolul 1 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2988/74, în cazul în care continuă încălcarea reglementărilor sau în cazul unor încălcări repetate, prescripția de cinci ani pentru dreptul Comisiei de a impune amenzi începe să curgă din ziua în care a încetat încălcarea.

326 În acest caz, rezultă din aprecierile Tribunalului referitoare la dovedirea încălcării că reclamanta a participat, fără întrerupere, la o încălcare unică și continuă începând de la jumătatea anului 1977 până în septembrie 1983.

327 În consecință, reclamanta nu poate să se prevaleze de prescripția amenzilor.

2. Durata încălcării

328 Reclamanta reamintește că, în mod eronat, Comisia a considerat că încheierea, la jumătatea anului 1977, a unui acord privind prețurile minimale sau discuțiile privind prețurile care au avut loc în perioada respectivă au marcat începutul participării sale la încălcare.

329 Comisia reamintește că reclamanta a participat la acordul privind prețurile minimale din 1977. Cu toate acestea, ea adaugă că, pentru a stabili valoarea amenzii, ea a apreciat că „deși încălcarea își are începutul la jumătatea anului 1977, mecanismul său de aplicare nu a fost în întregime stabilit decât către începutul anului 1979” (decizie, punctul 105 ultimul paragraf).

330 Tribunalul constată că, din aprecierile sale referitoare la dovedirea încălcării, rezultă că durata încălcării imputată reclamantei a fost mai scurtă decât durata menționată în decizie, întrucât încălcarea a încetat la finele lunii septembrie și nu în luna noiembrie 1983.

331 Rezultă că, din acest motiv, cuantumul amenzii aplicate reclamantei trebuie redus.

3. *Gravitatea încălcării*

A — Rolul jucat de reclamantă

332 Reclamanta reamintește că, la rândul ei, Comisia a supraestimat într-o foarte mare măsură rolul jucat de reclamantă în cadrul încălcării întrucât Comisia pretinde în mod eronat că, deoarece Shell se număra printre cei „patru mari”, aceasta se afla în centrul aranjamentelor în litigiu, că aceștia adoptau prin rotație inițiative privind prețurile și că, astfel, Shell era fără îndoială unul dintre „lideri” în elaborarea și punerea în aplicare a acordurilor ilicite.

333 În ceea ce privește punctul 68 din decizie care menționează o pretinsă „poziție comună” care fusese convenită de cei „patru mari”, ea atrage atenția asupra faptului că nota ICI pe care se bazează Comisia (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64) nu oferea nicio indicație cu privire la poziția în cauză și că, în răspunsul său la solicitarea de informații menționată la punctul 68 din decizie, ICI a explicat, referitor la conținutul acestei poziții că „cei patru mari erau de acord să considere că, în cazul în care doreau să majoreze prețurile, ar trebui, în calitate de lideri, să conducă cu fermitate, chiar și în detrimentul volumelor vânzărilor proprii”. Reclamanta consideră că această explicație se bazează pe convingerea că un sistem de compensare convenit între cei patru producători le-ar fi permis să ia în considerare mai ușor posibilitatea unui angajament privind prețurile țintă. Reclamanta a refuzat să ia parte la orice sistem de compensare (lucru pe care, de altfel, Comisia nu-l contestă) sau la orice aranjamente pe care ICI le-ar fi făcut sau ar fi avut intenția să le facă. Ea adaugă că declarațiile sale din revista ECN, conform cărora societățile Shell prevedeau o majorare de prețuri, ar fi fost întemeiate pe o apreciere autonomă a condițiilor pieței și nu pe un aranjament cu ICI, Monte și Hoechst.

334 Ea arată că, pentru a susține, înainte de toate, că cei „patru mari” urmăreau să convină asupra unei poziții comune și să constituie un front unic, Comisia s-ar întemeia pe un document al ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 87) care nu ar fi o notă referitoare la o reuniune preliminară, ci o notă referitoare la discuțiile infructuoase care au avut loc în luna octombrie 1982 cu privire la sistemul de compensare a cotelor. Comisia se bazează, de asemenea, pe o notă a Shell din 20 octombrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 100 și anexa 30, comunicarea specifică privind obiecțiunile, Shell), însă ea i-ar oferi o interpretare care nu este corectă (această notă s-ar limita la a descrie funcționarea legilor pieței, arătând că faptul că cei „patru mari” împărțeau între ei 51 % din piață ar trebui să permită încurajarea unei mișcări de stabilizare a prețurilor); Comisia nu ar fi invocat acest document în comunicarea privind obiecțiunile în sprijinul afirmației conform căreia reclamanta făcea parte din „liderii” „înțelegerii”, nici măcar în susținerea obiecției mai puțin grave conform căreia Shell ar fi încheiat un acord de preț și/sau de cote împreună cu trei alți așa-numiți „lideri” la sfârșitul anului 1982. Comunicarea privind obiecțiunile nu făcea trimitere la acest document decât pentru a demonstra că, în timp ce societățile Shell nu erau dispuse să piardă cote mai mari de piață urmând în mod irațional politici dure de prețuri, ele „aveau cunoștința de prețurile țintă și își definiseră (după cum se pretinde) politica comercială pentru a ține cont de acestea”. Conform reclamantei, în ceea ce privește atât documentul ICI, cât și nota Shell din 20 octombrie 1982, Comisia ar afirma că nu a concluzionat că cei „patru mari” aveau o abordare comună, ci doar că realizaseră că, dacă puteau adopta o astfel de

abordare, aceasta ar fi utilă. Astfel, Comisia s-ar baza pe note pretins referitoare la reuniunile preliminare (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 64, 100, 101) care, conform reclamantei, nu au valoare probatorie și sunt infirmate de alte documente.

335 Ea susține că, departe de a-și oferi asistența pentru orchestrarea activităților pretinsului cartel, societățile Shell au rămas în afară oricăror aranjamente ilicite care ar fi putut exista. Întrucât societățile Shell nu au participat la reuniunile „patronilor” și ale „experților”, nu au luat parte în mod activ la eforturile pentru operarea unor majorări de prețuri concertate și stabilirea unor limitări concertate ale volumelor. Ele nu ar fi acționat în calitate de „account leader” și nu ar fi jucat decât un rol marginal, lucru de care Comisia ar fi omis să țină cont la stabilirea amenzii. Reclamanta arată că, în observațiile prezentate în fața Tribunalului, Comisia afirmă că nu a reproșat societății Shell participarea la toate încălcările enumerate la articolul 1 literele (a)–(e) din decizie și susține că, la rândul său, Comisia nu este îndreptățită să modifice în fața Tribunalului obiecțiunile constatate în dispozitivul deciziei, mai ales atunci când acestea au dus la stabilirea valorii amenzii.

336 Ea concluzionează că amenda care i-a fost aplicată nu ar fi putut fi mai mare dacă ar fi participat la toate încălcările descrise în decizie.

337 Comisia răspunde că documentele doveditoare arată că aranjamentele care au început să fie puse în aplicare la jumătatea anului 1977 au fost orchestrate de cei „patru mari”, că s-a găsit întotdeauna câte unul dintre ei care să dirijeze o majorare (acesta ar fi fost cazul societății Shell în februarie 1981 și iulie 1983) și că, începând din septembrie 1982, cei „patru mari” s-au întâlnit în cursul pre-reuniunilor ținute cu o zi înaintea reuniunii „patronilor”.

338 Comisia reamintește că reclamanta a participat la toate pre-reuniunile cu privire la care Comisia a fost informată și că atitudinea comună adoptată de cei „patru mari” în vederea majorării prețurilor era legată de aceste reuniuni, în cadrul cărora discuțiile erau concrete. Prin urmare, ea concluzionează că Shell a luat parte la activitățile care constituiau nucleul încălcării.

339 În opinia Comisiei, este dificil de înțeles documente precum procesele-verbale ale convorbirilor telefonice dintre Shell și ICI (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 95) în altă bază decât aceea a existenței unui acord pentru ca cei „patru mari” să își asume o responsabilitate specială pe piață, ceea ce ar corespunde, de asemenea, poziției ICI care nu ar fi putut continua să organizeze un cartel fără participarea Shell.

340 Tribunalul reamintește că participarea reclamantei la reuniunile pregătitoare ale celor „patru mari” constituie unul dintre elementele în lumina căruia trebuie apreciat rolul jucat de reclamantă în cadrul încălcării.

341 În această privință, se poate reaminti că din nota privind reuniunea reprezentanților ICI, Shell și Monte din 15 iunie 1981 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 64b) rezultă că acești producători au studiat împreună soluții pentru a face față dificultăților întâmpinate pe piață. De asemenea, o notă întocmită de un angajat al ICI intitulată „Sharing the pain” („împărțirea dificultăților”) și datând de la începutul celei de a doua jumătăți a anului 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 98) precizează că instituirea sistemului de compensări pentru reducerea volumelor vânzărilor „might provide useful elements for the understanding between the «Big Four»” („ar putea furniza elemente utile pentru acordul dintre cei «patru mari»”). ICI a declarat în răspunsul său la solicitarea de informații (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 8), în ceea ce privește acest document, că:

„The 'understanding' between the 'Big Four' was recognition that if the prices were to be increased then the 'Big Four' producers would have to give a strong lead, even at the expense of their own sales volume. It was thought that a 'Compensation Arrangement' between these four producers might have made it easier for them to contemplate the possibility of a commitment on 'Target Prices'.”

(„«Înțelegerea» dintre cei «patru mari» consta în recunoașterea faptului că dacă prețurile ar urma să crească, atunci cei «patru mari» ar trebui să preia energetic conducerea mișcării, chiar și în detrimentul propriului volum al vânzărilor. S-a considerat că un «aranjament privind compensările» între cei «patru mari» producători le-ar fi ușurat considerarea posibilității unui angajament privind «prețurile țintă.»)

Aceste elemente arată că cei „patru mari” erau conștienți de rolul special pe care trebuiau să îl joace în inițiativele pentru creșterea prețurilor. Astfel, o notă internă a Shell din octombrie 1982 (comunicarea generală privind obiecțiunile, anexa 94), face trimitere la inițiativele celor „patru mari” privind prețurile.

342 Tribunalul consideră că din elementele precedente, precum și din aprecierile sale referitoare la dovedirea încălcării, rezultă că a fost corectă aprecierea Comisiei privind rolul jucat de reclamantă în cadrul încălcării, mai puțin în ceea ce privește începutul inițiativei privind prețurile din ianuarie–mai 1981 și că aceasta a precizat la punctul 109 primul paragraf din decizie că a ținut seama de acest rol la stabilirea cuantumului amenzii.

343 De asemenea, Tribunalul constată că faptele care au fost dovedite arată prin gravitatea lor intrinsecă - în special stabilirea țăntelor pentru prețuri și volumele vânzărilor - că reclamanta nu a acționat din imprudență, nici măcar din neglijență, ci că a acționat cu intenție.

344 Rezultă că amenda trebuie redusă în măsura în care aceasta a ținut seama de participarea reclamantei la începutul inițiativei privind prețurile din ianuarie–mai 1981 și că, pentru celelalte capete de cerere, obiecția trebuie respinsă.

B — Insuficiența considerării contextului crizei economice

345 Reclamanta susține că, pentru a stabili cuantumul amenzii, Comisia nu a ținut seama în mod suficient și controlabil de pierderile mari suferite de producători. Mai mult, ea ar fi omis să țină seama de faptul că producătorii nu aveau niciun motiv să spere că acțiunea normală a legilor concurenței ar duce, într-un termen rezonabil, la un echilibru concurențial normal pe piață. În acest sens, reclamanta nu este mulțumită de răspunsul Comisiei conform căruia luarea în considerare a acestui element ar duce la încurajarea încălcărilor legislației, întrucât, afirmă reclamanta, o astfel de obiecție poate fi formulată despre orice element care este invocat cu titlu de circumstanță atenuantă.

346 Comisia răspunde că, pentru ponderarea cuantumului amenzilor, a acceptat faptul că întreprinderile în cauză au înregistrat pierderi substanțiale în exploatarea sectorului polipropilenei pe o perioadă foarte lungă, cu toate că este de părere că nu avea obligația să țină seama de condițiile economice defavorabile ale unui sector la stabilirea valorii amenzilor pentru o încălcare a regulilor de concurență. În ceea ce privește lipsa unui motiv care să îi facă pe producători să spere că forțele normale ale concurenței ar restaura un echilibru concurențial pe piață într-un termen rezonabil, aceasta arată că nevoia de a raționaliza piața și imposibilitatea de a face acest lucru în viitorul apropiat nu pot justifica încălcările dreptului concurenței. În caz contrar, într-adevăr, tentația întreprinderilor de a răspunde situațiilor

dificile prin măsuri anticoncurențiale ar fi mare, mai ales în momentul în care ar fi în mod special necesar ca forțele concurențiale să împartă piața.

347 Tribunalul consideră că, pentru a aprecia această obiecție, trebuie să analizeze modul în care Comisia a stabilit cuantumul amenzii aplicate reclamantei.

348 Tribunalul constată că, pe de o parte, Comisia a definit criteriile pentru stabilirea valorii generale a amenzilor aplicate întreprinderilor destinate ale deciziei (punctul 108 din decizie), iar pe de altă parte a definit criteriile pentru ponderarea echitabilă a amenzilor aplicate fiecărei întreprinderi (punctul 109 din decizie).

349 Tribunalul consideră că criteriile menționate la punctul 108 din decizie justifică pe deplin nivelul general al amenzilor aplicate întreprinderilor destinate ale deciziei. În acest sens, trebuie subliniat în special caracterul evident al încălcării articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE, în special literele (a), (b) și (c), pe care nu îl ignorau deloc producătorii de polipropilenă, care au acționat cu intenție și în cel mai mare secret.

350 Tribunalul consideră, de asemenea, că cele patru criterii menționate la punctul 109 din decizie sunt pertinente și suficiente pentru a ajunge la o ponderare echitabilă a amenzilor aplicate fiecărei întreprinderi.

351 Trebuie constatat că, în acest context, Comisia nu era obligată să individualizeze sau să precizeze modul în care a ținut seama de pierderile substanțiale înregistrate de diverși producători în sectorul polipropilenei din moment ce este vorba despre unul dintre elementele, menționate la punctul 108 din decizie, care au condus la stabilirea nivelului general al amenzilor pe care Tribunalul l-a declarat justificat. Comisia a arătat în mod explicit la punctul 108 ultima liniuță din decizie că a ținut seama de faptul că întreprinderile au înregistrat pierderi substanțiale în exploatarea sectorului polipropilenei pe o perioadă foarte lungă, ceea ce dovedește nu numai că astfel Comisia a ținut seama de pierderi, ci și că, în consecință, a ținut seama de condițiile economice defavorabile din sector pentru a stabili, având în vedere și celelalte criterii menționate la punctul 108, nivelul general al amenzilor.

352 Rezultă că această obiecție formulată de reclamantă nu poate fi acceptată.

C — Luarea în considerare a efectelor încălcării

353 Reclamanta susține că, presupunând că anumiți producători au încercat să obțină de la clienții lor prețuri echivalente prețurilor țintă, acest lucru nu demonstrează că prețul obținut a fost cu mult diferit ca urmare a acestor tentative. În realitate, atât nivelul prețurilor, cât și volumul vânzărilor ar fi fost stabilite de forțele pieței în perioada cuprinsă între 1977 și 1984.

354 Ea arată că, în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, prezentase elemente care confirmă că prețurile se situau în fapt la niveluri competitive. Din studiile și comparațiile făcute de Shell ar rezulta că prețurile obținute de societățile Shell pe piața comunitară au fost uniform mai mici decât prețurile țintă, că acestea erau mereu foarte apropiate de prețurile competitive la nivel mondial, că prețurile obținute de societățile Shell în Europa de Vest erau în medie mai scăzute decât prețurile practicate de acestea la export și, în cele din urmă, că prețurile medii obținute în Statele Unite de la începutul anului 1977 până la finele anului 1982 erau practic identice cu prețurile medii realizate de Shell UK.

355 Reclamanta susține că, întrucât Comisia nu a contestat aceste elemente în nicio etapă a procedurii administrative și nu le contestă nici în decizie (de altfel, nici în observațiile pe care

le-a prezentat în fața Tribunalului), aceasta nu a ținut cont deloc, în schimb, de implicațiile faptelor stabilite. Totuși, ea ar arăta în decizie că preținsele acorduri ilicite au avut un „efect apreciabil” (punctul 90). Ea nu arată ce ar trebui să se înțeleagă prin „apreciabil”, însă presa ar fi raportat despre estimările făcute de Comisie, conform cărora majorarea prețurilor din cauza cartelului a fost semnificativă (de la 15 până la 40 % în funcție de perioade). Reclamanta concluzionează că fie Comisia a ajuns la această concluzie neglijând probele contrarii prezentate de Shell și fără nici cea mai mică dovadă, fie Comisia s-a bazat pe fapte și elemente care nu sunt prezentate în decizie.

356 Ea consideră că ar fi foarte important să se clarifice această chestiune întrucât, plecând de la un studiu prezentat în *Al treisprezecelea raport privind politica în domeniul concurenței*, Comisia a concluzionat că industria materialelor termoplastice (printre care și polipropilena) era supusă unei concurențe intense și că se caracteriza în special printr-o capacitate de producție excedentară „care conduce la o concurență intensă prin preț”. Reclamanta solicită așadar Tribunalului să dispună măsuri de cercetare judecătorească astfel încât Comisia să prezinte motivele pentru care a respins elementele probatorii furnizate de reclamantă și să prezinte documentele pe care s-a bazat pentru a stabili efectele cartelului. În cazul în care aceste motive și documente nu ar fi adecvate, cum consideră reclamanta, Tribunalul ar putea, după caz, să ceară o expertiză.

357 Reclamanta arată că, întrucât înțelegerea nu a avut efect, consumatorii nu au suferit niciun prejudiciu. Mai mult, Comisia ar fi omis să țină seama de eforturile semnificative făcute de producători pentru a reduce costurile și de progresele tehnologice realizate în perioada cartelului.

358 Comisia răspunde că punctele 90–92 din decizie sunt suficient de clare în ceea ce privește efectele înțelegerii pe piață și că nu era obligată să răspundă la fiecare din argumentele formulate de fiecare din întreprinderi. Elementele pe care s-a bazat Comisia ar figura în decizie. Astfel cum a recunoscut Curtea în Ordonanța din 11 decembrie 1986, ICI/Comisia (cauza 212/86 R, nepublicată în *Recueil*), Comisia nu ar fi luat în considerare celelalte elemente. În consecință, nu ar fi necesară nicio măsură de cercetare sau expertiză.

359 Comisia consideră că prețurile țintă convenite între producători au constituit baza pentru negocierile cu clienții lor și că se observă o schemă periodică de evoluție strict paralelă între prețurile țintă și prețurile reale (decizie, tabelul 9). Chiar dacă este adevărat că au persistat diferențe între prețurile țintă și prețurile reale din cauza condițiilor pieței (presiunea din partea clienților, evoluția prețurilor materiei prime, reglementările naționale în materie de prețuri etc.), nu este mai puțin adevărat că producătorii ar fi reușit să aplaneze într-o anumită măsură fluctuațiile prețurilor care s-ar fi produs în lipsa unei înțelegeri și să consolideze un anumit nivel al prețurilor apropiat de cele mai multe ori de prețurile țintă convenite. În același mod, livrările majorității producătorilor pe parcursul anilor în care a fost în vigoare un sistem pentru stabilizarea cotelor de piață respective au corespuns în general cotelor alocate sau țintelor convenite.

360 Ea concluzionează că respectivul cartel nu a fost lipsit de efecte asupra pieței, însă declară totuși că la evaluarea valorii amenzilor a ținut seama de faptul că în general inițiativele privind prețurile nu și-au atins pe deplin scopul (decizie, punctul 108). Astfel, Comisia a făcut mai mult decât era obligată să facă.

361 Tribunalul constată că astfel Comisia a deosebit două tipuri de efecte ale încălcării. Primul tip constă în faptul că, după ce au convenit prețuri țintă în cursul reuniunilor, toți producătorii și-au invitat serviciile de vânzări să realizeze aceste niveluri de prețuri, „țintele”

servind ca bază pentru negocierea prețurilor cu clienții. Acest lucru a permis Comisiei să ajungă la concluzia că, în speță, totul arată că acordul a avut într-adevăr un efect vizibil asupra condițiilor concurenței (decizie, punctul 74 al doilea paragraf, trimitere la punctul 90). Al doilea tip constă în faptul că evoluția prețurilor facturate clienților, comparată cu prețurile-țintă stabilite în cadrul inițiativelor privind prețurile determinate, concordă cu procesul-verbal al aplicării inițiativelor privind prețurile, astfel cum reiese din documentele găsite la sediul ICI și la alți producători (decizie, punctul 74 al șaselea paragraf).

362 Trebuie subliniat că primul tip de efecte a fost dovedit corespunzător cerințelor legale de către Comisie, în temeiul a numeroase instrucțiuni privind prețurile date de diverși producători, instrucțiuni care concordă între ele și cu prețurile țintă stabilite în cadrul reuniunilor, care erau în mod evident menite să servească ca bază pentru negocierea prețurilor cu clienții.

363 Cu privire la al doilea tip de efecte, trebuie subliniat, pe de o parte, că Comisia nu avea motive să se îndoiască de corectitudinea analizelor efectuate de producători în cursul reuniunilor (a se vedea în special procesele-verbale ale reuniunilor din 21 septembrie, 6 octombrie, 2 noiembrie și 2 decembrie 1982, comunicarea generală privind obiecțiunile, anexele 30–33), care arată că prețurile țintă stabilite în cursul reuniunilor erau în mare parte transpuse pe piață, iar pe de altă parte, că, deși auditul efectuat de Coopers & Lybrand (un cabinet de experți-contabili independent), precum și studiile economice efectuate la cererea unor producători ar fi trebuit să ajute la stabilirea caracterului eronat al analizelor efectuate de producătorii înșiși în cursul reuniunilor, această constatare nu este de natură să conducă la o reducere a amenzii din moment ce Comisia a precizat la punctul 108 ultima liniuță din decizie că pentru ponderarea valorii amenzilor s-a bazat pe faptul că în general inițiativele privind prețurile nu și-au atins pe deplin scopul și că nu exista în cele din urmă nicio măsură de constrângere de natură să asigure respectarea cotelor sau a altor aranjamente.

364 Întrucât motivele deciziei referitoare la stabilirea valorii amenzilor trebuie să fie interpretate în lumina celorlalte motive din decizie, trebuie să se considere că a fost corect modul în care Comisia a luat în considerare în totalitate primul tip de efecte și a ținut seama de caracterul limitat al celui de al doilea tip de efecte. În acest sens, trebuie subliniat că reclamanta nu a precizat în ce măsură a fost insuficientă luarea în considerare a caracterului limitat al celui de al doilea tip de efecte pentru ponderarea valorii amenzilor.

365 Tribunalul consideră, pe de altă parte, că declarațiile făcute în cursul conferinței de presă care a urmat adoptării deciziei, potrivit cărora efectele încălcării ar fi constat într-o majorare a nivelului general al prețurilor de 15 % până la 40 %, nu au fost luate în considerare în această privință, în măsura în care acestea sunt în contradicție cu motivele deciziei însăși. Acesta este motivul pentru care nu ar putea fi utilizate pentru a face dovada faptului că decizia s-ar întemeia în realitate pe alte motive decât cele indicate, ceea ce ar constitui un abuz de putere (a se vedea Ordonanța Curții din 11 decembrie 1986, menționată anterior, cauza 212/86 R, punctele 11–16). Tribunalul a considerat, în temeiul plenitudinii de competență, că nivelul general al amenzilor era justificat având în vedere motivele deciziei (punctul 108, coroborat cu ansamblul motivelor deciziei). Prin urmare, nu ar exista un caz de abuz de putere în speță.

366 Rezultă că obiecția reclamantei trebuie să fie respinsă.

D — Absența unei încălcări anterioare

367 Reclamanta reproșează Comisiei că nu a ținut seama de faptul că în trecut societății Shell nu i s-a reproșat niciodată o încălcare a regulilor comunitare de concurență, spre deosebire de ceilalți producători.

368 Comisia subliniază că nu avea obligația din punct de vedere juridic de a aplica amenzi mai mari întreprinderilor urmărite deja în trecut pentru încălcarea regulilor de concurență.

369 Tribunalul consideră că faptul că în trecut Comisia a constatat deja că o întreprindere a încălcat regulile de concurență și, după caz, a sancționat-o în acest sens, poate fi admis ca circumstanță agravantă împotriva întreprinderii respective, dar că absența unei încălcări anterioare constituie o circumstanță normală de care Comisia nu este obligată să țină seama ca circumstanță atenuantă, cu atât mai mult cu cât în speță este vorba despre o încălcare deosebit de clară a articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE.

370 Rezultă că această obiecție trebuie să fie respinsă.

371 Din toate considerațiile precedente, rezultă că amenda aplicată reclamantei trebuie redusă cu 10 %, pe de o parte, ca urmare a duratei reduse a încălcării regulilor comunitare de concurență imputată reclamantei și, pe de altă parte, ca urmare a gravității reduse a acesteia rezultate din faptul că reclamanta nu a participat la începutul inițiativei privind prețurile din ianuarie–mai 1981.

Cu privire la redeschiderea procedurii orale

372 Prin scrisoarea depusă la grefa Tribunalului la 6 martie 1992, reclamanta a solicitat Tribunalului să redeschidă procedura orală și să ordone măsuri de cercetare judecătorească din cauza declarațiilor făcute de Comisie în cursul ședinței desfășurate în cauzele T-79/89, T-84/89–T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-102/89 și T-104/89 și în cadrul conferinței de presă ținute de Comisie la 28 februarie 1992 ulterior pronunțării hotărârii în cauzele menționate anterior.

373 După o nouă ascultare a avocatului general, Tribunalul consideră că nu este necesar să ordone, în conformitate cu articolul 62 din propriul Regulament de procedură, redeschiderea procedurii orale, nici să ordone măsurile de cercetare judecătorească solicitate de reclamantă.

374 Este necesar să se sublinieze că hotărârea pronunțată în cauzele menționate anterior (Hotărârea din 27 februarie 1992, cauzele T-79/89, T-84/89–T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-102/89 și T-104/89, BASF ș.a./Comisia, Rec., p. II-315) nu justifică în sine redeschiderea procedurii orale în prezenta cauză. Astfel, Tribunalul constată că un act notificat și publicat trebuie să fie presupus valid. Prin urmare, este de competența celui care se prevalează de lipsa de validitate formală sau de inexistența unui act să prezinte Tribunalului motive să privească dincolo de aparenta validitate a actului notificat și publicat oficial. În acest caz, reclamantele din prezenta cauză nu au prezentat nicio dovadă de natură să sugereze că actul notificat și publicat nu a fost aprobat sau adoptat de membrii Comisiei acționând în colegiu. În special, contrar cauzelor PVC (Hotărârea din 27 februarie 1992, cauzele T-79/89, T-84/89–T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-102/89 și T-104/89, menționată anterior, punctul 32 și următoarele), reclamantele nu au prezentat, în speță, nicio dovadă că s-a încălcat principiul intangibilității actului adoptat printr-o modificare a textului deciziei după reuniunea colegiului comisarilor în cursul căreia s-a adoptat decizia.

Cu privire la cheltuielile de judecată

375 În conformitate cu articolul 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Totuși, în conformitate cu alineatul (3) de la același articol, în cazul în care părțile cad în pretenții cu privire la unul sau mai multe capete de cerere, Tribunalul poate să repartizeze cheltuielile de judecată sau poate decide ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli. Întrucât acțiunea a fost acceptată parțial și întrucât fiecare dintre părți a solicitat obligarea celeilalte părți la plata cheltuielilor de judecată, fiecare parte va suporta, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, două treimi din cele ale Comisiei, care va suporta la rândul său o treime din acestea.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera întâi)

declară și hotărăște:

- 1) **Articolul 1 din Decizia Comisiei din 23 aprilie 1986 (IV/31.149-Polipropilenă, JO L 230, p. 1), în măsura în care în acesta se constată că Shell a participat la încălcare**
 - după luna septembrie 1983;
 - la începutul inițiativei privind prețurile din ianuarie–mai 1981;**se anulează.**
- 2) **Stabilește valoarea amenzii aplicate reclamantei la articolul 3 din decizie la 8 100 000 ECU, respectiv 5 222 855,7 UKL.**
- 3) **Respinge celelalte pretenții.**
- 4) **Reclamanta suportă propriile cheltuieli de judecată și două treimi din cheltuielile Comisiei. Comisia suportă cealaltă treime din propriile cheltuieli de judecată.**

	Cruz Vilaça	Schintgen	
Edward		Kirschner	Lenaerts

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, 10 martie 1992.

Grefier
H. Jung

Președinte
J. L. Cruz Vilaça